

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KORUMA VE KÜLTÜR TURİZMİ BAĞLAMINDA
İSTANBUL TARİHİ YARIMADA'DA BİZANS DÖNEMİ
MİMARİ MİRASININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

Mimar Nadide Ebru ÖZKAN

**FBE Mimarlık Rölöve Restorasyon Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Can Binan

İSTANBUL, 2005

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KISALTMA LİSTESİ	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
ÇİZELGE LİSTESİ	vi
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Amacı	2
1.2 Araştırmanın Kapsamı	2
1.3 Araştırmanın Yöntemi	2
2. TEMEL KAVRAMLAR VE KAYNAKLAR	3
2.1 Temel Koruma Kavramları ve Yöntemleri.....	3
2.2 Uluslararası ve Ulusal Kuruluşlar ve Kararlar.....	5
2.3 Envanter Sistemleri.....	17
2.4 Örnek Özelleşmiş Envanter Sistemleri.....	22
2.5 Kültür Turizmi	33
3. TARİHÎ YARIMADA'DAKİ BİZANS MİMARÎ MİRASI İLE İLGİLİ TURİSTİK TANITMA SİSTEMİ	43
3.1 Kavramsal Altyapı.....	43
3.2 Tarihi Yarımada Bizans Anıtsal Yapıları Envanteri.....	49
3.3 Tarihi Yarımada'daki Bizans Mimarî Mirası Turistik Tanıtma Modeli.....	155
4. SONUÇ.....	165
KAYNAKLAR.....	168
EKLER	171
Ek 1 Bizans Mimarî Mirası Gezi Yolları Haritaları	172
Ek 2 ICOMOS Uluslararası Kültürel Turizm Bildirgesi [11]	176
Ek 3 Amsterdam Bildirgesi (1975) (Ahunbay, 2004)	181
Ek 4 KTV'nı Koruma Kanunu [13].....	190
Ek 5 Korunması Gerekli Taşınmaz KTV Tespit Ve Tescili Hakkında Yönetmelik [13].....	201
Ek 6 Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ile Turizm Merkezlerinin Belirlenmesine ve İlanına İlişkin Yönetmelik [13]	208

KISALTMA LİSTESİ

AYK	Anıtlar Yüksek Kurulu
GEE	Gayrimenkul Eski Eserler
ICOMOS	Uluslararası Anıtlar ve Siteler Konseyi
KTV	Kültür Tabiat Varlıkları
KTVKK	Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu
MÖ.	Milattan önce
MS.	Milattan sonra
PATA	Pacific Asia Travel Association
TUREB	Turist Rehberleri Birliği
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Organizasyonu
WFTGA	Dünya Turist Rehberleri Birliği
yy.	Yüzyıl

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1 Koruma ve kültür turizmi döngüsü	1
Şekil 2.1 Önemli KTVKK Kararlarının Kadastral Dağılımı (Budun, 2003)	15
Şekil 2.2 Önemli Tescil Kararları (Budun, 2003)	16
Şekil 2.3 2421 Ada 1 Parsel sorgulaması [21]	22
Şekil 2.4 Envanterde kaynak çeşitliliği [21].....	23
Şekil 2.5 Selçuk Kent Alanı İçinde Envanter Çalışması (Öktem, 2002).....	26
Şekil 2.6 Selçuk Kent Alanı İçinde Envanter Çalışması (Öktem, 2002).....	27
Şekil 2.7 Ildırı Tarihi dokusu envanteri (Budun, 2003)	28
Şekil 2.8 Ildırı Tarihi dokusu envanteri (Budun, 2003)	29
Şekil 2.9 Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Tarihsel Anıtlar (Bornheim, W., 1953).....	30
Şekil 2.10 Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Tarihsel Anıtlar (Bornheim, W., 1953).....	31
Şekil 2.11 Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Tarihsel Anıtlar (Bornheim, W., 1953).....	31
Şekil 2.12 Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Tarihsel Anıtlar (Bornheim, W., 1953).....	32
Şekil 2.13 Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Tarihsel Anıtlar (Bornheim, W., 1953).....	33
Şekil 3.1 Giriş sayfası (www.ebruyazar.net.tc).....	161
Şekil 3.2 Tez dökümanlarına ulaşım	162
Şekil 3.3 Veritabanına ulaşım için şifre gerekmektedir	162
Şekil 3.4 Veri girişi.....	163
Şekil 3.5 Veritabanındaki yapıların listelenmesi.....	163
Şekil 3.6 Seçilen yapının detaylarının görüntülenmesi	164
Şekil 3.7 İletişim ekranı.....	164

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 2.1 Tarihî Yarımada'ya Ait Kurul Kararlarının Amaçlarına Göre Sınıflaması [21]...	11
Çizelge 2.2 Tarihî Yarımada'ya Ait Kurul Kararlarının Özet Sınıflaması [21].....	11
Çizelge 2.3 Tarihî Yarımada için Alınan Kurul Kararlarının Parsel Bazında Sınıflaması [21]	13
Çizelge 2.4 Tarihî Yarımada için Alınmış Önemli Kurul Kararları [21]	14
Çizelge 2.5 Önemli Kurul Kararı Tescillerinin İlçelere Göre Dağılımı [21]	15
Çizelge 2.6 Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri Nasıl Olmalıdır? [21].....	24
Çizelge 3.1 Ayasofya.....	49
Çizelge 3.2 At Meydanı.....	53
Çizelge 3.3 Bozdoğan Kemeri.....	56
Çizelge 3.4 Theodosios Dikilitaşı.....	58
Çizelge 3.5 Avrat Taşı	60
Çizelge 3.6 Koca MustafaPaşa Camii	62
Çizelge 3.7 Theodosios ve Anthemios Surları	66
Çizelge 3.8 Blaknernaie Kilisesi	71
Çizelge 3.9 Kız Taşı	73
Çizelge 3.10 Atik Mustafa Paşa Camii.....	75
Çizelge 3.11 İmrahor Camii	78
Çizelge 3.12 Blakhernai Saray Kompleksi.....	83
Çizelge 3.13 Aetios Sarnıcı	85
Çizelge 3.14 Aya İrini	86
Çizelge 3.15 Küçük Ayasofya	91
Çizelge 3.16 Kariye Müzesi	96
Çizelge 3.17 Yerebatan Sarnıcı	101
Çizelge 3.18 Binbirdirek Sarnıcı	103
Çizelge 3.19 Kalenderhane Camii	105
Çizelge 3.20 Sancaktar Hayrettin Mescidi	110
Çizelge 3.21 Gül Camii	113
Çizelge 3.22 Fenari İsa Camii	117
Çizelge 3.23 Bodrum Camii	123
Çizelge 3.24 Örülü Sütun	127
Çizelge 3.25 Bukoleon Sarayı ve Limanı.....	129
Çizelge 3.26 Fethiye Camii	131
Çizelge 3.27 Eski İmaret Camii.....	136
Çizelge 3.28 Zeyrek Kilise Camii	140
Çizelge 3.29 Kefeli Mescidi	147
Çizelge 3.30 Vefa Kilise Camii.....	150

ÖNSÖZ

Kültür, bireylerin hayat tarzlarından, medeniyetlerin oluşumuna kadar geniş bir yelpazede önemli rol oynamaktadır. Kültür unsurları olarak sıralayabileceğimiz giyim, yeme-içme gibi maddî ve dil, inanç, sanat, hukuk, gelenekler gibi manevî değerlerin çeşitlerini artırmak mümkündür. Kültür mirası ise, geçmişten bugüne kadar aktarılan kültürel değerlerin sürekliliğinin sağlanıp gelecek nesillere aktarılmasını ifade eder.

Günümüzde kültür unsurlarına etki eden kavramlar farklılaşmaktadır. Bilgi çağının getirdiği iletişim ve ulaşım olanakları mesafeleri, dolayısıyla kültürel farklılıkları ortadan kaldırdığı gibi, geçmiş medeniyetlerin kültürleri hakkında bilgi edinmek ve bunları ziyaret etmek için de geniş olanaklar sağlamaktadır.

İstanbul, geçmişte ve bugün dünya kültürlerinin buluşma noktası olan bir kent kimliğindedir. Bu kent, aynı zamanda tarihi boyunca yaşattığı medeniyetlerin mirasını halen içinde barındırmaktadır. İstanbul'un bir dönem ev sahipliği yaptığı Bizans medeniyetinin mimarî mirası halen kent kimliğinin önemli bir parçasıdır. Ancak bu mirasın sahip olduğu değerlerin anlaşılıp anlatılmasında eksiklikler vardır. Bu eksikliklerin giderilmesi söz konusu kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunacaktır. Bu katkıyı zenginleştiren araçlardan birisi de kültür turizmidir.

Yazar, bu çalışmanın konusunun ve gerekli bilgi dağarcığının geliştirilmesi hususundaki katkılarından ötürü sayın Doç.Dr. Can Binan'a teşekkürü bir borç bilmektedir.

ÖZET

Kültürel ve doğal mirasın korunması, bütün dünya milletlerinin üzerinde hassasiyetle durduğu bir konudur. Bu amaç için kurulmuş, uluslararası veya ulusal, resmî veya sivil toplum kuruluşları vardır. Bu kurumların üzerinde durduğu husus, kültür varlıklarının değerlerinden birşey kaybetmeden nesiller boyunca yaşatılmasıdır. Özellikle konuyu kültürel miras olarak ele aldığımızda, tarih boyunca var olmuş medeniyetlerdeki yaşam biçimlerinin, diğer bir deyişle kültürlerinin bilinmesi ve tanınması, bu kültürlerin yaşatılması ve korunması için hayati önem arz etmektedir. Bu çalışma kapsamında İstanbul'da asırlarca var olmuş Bizans medeniyetinin kültürünün en önemli parçalarından birisi olan mimarî eserlerin tanınması ve tanıtılması ile korunmasına katkıda bulunulabileceği araştırılmıştır. Ayrıca, tanıtımını önerdiğimiz eserler, koruma bağlamında, dünyadaki diğer kültürel miras bölgelerinde olduğu gibi, bugün kültür turizmi adı verilen ve potansiyeli her gün artan bir kavram açısından incelenecektir.

Ülkemizde ve dünyada koruma konusunda yapılan çalışmalara temel oluşturabilecek bilgi kaynaklarının üretilebilmesi için sağlam envanter sistemlerine ihtiyaç vardır. Doğru koruma kararlarının daha kolay verilebilmesi için eksiksiz, güncel, kolay ulaşılabilir bir bilgi edinme sistemine ihtiyaç vardır. Toplanan verileri belgeleme, tanıtım ve turizm gibi farklı alanların hizmetine sunmak mümkündür. Bu çalışmada, toplum bilinçlendirme ve turizm amaçlı tanıtım gibi, envanterin korumadaki farklı kullanımları arasındaki ortak dilin nasıl olması gerektiği araştırılacaktır. Ayrıca farklı amaçlarla kullanılan envanterler için özelleşmiş envanter sistemlerinin gerekliliği incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Kültürel ve doğal miras, koruma ve kültür turizmi, özelleşmiş envanter sistemleri, Bizans mimarî mirası, turistik tanıtma yöntemleri.

ABSTRACT

Conservation of the cultural and natural heritage is an issue that all communities of the world attach importance. There are national and international, official and voluntary organizations, established to work on this issue. The main subject of these organizations is, to protect and sustain cultural elements without losing any of their values. Regarding cultural heritage, recognition and introduction of the life styles and cultures of all civilizations in history, has a vital importance in the protection and sustainability of those cultures and life styles. This study is about investigating the help and the value of recognition and presentation of the architectural monuments, which are an important part of the Byzantine culture and civilization existed in Istanbul for centuries, to their protection and sustainability. Furthermore, regarding the context of conservation, the monuments proposed to be protected are also studied from the perspective of cultural tourism, a concept that has an increasing potential and future expectation in the conservation areas of the world.

Reliable inventory systems are needed to produce information sources that could be the basis of conservation studies. Complete, actual, easily reachable information sources would play an important role in the making of proper conservation decisions. Gathered information could also be used in different areas such as documentation, presentation and tourism. This study aims to determine the need to specific inventory systems for different information structures, such as location-specific inventories, function-specific inventories, civilization-specific inventories... or combination of these.

Keywords: Cultural and natural heritage, conservation and cultural tourism, specific inventory systems, architectural heritage of Byzantine, tourist information methods.

1. GİRİŞ

Koruma kapsamında tarihî ve doğal miras olarak tanımlanan öğeler bütünü, buldukları bölgede yerel kültürün gelişmesine katkıda bulunarak, bu gelişmeyi ifade ve temsil eder. İnsanlık tarihînin en eski dönemlerinden beri uzak coğrafyalardaki farklı kültürler merak konusu olmuştur. Bu merak, turizm dediğimiz seyahat etme eyleminin nedenlerinden birisi olmuş, ardından kültür turizmi kavramını oluşturmuştur. Kültürel mirasın fiziksel yapısının korunabilmesi ve manevî anlamının yaşatılabilmesi, aynı zamanda da bir parçasını oluşturduğu kültürün zarar görmemesi için kültür turizmi kavramının üzerinde önemle durulmalıdır.

Koruma ve kültür turizmi arasındaki döngüyü tanımlayarak bu döngüdeki öğelerin birbirleriyle ilişkilerini tarif etmek gerekmektedir.

Kültürel varlıkların korumaya yönelik envanterinin çıkarılması	Envantere dayanarak fiziksel ve çevresel özelliklerinden kaybetmeden yaşayabilmesi için, koruma ve turizm planlamalarının yapılması	Kültürel mirasın tanıtılması için dijital envanterden veri alınarak özelleşmiş turistik tanıtma için kullanılması
Turistin memnuniyeti		Turizmden gelir elde edilmesi
Turizm firmalarının gelirlerinin ve konuya ilgilerinin, hassasiyetlerinin artması		Elde edilen gelirin büyük bir bölümünün koruma ve tanıtım masraflarında kullanılması
Yöre halkının koruma konusunda bilinçlenmesi ve kültürel gelişimi devam ettirme çabaları		Elde edilen gelirin yöre halkının ve ülkenin ekonomisine katkıda bulunması

Şekil 1.1 Koruma ve kültür turizmi döngüsü

Kültürel mirasın; planlı bir şekilde korunması ve turistik amaçla kullanılması sırasında bir döngü yaşanmaktadır. Bu döngüde yer alan farklı insan grupları (yerel halk, ziyaretçiler...), farklı meslek grupları (mimarlar, tarihçiler, turist rehberleri, yöneticiler...) ve her bir disiplinin kullandığı farklı araçlar (envanter, turistik tanıtım, yönetmelikler...) bir araya getirilerek bir model üzerinden ortak bir dil oluşturmak mümkündür. Bu çalışmada söz konusu ortak dil, bir model üzerinden, İstanbul Tarihî Yarımada sınırları içindeki Bizans dönemi mimarlık mirasının tanınması ve tanıtılması ile ilişkilendirilerek incelenecektir.

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, belirli bir bölge ve zaman dilimine ait mimarî mirasın kültür turizmi perspektifinden incelenmesi ve yeniden sunulmasıdır. Kuramsal olarak, koruma ile kültür turizmi arasındaki ilişkinin tanımlanması, bu ilişkiyi somutlaştıran bir yöntem önerisinde bulunulması hedeflenmektedir.

Pratikte ise söz konusu mimarî miras ögelerini güncel – aktif bilgilendirme ile tanıtılmak, bu sayede gündelik hayatta yer almalarını, kullanılmalarını ve korunmalarını sağlamak da çalışmanın amaçları arasındadır.

1.2 Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın ele aldığı fiziksel kapsam, İstanbul Tarihî Yarımada sınırları ierisidir. Bu bölgedeki Bizans İmparatorluğu döneminin içeren zaman dilimine ait mimarî üretim ele alınmıştır (tarihsel olarak MS III. ile XIII.yy. arası). Bu üretim içerisindeki anıtsal mimarlık eserleri çalışmanın mimarî kapsamını belirlemiştir. Söz konusu anıtsal yapılardan konuyla ilgili kaynaklarda en fazla bahsi geçen otuz tanesi seçilmiştir.

1.3 Araştırmanın Yöntemi

Günümüzde gelişen teknoloji sayesinde bilginin çok hızlı ve daha geniş kitlelere hitap etme olanakları vardır. Koruma alışmaları açısından ideal bir yaklaşım olan, evre halkını koruma ve kullanma konusunda bilgilendirme ve dünyanın her noktasındaki insanları kültürel mirastan haberdar etme görevinde bu olanaklardan faydalanılmak mümkündür. Bu amaç için turizmde kullanılan bilgilendirme teknik ve sistemlerinden yararlanılabilir. Ancak kültürel miras söz konusu olduğunda daha kapsamlı ve güvenilir bir araştırma ve farklı bir anlatım dili kullanılmalıdır.

2. TEMEL KAVRAMLAR VE KAYNAKLAR

2.1 Temel Koruma Kavramları ve Yöntemleri

Korumanın temel amaçlarından birisi, tarihî, mimarî ve görsel değer taşıyan mirasın ve çevrelerinin uzun süreli yaşatılabilmesini ve değerlerinden kaybetmeden geçmişten yarına aktarılabilmesini sağlamaktır. Bu bakımdan yapının, içinde bulunduğu sosyal çevre ve kentle ilişkisinin sürekliliği esastır. Çağdaş koruma yaklaşımları bu alanların, yaşayan, içinde buldukları bölge veya kentin gelişimine katkıda bulunan alanlar olarak korunması kavramını gündeme getirmiştir. Ancak bu koşulların sağlanabilmesi için gerekli çekim yeri standartlarının oluşturulması ve finansal imkanların sağlanması gerekmektedir.

Sürekli değişmekte olan bir dünya görüşü bağlamında dillerin, geleneklerin ve değerlerin hızlı değişimi kadar içinde bulunduğumuz fiziksel çevrenin de değişimi kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu koşullarda insanların günlük hayatları dışında gelişen fiziksel ve kültürel bir takım değişiklikleri algılamaları ve müdahale etmeleri zorlaşmaktadır. Bu sebeple, öncelik topluları bilinçlendirmeden yana olmalıdır. Bilinçlendirme, küçük yaşlarda, okul eğitiminden başlayarak devletçe planlanan, sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenen, turizm sektörü tarafından sürdürülen; insanları yaşadıkları çevre hakkında bilgilendirmek ve onlara dünya kültürel mirasını tanıtmak biçiminde gerçekleşmelidir.

İlhan'a (2003) göre, koruma çalışmaları, akademik ve teknik olarak araştırmadan uygulamaya kadar uzanan farklı aşamalarda ve farklı alanlarda yapılması gerekli işleri içerir;

1.Aşama: Mevcut durum analizi:

Mevcut durum analizinde uygulanacak yöntem;

- Mevcut planların, kadastral paftaların, rölövelerin ve hava fotoğraflarının temini,
- Binaların iç yapılarını gösterir rölövelerin hazırlanması,
- Sokak silüetleri, cepheleri, arazi ve sokak kesitlerinin hazırlanması,
- Araştırma sahasındaki yapılar için envanter çalışması.

Mevcut durum ile ilgili analiz çeşitleri;

- Arkeolojik, tarihî ve sanat tarihi analizleri,
- Mevcut koruma durumu analizleri,
- Tarihî ve mimarî gelişim analizleri,
- Mimarî ve yapısal analizler,

- İşlev analizleri,
- İskân edenlerin durumunu gösteren analiz,
- Nüfus analizi,
- Sosyal analiz,
- Maliyet durumu analizi,
- Altyapı tesisleri analizi.

2. Aşama: Tarihsel gelişim:

Bu aşama, eski tespitlerin, ilüstrasyonların, fotoğrafların ve haritaların temin edilmesidir.

3. Aşama: Tahribatın nedeni:

- Doğal Nedenler,
- Yapısal Nedenler,
- Tarihsel ve Sosyal Gelişmeye Bağlı Nedenler,
- İnsanlara Bağlı Tahrip Nedenleri (savaşlar, kötü kullanım...).

4. Aşama: Restorasyon programı

5. Aşama: Restorasyon projesi

6. Aşama: Uygulama

7. Aşama: Yayın

Yukarıdaki sistemde de görüldüğü gibi, koruma kararlarının verilebilmesi için öncelikle yapı hakkındaki bilgilerin eksiksiz ve doğru olarak elde edilmesi gerekliliği vardır. Mevcut veriler elde edildikten sonra, koruma ve gelişme ikilisinin incelenmesi gerekir. Yapıların yeni kullanımlarının araştırılması, koruma yöntemlerinin ortaya konulması, sosyal ve ekonomik yapıdaki değişmelerle fizikî mekânlar arasındaki ilişkilerin saptanması bu inceleme sürecinin aşamalarıdır.

Tüm tespit ve değerlendirme çalışmalarının ışığında hazırlanacak proje şu karar türlerini getirmelidir;

- **Yapı ölçeğinde:** Tescilli yapıların onarım biçimlerinin, göreceklere müdahalelerin ve alabilecekleri yeni fonksiyonların saptanması,
- **Sokak ölçeğinde:** Sokak kaplamaları, sokak donatımı ile ilgili kararlar, sokak öğeleri ile ilgili kararlar, yol projelerinin uyacağı ilkeler,

- **Çevre ölçeğinde:** Arazi kullanımı, ulaşım sistemi, yaya ve motorlu trafiğe açılacak yollar, park yerleri, belediye alt yapısı (kanalizasyon, yol, su, elektrik) ve sosyal alt yapı (okul, vb.) kararları; yeni gelişme alanları; doğal öğelerle ilgili kararlar; yeni yapılarla ilgili kararlar (Akçura, 1975).
- Koruma kararlarının çoğunluğunun yapı ile ilgili teknik uygulamaya ve yeniden kullanıma yönelik olduğunu gözlemlemekteyiz. Fakat bugün kültür turizmi olarak adlandırdığımız potansiyel ziyaretlerin tarihî ve kültürel miras alanlarına yöneliminin giderek arttığını bilmekteyiz. Koruma kararları verilirken yapının ya da tarihî alanın taşıyabileceği ziyaretçi potansiyeli mutlaka düşünülmesi, gerekiyorsa bu potansiyel göz önünde bulundurularak ek koruma tedbirleri alınmalıdır. Sadece tarihî yapıların ve alanların değil, çevrelerinin de turizm nedeniyle oluşacak yapılaşma, rant gibi etkilerden arındırılması, korumanın amaçları arasında olmalıdır. Ayrıca, bu yapıların kültür turizmi kapsamında düzenlenebilecek olan seminer, festival, sanat etkinlikleri gibi farklı kullanımına olanak sağlayabilecek şekilde düzenlemesi araştırılmalıdır.

2.2 Uluslararası ve Ulusal Kuruluşlar ve Kararlar

Uluslararası Kuruluşlar ve Kararlar

İnsanlığın ortak mirası olan kültür varlıklarının korunması bugün üzerinde önemle durulan evrensel bir konudur. Bu konu ile ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşlar ile bunların geliştirdikleri yaklaşım ve teknikler vardır. Bu kuruluşlar ve korumaya yaklaşımları ve kültür turizmi ile ilgili yorumları şöyledir;

- **UNESCO:** Bu alanda uzun süredir etkin bir rol üstlenen UNESCO, evrensel kültür mirasının korunmasına yönelik olarak, tehdit altındaki anıt ve sitlere uzman desteği ve maddî yardım götürmektedir. UNESCO tarafından 1959'da kurulan ICCROM, korumanın bilimsel belge toplama ve yayma, destekleme, teknik danışmanlık yapma, teknik eleman yetiştirme ve restorasyon uygulamalarının düzeyini yükseltme gibi önemli görevler üstlenmiştir. 82 asıl ve koruma enstitülerinden oluşan 93 asosiye üyesi bulunan ICCROM'un merkezi Roma'dadır. UNESCO'nun 1972'de Paris'te yapılan onyedinci genel toplantısında “*Dünyanın Kültürel ve Doğal Mirası'nı Koruma Sözleşmesi*” hazırlanmış ve üye 131 ülke tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme, tarih öncesinden 20.yüzyıl mimarlığına kadar geniş bir yelpazede yer alan, evrensel değer taşıyan anıt ve sitleri kapsar. Dünya Mirası Listesi (World Heritage List) bu tarihte oluşturulmaya başlanmıştır. Belirli ölçütleri karşılayan anıt, yapı grupları ve sitler bu kapsamda tescil

edilmekte ve Dünya Mirası Fonu'ndan yararlanma olanağını elde etmektedir. **İstanbul'un Dünya Miras Listesine Alınması:** Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezi olan İstanbul, tarihî alanları, 5 bin yıldan daha uzun süreli yerleşim yerleri, arkeolojik, mimarî ve şehircilik mirası ile öne çıkan küresel değeriyle ve "bütün insanlık için taşıdığı olağanüstü evrensel değer" dolayısıyla, 1985 yılında UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır. Tarihî Yarımada'nın Marmara Denizi, Boğaziçi ve Haliç ile çevrelenmiş coğrafyası, şehrin yapısını belirlemiş ve İstanbul'un olağanüstü silüetini bugünlere taşımıştır. Bu olağanüstü imparatorluk merkezinin sayısız anıtı arasındaki Aya Sofya, Topkapı Sarayı, Sultanahmet Camii, Hipodrom ve Teodosyus surlarının kalıntıları, imparatorların ve sultanların olduğu kadar birçok dini geleneğin kültürel gelişimini de vurgulamaktadırlar. Kültürel varlığın korunması ile ilgili yasalar bu yapıları ve yakın çevrelerini kayıt altına almış olsa da, çoğunun sahiplerinin sosyo-ekonomik şartları, mevcut korumacı düzenlemelere ve kurallara uymalarına imkân vermemektedir. UNESCO'nun Dünya Mirası değerlendirme toplantılarında, ihmal ve yıkım nedeniyle yitirilen evlerin neden olduğu doku kaybının özellikle Zeyrek ve Süleymaniye'de yoğun olduğu üzerinde durulmuş, Türkiye bu konuda uyarılmıştır. İstanbul'un tarihî alanlarının korunması için acilen harekete geçilmemesi halinde ilgili komitenin Temmuz 2004'te İstanbul'u "Dünya Mirası" listesinden çıkarıp, "Tehlikede Olan Dünya Mirası" listesine alacağı resmen bildirilmiştir.

- **ICOMOS:** Koruma alanında çok etkin uluslararası örgütlerden birisi de korumanın değişik alanlarında bilgi üretmesine, bu alandaki gelişmelerin yayın ve toplantılarla duyurulmasına çalışan Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi, ICOMOS'tur. Venedik Tüzüğü'nün oluşturulmasından bir yıl sonra, tüzüğe imza atan 25 ülkenin katılımıyla Varşova'da kurulan ICOMOS, kendi alanlarında yükselmiş uzmanların oluşturduğu bir örgüttür. Mimarî mirasın korunmasıyla ilgili kuram, uygulama yöntemi ve bilimsel tekniklerin geliştirilmesi alanlarında çalışan bu uluslararası kuruluşun amaçları şöyle sıralanmaktadır;
 - Dünyanın dörtbir yanındaki koruma uzmanlarının bir araya getirerek meslekî tartışma ve bilgi alışverişi ortamı oluşturmak,
 - Koruma ilkeleri, teknikleri ve politikaları konusunda bilgi toplamak, değerlendirmek ve yaymak,
 - Koruma konusunda belge toplayan merkezler kurulması için ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak. Mimarî mirasın korunması ve geliştirilmesi konusundaki uluslararası sözleşmelerin kabulü ve uygulanması için çalışmak,
 - Dünya çapında etkili olacak koruma uzmanları yetiştirme programlarının

organizasyonuna katılmak,

- Çok iyi yetişmiş uzman ve meslek adamlarının bilgilerini uluslararası camianın hizmetine sunmak.

Ahşap, kerpiç, taş koruma konularında, kültürel turizm, fotogrametri, eğitim, terminoloji alanlarında uzmanlardan oluşan özel komitelerle, bilimsel araştırma sonuçlarının tartışıldığı sempozyumlarla ICOMOS, mimarî mirasın korunmasına büyük katkılar sağlamaktadır. Çalışma konularına bağlı olarak ICOMOS'un merkezinde önemli bir yayın birikimi oluşmuştur. Bugün aralarında Türkiye'nin de bulunduğu ICOMOS'a üye 84 ülke ulusal komiteleriyle koruma alanında etkinlikler yapmaktadır.

ICOMOS uluslararası kültür turizmi bildirgesinin yeniden düzenlenen versiyonu (Bk.Ek-2) ICOMOS kültürel turizm uluslararası bilimsel komitesi tarafından hazırlanmıştır. ICOMOS genel meclisinde Ekim 1999'da Meksika'da taslak formu açıklanmış ve bütçeye sunulmuştur. Bu bildirge 1976 ICOMOS kültür turizmi; bildirgesinin yerine geçer ve o zamandan beri dünya çapında turizmdeki büyük gelişmeyi, aynı zamanda dünya kültürel miras mekânlarındaki toplumlarda koruma ve yönetim davranış ve metodlardaki değişimi yansıtır. İki bildirge arasındaki en büyük farklılık koruma ve turizm arasındaki ilişkiyi içerir. Orjinal bildirge miras yerlerindeki turistler ve bu yerleri korumak ile görevlendirilenlerin arasındaki gerginliği yönetmek üzerine yoğunlaşmıştır. Turistler birçok korumacı tarafından fiziksel bütünlük ve mekânın atmosferi için bir tehdit olarak görülürler. Yeni bildirge, yeni bir ilişki arar. Korunan yapılar ve kültürel miras için genellikle halkın büyük bir çoğunluğunun farkındalığı ve desteği olmaksızın, politika ve fon destekleri, yaşamaları için yeterli olmamaktadır.

- **Avrupa Konseyi:** Koruma konusunda uluslararası düzeyde örgütlenen diğer bir kurum Avrupa Konseyi'dir. Konsey 19 Aralık 1954'de kabul ettiği *Avrupa Kültürel Sözleşmesi*'nin birinci maddesiyle Avrupa'nın ortak kültürel mirasını koruyucu önlemleri almak ve üye ülkelerin ulusal katkılarını geliştirmek kararı almıştır. Avrupa'nın eşsiz mimarî mirasının korunması amacıyla 1975 yılında "*Geçmişimiz için bir gelecek*" sloganıyla sempozyum, sergi, yayın, film ve seminerlerden oluşan bir dizi etkinlik düzenlenmiştir. Bu kampanya ile kamuoyunun, hükümetlerin ve yerel yönetimlerin dikkati çekilmiş ve korumayla ilgili sorumlulukları tanımlanmaya çalışılmıştır. Kampanya sonrasında açıklanan Amsterdam Bildirgesi ile (Bk.Ek-3) koruma ilkelerinin bölgesel planlama politikalarına katılması, bu ilkelerin sosyal ve ekonomik yaşamla bütünleşerek uygulamaya konulması konusunda çabalar yoğunlaşmıştır. Kültür varlıklarının envanterlerinin çıkarılması, çağdaş mimarlığın tarihî çevreye uyumlu olması, kırsal

alanların karakterinin korunması gibi konularda araştırma, seminer, sempozyum ve yayınlarla bu etkinlikler sürmektedir. Konsey çatısı altında bir araya gelen Avrupa ülkeleri, kıtanın kültürel mirasının korunması konusunda yardımlaşmakta, bu alandaki bilgi birikiminin artması için bilimsel araştırmaları destekleyerek, tarihî çevreyi tehdit eden tehlikelere karşı ortak savunma yöntemi geliştirmeye ilişkin projeler yürütmektedirler. Konseye bağlı ülkeler ayrıca kendi yasal düzenlemeleri ve yönetsel yapılarında gerekli uyarlamaları yaparak korumaya yönelik programları sürdürmektedirler (Ahunbay, 2004).

Ulusal Kuruluşlar ve Kararlar

1951'de yurt içinde korunması gerekli mimarî ve tarihî anıtları koruma (bakım, onarım, restorasyon) işlerinde uyulacak ilkeleri ve bunlarla ilgili programları saptama, uygulamaları izleme ve denetleme anıtlarla ilgili konularda görüş bildirmek üzere Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı *Anıtlar Yüksek Kurulu* oluşturulmuştur. Gereksinimlere cevap veremez duruma gelen eski yasalar 25.4.1973 tarihinde yürürlükten kaldırılarak yerine *Eski Eserler Kanunu* getirilmiştir. Koruma konusundaki çağdaş gelişmeleri yansıtan bir yapıya sahip olan 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu, yurdumuzda tarihî çevrenin doku bütünlüğüyle korunmasına olanak veren ilk yasa olarak koruma tarihimizde önemli bir aşama oluşturmaktadır. Arkeolojik, tarihî ve doğal sit kavramlarının yer aldığı yeni yasanın sağladığı olanaklardan yararlanarak, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu 1973-1982 yılları arasında 100'ü kentsel sit olmak üzere 417 sit alanı içinde 3442 anıtsal yapı ve 6815 sivil mimarlık örneğini tescil etmiştir. Ne yazık ki sit ilanları kamuoyunda olumlu karşılanmamış, politik baskılarla sitlerle ilgili kararların değiştirilmesi istenmiştir. Yaklaşık on yıl yürürlükte kalan Eski Eserler Kanunu 21 Temmuz 1983'de kaldırılmış, yerini 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (Bk.Ek-4) almıştır. İlk maddesinde belirtildiğine göre, yeni yasanın amacı:

"...korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımlamaları belirtmek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir."

Türkiye'nin zengin kültürel mirasının bakım ve korunmasının bilimsel yöntemlerle yapılması amacıyla Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak 1984'te Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı kurulmuş ve bir yıl sonra İstanbul'da çalışmalarına başlamıştır. Araştırma laboratuvarı, uygulama ve belgeleme birimlerinden oluşan merkez, Topkapı Sarayı'nı çevreleyen Sur-u Sultanî içinde, Darphane-i Âmire'de yer

almaktadır. Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı kültür varlıklarının korunmasıyla ilgili bilimsel yöntemlerin uygulanmasına ve bu alandaki bilgi birikiminin yaygınlaştırılmasına çalışan bir kuruluştur. Laboratuvarda düzenlenen sergi, kurs ve seminerlerle koruma alanındaki son gelişmeler, uygulamalar, müzecilere, bu alanda çalışan mimar ve diğer meslek adamlarına duyurulmaktadır.

Kültür Bakanlığı'na bağlı ikinci genel müdürlük olan *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü*, Bakanlığın koruma projeleriyle ilgili işlemlerin yürütülmesinden ve Yüksek Kurul ile Bölge kurullarının eşgüdüm içinde çalışmasından sorumludur.

2863 sayılı yasa ile, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kaldırılmış ve yerini *Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu ve Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurulları* almıştır. Yasada yeni kurulların görevleri şöyle tanımlanmıştır;

"Yurt içinde bulunan ve bu kanunda tanımlanan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamak üzere, Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı, merkezi Ankara'da Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu ile Kültür ve Turizm Bakanlığınca tesbit edilecek bölgelerde Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurulları kurulur." (Madde 51) (Ahunbay, 2004).

Kurulların oluşumu

Yasa uyarınca Kültür Bakanlığı müsteşarı Yüksek Kurul'un başkanıdır; Yüksek Kurul toplantıları Ankara'da yapılır. Türkiye'nin değişik kentlerinde bulunan bölge kurullarının başkanlarından seçilen üyeler ile Başbakanlık müsteşar yardımcısı, Kültür Bakanlığı müsteşar yardımcısı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürü, Bayındırlık Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürü, Vakıflar Genel Müdürü, Orman Genel Müdürü, Turizm Bakanlığı Yatırım Genel Müdürü Yüksek Kurul'a katılırlar.

Şu anda İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Erzurum, Edirne, Eskişehir, Bursa, Diyarbakır, Trabzon, Antalya, Konya gibi kentlerde toplam 17 bölge kurulu bulunmaktadır. Sorumluluk alanı geniş olan kentlerde, bölge kurulu sayısı artırılmıştır. Doğa ve kültür varlıkları yoğun ve geniş bir alana yayılan İstanbul'da üç bölge kurulu çalışmaktadır. Bölge kurulları beşi üniversitelerin arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, restorasyon ve şehircilik alanlarından seçilen toplam altı üyeden oluşur. Altıncı üye, görüşülen konuyla ilgili belediye başkanı ya da temsilcisidir. Örneğin İstanbul'da Süleymaniye semtinde yer alan ahşap bir evin rölöve ve restorasyon projesi görüşülürken Eminönü Belediyesi'nden başkan, ya da görevlendirdiği bir

temsilci Kurul'a katılır. Görüşülen konu cami, medrese, kervansaray, hamam gibi bir vakıf yapısı ise Vakıflar Bölge Müdürlüğü de bir temsilci ile Kurul'a katılır; söz konusu anıtın korunmasıyla ilgili açıklama yapar, görüş belirtir ve oy kullanır.

Kurulların görev ve yetkileri

Kültür varlıklarının tescili, sit alanlarının sınırları ve gruplarının belirlenmesi, rölöve ve restorasyon projelerinin onayı gibi işlemler koruma kurullarınca yapılır. Türkiye'de henüz kültür varlıklarını saptama işlemi tamamlanmamıştır. Tescil işlemleri doğrudan bölge kurulu raportörlerinin saptamaları ile gündeme gelebilir, ya da henüz tescil edilmemiş tarihî binalarda bir değişiklik yapılması istendiğinde, ya da yıkım söz konusu olduğunda Belediyelere yapılan başvurular kurullara yöneltilerek binanın tarihî değer taşıyıp taşımadığı, tescile değer olup olmadığı sorulur. Bölge kurulu binayla ilgili fotoğraf, rölöve gibi grafik belgeleri ve tarihî bilgileri inceleyerek onun kültür varlığı olarak korunmasının uygun olup olmadığına karar verir; tarihî ve estetik değeri olan, kentin genel görünümüne katkıda bulunan önemli ve mütevazı binalar tescil edilir. Tescil kararından sonra kültür varlığının grubunun belirlenebilmesi için taşınmazın 1/50 ölçekli rölövesinin hazırlanması ve ayrıntılı fotoğraflarıyla birlikte bölge kuruluna sunulması istenir.

Yeni bir sit alanı ilan edilmesi gerektiğinde, ön çalışmalar yapılarak derlenen bilgi ve belgeler (anıt fişleri, saptama çalışmaları ile ilgili fotoğraflar) ve öneriler (tescili önerilen ve tescilli anıtların ayrı lejantlarla gösterildiği, öneri sit alanı sınırlarının işlendiği 1/1000 ölçekli harita ve tescili önerilen yapıların listesi) koruma kuruluna sunulur. Anıt veya sitelerle ilgili tescil önerileri Kültür Bakanlığı'nın saptama-tescil ekipleri tarafından yapılabilir; ayrıca belirli bir arkeolojik veya kentsel sitte araştırma yapan bilim adamlarının, ya da imar planı hazırlığı içinde olan plan ekibinin saptamaları sonunda elde edilen veriler bölge kuruluna sunulur, ilan edilecek sit alanı sınırlarının belirlenmesi ve tescili gündeme gelebilir. (Bk. Ek-5,6)

1951'den Günümüze Kurul Kararları [21]

Koruma kurulları, ülkemizdeki kültür ve tabiat varlıklarının korunması, tespit ve tescil işlemleri açısından tek resmî yetkilidir. Bu yüzden bir envanter çalışmasında, oldukça geniş bir zaman dilimini de kapsayan bu kararlar çalışmaya önemli bir taban oluşturmaktadır.

Tarihî Yarımada için alınmış 11021 kararın içeriklerinin incelenmesi sonucunda, kararlar 10 kategoride sınıflanmıştır. Bunlardan "tescilsiz" (...tescil edilmesine gerek olmadığına...), "işlem" (...görüş sorulmasına, rölöve alındıktan değerlendirilmesine, projesinin uygun

olmadığına, yıkılan bina için sorumlular hakkında işlem yapılmak üzere yetkili mercilere bildirilmesine...); "genel" (idari vb. işlemlere ilişkin kararlar), "düzeltme" (ada, parsel numaralarının yanlış yazıldığı kararlarda düzeltme yapılması) kategorileri kültür ve tabiat varlıklarının korunması açısından, doğrudan sonucu olmayan kararlardır. İkinci grupta ise "mimarî uygulama" (mimarî proje ve mimarî uygulamaya ilişkin proje, tipoloji, malzeme ve renk gibi özellikler) ile "grup belirleme" (kültür varlığının, 2863 sayılı yasa açısından grubu) yer almaktadır.

Üçüncü grupta, sonucunda doğrudan bir arazi kullanma kararı veren "tescil" (1710/2863 sayılı yasalara göre korunması gerekli KTV olarak tescil etme), "tescil düşürme", "sit" (sit alanı ilanı), "plan" (plan inceleme /onay), "ilke kararı" (genel veya belirli bir bölge için koruma / uygulama amaçlı ilke kararı) ve son olarak "imar uygulama" (tescilli bir parsel veya sit bölgesi (veya) tescilli eserlerin etkilenme bölgesindeki bir parselde doğrudan fonksiyon, yoğunluk/gabari, çekme mesafeleri ve istikamet verilerek) imar durumu verilmesi kararları bulunmaktadır.

Çizelge 2.1 Tarihî Yarımada'ya Ait Kurul Kararlarının Amaçlarına Göre Sınıflaması [21]

SINIFLAMA	DÖNEM		BÖLGE KURULU		IST. 1 NOLU KURUL		TOPLAM	%
	GEEveAYK ADET	AYK DÖNEMİ %	ADET	%	ADET	%		
TESCİL	1058	20.4	60	5.8	475	9.9	1596	14.5
TESCİL DÜŞÜRME	15	0.3	4	0.4	13	0.3	32	0.3
GRUP BELİRLEME	112	2.2	17	1.7	466	9.7	595	5.4
YERALTI BULGUSU	161	3.1	55	5.4	196	4.1	412	3.7
SIT, PLAN,İLKE KARARI	10	0.2	1	0.1	15	0.3	26	0.2
İMAR UYGULAMA	1738	33.5	199	19.4	389	8.1	2326	21.1
MİMARİ UYGULAMA	505	9.7	159	15.5	536	11.2	1200	10.9
DÜZELTME	11	0.2	4	0.4	50	1.0	65	0.6
TESCİLSİZ	84	1.6	15	1.5	122	2.5	221	2.0
İŞLEM, GENEL	1477	28.4	514	50.0	2532	52.8	4523	41.0
DİĞER, SINIFLANAMAYAN	21	0.4	0	0.0	4	0.1	25	0.2
TOPLAM	5192	100.0	1028	100.0	4798	100.0	11021	100.0

NOT: Yüksek Kurul'un 3 adet karar ilgili döneme dahil edilmiştir.

Çizelge 2.2 Tarihî Yarımada'ya Ait Kurul Kararlarının Özet Sınıflaması [21]

SINIFLAMA	KARAR SAYISI (Adet)	%
TESCİL	1596	14.5
TESCİL DÜŞÜRME	32	0.3
GRUP BELİRLEME	595	5.4
YERALTI BULGUSU	412	3.7
İMAR UYGULAMA	2326	21.1
DİĞER	6034	54.8
TOPLAM	11021	100.0

Dönemler itibariyle incelendiğinde GEE ve AYK döneminde imar uygulama kararları %33.5 ile ilk sırada yer alırken, daha sonra bölge kurulu döneminde %50 ile işlem kararları, yani

koruma ve planlamaya doğrudan katkısı olmayan kararların kurul gündeminin yarısına ulaştığı görülmektedir. İst. 1 nolu Kurul döneminde bu oran %53'e kadar çıkmıştır. Burada, "işlem" kararlarının kurul gündeminde ne kadar önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Kurullar, gündemlerindeki yığılmalara karşın, kurul müdürlüğünce sonuçlandırılacak işlem kararları almaya devam etmektedirler. 1951 yılından günümüze Tarihî Yarımada için alınan toplam 11 bin kurul kararının sırasıyla % 41'i işlem, % 21'i imar uygulama, % 15'i tescil, % 11'i ise mimarî uygulama özlüdür.

Kurul Kararlarının Parsel Bazında Değerlendirilmesi

Kurul kararları incelendiğinde, kararların büyük çoğunlukla bir parselle ilişkin alınmış olduğu görülür. Ancak bazı kararlar vardır ki birden fazla (bu sayı 1000'e kadar çıkabilmektedir) parseli ilgilendirmektedir.

Tarihî Yarımada için 1951'den günümüze alınmış 11021 adet kararın (doğrudan arazi kullanımı kararı getiren veya planlamayı ilgilendiren, yukarıda 3.tasnif kategorisi olarak sayılan tescil, imar uygulama türü olmak üzere) toplam 13665 parseli ilgilendirdiğini belirtebiliriz. Tarihî Yarımada'da 55000 parsel olduğu dikkate alınır, Tarihî Yarımada ve Suriçi isimlerinin hangi nesnel ve niceliksel temeller üzerine kurulduğu daha iyi anlaşılabilir.

Tarihî Yarımada için 1951 yılından günümüze KTVKK kurullarınca alınan kararların amaçları / sonuçlarına göre dağılımı Çizelge 2.'de verilmiştir. Tabloda kararlar planlamaya yönelik olarak gruplanmıştır. Bir yapı, parsel veya kadastral adaya doğrudan fonksiyon, yoğunluk / gabari, istikamet ve çekme mesafeleri verilmesi; kısaca imar durumu verilmesi niteliğindeki kararlardır. Grup belirleme kararları genellikle tescil kararlarından sonra, rölövelerinin incelenmesi üzerine alınan, doğrudan imar durumu verilmesi niteliğinde kararlar değildir. Ancak, yapılan tarama sonucunda tescil kararı bulunmadığı halde, 250 kadar yapı için grup belirleme kararına rastlanmıştır. Grup belirleme kararından önce bir tescil kararı alındığı kabulüyle (daha önce tescil edildiği varsayımıyla) bu grup içine alınmıştır.

Çizelge 2.3 Tarihî Yarımada için Alınan Kurul Kararlarının Parsel Bazında Sınıflaması [21]

SINIFLAMA*	EMİNÖNÜ	%	FATİH	%	TOPLAM	%
TESCİL	2903	57.7	6448	74.7	9351	68.4
TESCİL DÜŞÜRME	28	0.6	54	0.6	82	0.6
TESCİLSİZLİK**	133	2.6	113	1.3	246	1.8
GRUP BELİRLEME	379	7.5	259	3.0	638	4.7
YERALTI BULGUSU***	384	7.6	177	2.0	561	4.1
İMAR UYGULAMA	1151	22.9	1553	18.0	2704	19.8
DÜZELTME	46	0.9	27	0.3	73	0.5
TOPLAM	5024	100.0	8631	100.0	13655	100.0

* Burada, sadece arazi kullanımını etkileyen kararlar değerlendirilmeye alınmıştır. İşlem, mimari uygulama gibi kararlar değerlendirilmeye alınmamıştır.

** Kurulca tescil edilmesine gerek görülmemiş.

*** Kurul kararlarında yeraltı bulgusunun önemine ve konumuna göre parselin tesciline karar verilmektedir. Ancak parsel tescil edilmesine bile, yeraltı envanterinin oluşturulabilmesi ve harita üzerine dökülebilmesi için, yeraltı bulgusu tespit eden tüm kararlar buraya alınmıştır.

Burada envanter açısından önemli bir ilke ortaya çıkmaktadır. Sadece tescilli parsellerin envanter alınması yerine, tescil kararı bulunamamasına rağmen grup belirleme kararı bulunan parsellerin de envanter kapsamına alınarak "tescil" niteliğinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Grup belirleme kararı bulunan parsellerin "tescil" kararlarının, kuruldaki "parsel dosyaları arşivi"nde bulunma olasılığı yüksektir. Tapu kayıtlarına "eski eser" şerhi düşüldüğü halde tescil kararı bulunamayan parseller için de aynı yöntemin uygulanmasıyla tescil kararlarının bulunabileceği söylenebilir.

Bu örnekler, Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri oluşturulurken tek kaynaklı çalışma yerine çok kaynaklı ve karşılaştırmalı çalışmanın önemi ortaya çıkarmaktadır.

Kurul kararları genellikle sadece bir parsel için alınmaktadır. Bu da genellikle parsel sahibinin imar durumu talebiyle olmaktadır. Ancak birden fazla sayıda parsel için karar üretilen pek çok karar da bulunmaktadır. Bu tür kararların hemen hemen tamamı tescil kararlarıdır.

Tablodan da izlenebileceği gibi 1951 yılından günümüze 13655 parsel için koruma kurullarınca imar uygulaması / arazi kullanımı niteliğinde karar üretilmiştir. Eminönü-Fatih ilçelerinin tamamını kapsayan Tarihî Yarımada'da 55000 parsel olduğu düşünülürse, parsellerin dörtte biri için karar alınmış olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablonun tescil satırı için en belirgin gözlem, tescil işlemlerinin Eminönü'de tek tek, Fatih'te toplu kararlarla yapıldığı olabilir. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken bir nokta vardır. Eminönü gerek Roma, Bizans gerekse Osmanlı döneminin görkemli / önemli "anıtsal" yapılarını, Fatih ise çoğunlukla Osmanlı döneminin sivil mimarlık örneklerini barındırmaktadır. Bu tablo, fiziksel mekanda rahatlıkla izlenebilmektedir.

Tescil kararlarının bir bölümü bölgesel tespit çalışmaları sonucu alınmış tescil kararlarıdır. Aşağıda, bir defada 25 ve daha çok parsel için tescil getiren kararlar listelenmiştir.

Çizelge 2.4 Tarihî Yarımada için Alınmış Önemli Kurul Kararları [21]

CÖNEM**	KARAR NO	KARAR TARİHİ	İLÇE	TESCİL EDİLEN PARSEL SAYISI	AÇIKLAMA	
1	Y	3618	16.09.1987	Fatık	1169	Haliç yamacı tek yapılar. İst. Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü tespitleri
2	3	4273	16.12.1992	F	946	Millet Cad.-Marmara sahli arası (III. Bölge) İmar Planı incelemesi
3	1	9776	09.04.1977	Emirlik	779	Süleymaniye Külliyesi divan, Eski Eserler ve Müzeler Gen.Md. Tespit.
4	Y	14051	10.09.1982	F	737	Cankurtaran bölgesi, İst.Röl.Anıt.Md. tespitleri
5	3	693	09.11.1988	F	688	Haliç yamacındaki tek yapılar
6	3	3824	24.06.1992	F	588	Fevziye cad.-Millet Cad. arası toplu tespit
7	1	10369	14.05.1978	F	428	Yedikule, Kültür Bakanlığı'nca yaptırılan toplu tespitler
8	1	15185	24.06.1983	E	274	Yeni Galata Köprüsü nedeniyle İst. Röl.Anıt.Md. tespitleri
9	Y	3452	02.07.1987	F	271	Zeyrek Sit Alanı, İst. Röl.Anıt.Md. tespitleri
10	3	1637	07.03.1990	E	199	Boğaz Demiryolu Tüneli güzergahı için yapılan tespitler
11	1	10446	10.06.1978	F	188	Küçük Mustafa Mahallesi, Eski Es.ve Müze Gen.Md. tespitleri
12	1	9761	09.04.1977	F	128	Sinanpaşa Mahallesi Zeyrek, Eski Es.ve Müze Gen.Md. tespitleri
13	3	1635	07.03.1990	F	98	Boğaz Demiryolu Tüneli güzergahı için yapılan tespitler
14	1	12251	11.07.1980	E	83	Cankurtaran Mahallesi, İst. Röl.Anıt.Md. tespitleri
15	3	1391	18.10.1989	E	67	Gedikpaşa Mahallesi tespitleri
16	1	12018	10.05.1980	F	58	Zeyrek'deki ahşap evler
17	3	68	27.01.1988	E	57	725, 728, 729 adalar, İst. Röl.Anıt.Md. tespitleri
18	1	6761	18.11.1972	F	54	Fethiye Camisi divanı tespitleri
19	1	9991	10.09.1977	E	41	Kumkapı Cinci Meydanı, İst. Röl.Anıt.Md. tespitleri
20	1	12713	14.03.1981	F	36	Beyceğiz Mahallesi, İst. Röl.Anıt.Md. tespitleri
21	2	1578	02.08.1985	F	28	Haliç Düzenleme Planı (1/1000), İst. Büyükşehir Bel. yazısı
22	3	3096	30.10.1991	E	28	Sarac İshak Mahallesi, Tiyatro Cad. Güzergah tespitleri
23	1	10787	18.11.1978	F	26	Kasaplıyas Mah. 1146-7 ada (Langa Surları) Eski Es. Müze Gen.Md. tespitleri
24	3	7	06.01.1988	E	25	Şehsuvar Mah. 165 ada, İst. Röl.Anıt.Md. tespitleri
				TOPLAM	6996	

* 25 adet ve fazla parsel. (10 adet ve fazla parselli ilgilendiren kronolojik geniş İste Ek Tablo 6'da verilmiştir.)

** 1=GEEAYK (Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu dönemi (1951-1983))

2=KTVK Bölge Kurulu dönemi (1983-1987)

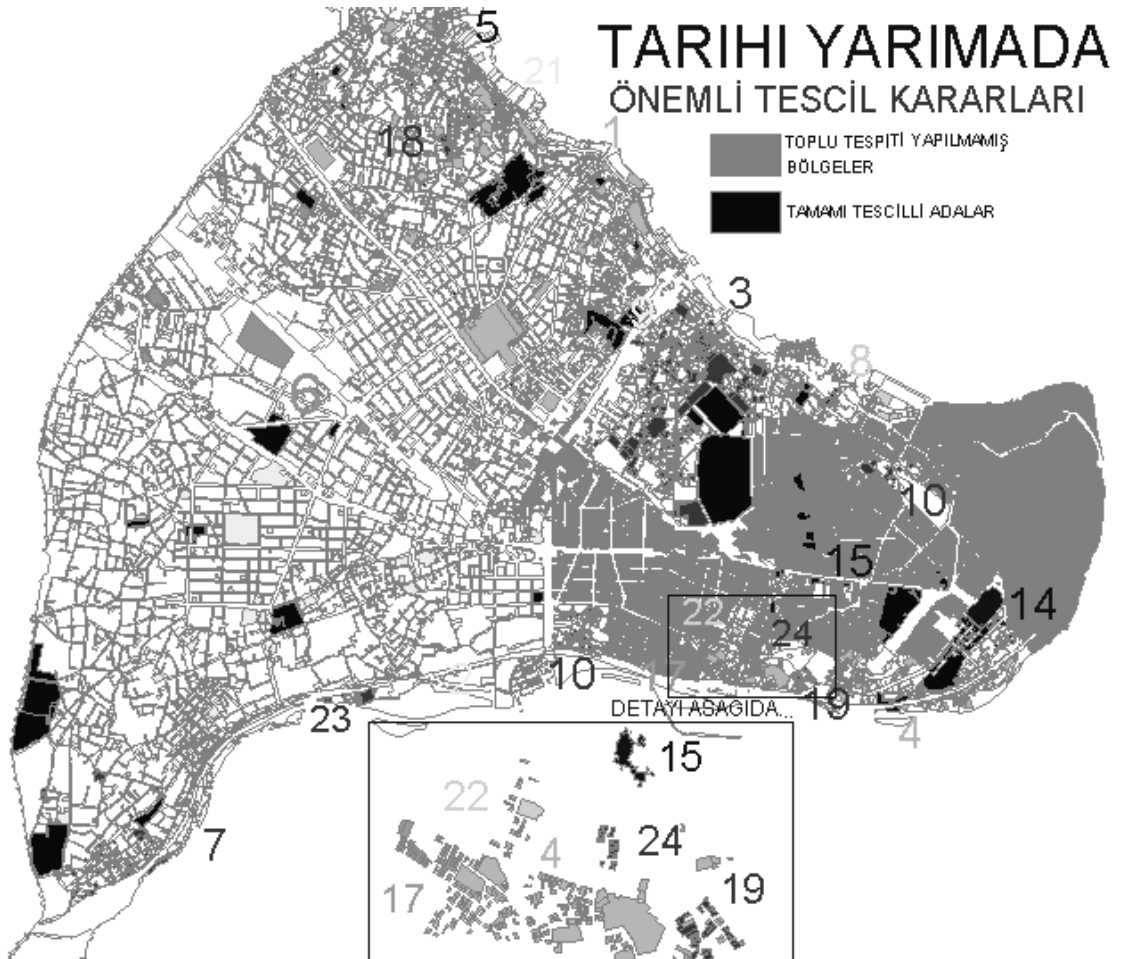
3=İst. 1 Numaralı KTVKK (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu) dönemi (1987 sonrası)

Çizelge 2.4'te verilen 23 adet kararla 7000 adet parsel tescil edilmiştir. Tarihî Yarımada'daki toplam 55000 adet parsel olduğu düşünülürse, bu 23 kararın önemi daha kolay anlaşılabilir. Bu 23 adet kararla toplam parsellerin %12,7si tescil edilmiştir. Diğer bir deyişle 1951 yılından beri alınan toplam 11021 kararın %0.2'sini oluşturan 23 kararla toplam tescil işlemlerinin %74'ü yapılmış olmaktadır. Bölgesel tespit ve tescil yaklaşımının ne kadar verimli ve belirleyici olduğunu bu rakamlar açık olarak ortaya koymaktadır.

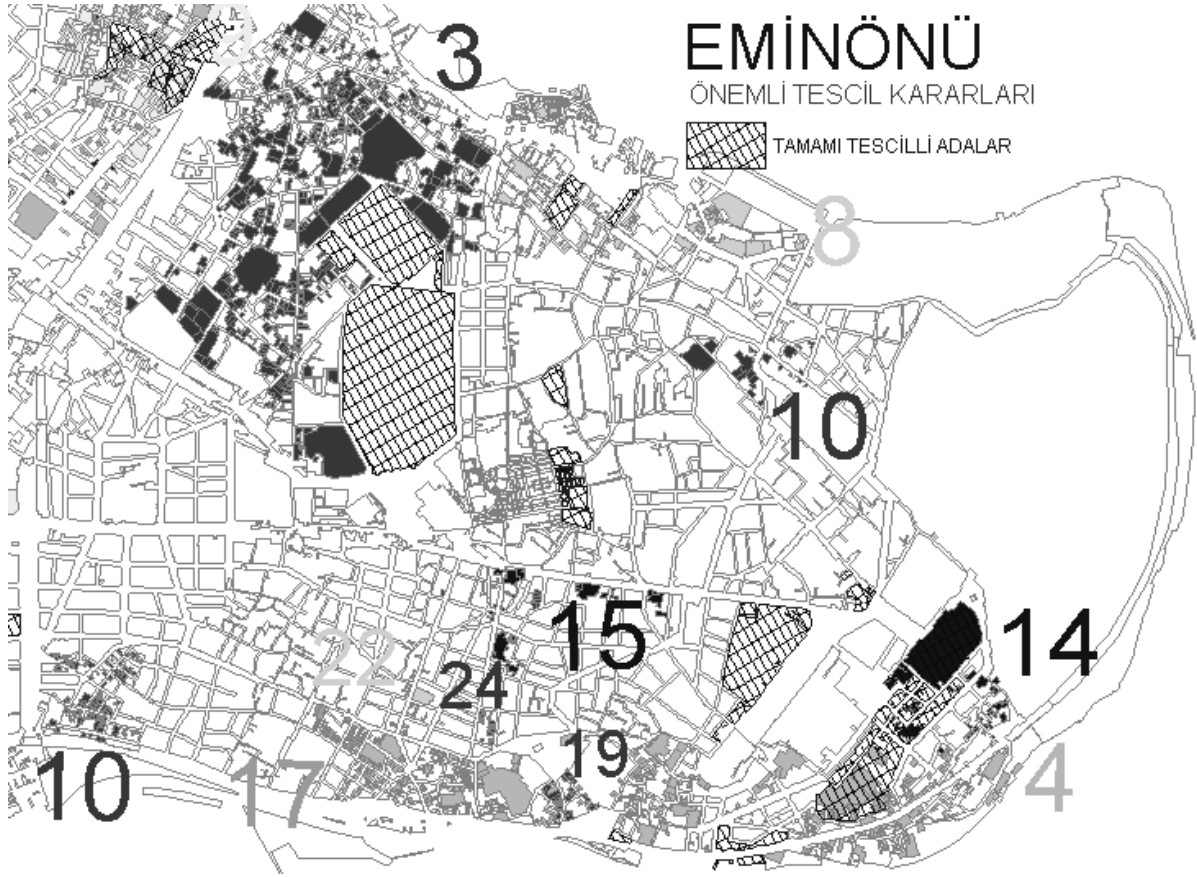
Çizelge 2.5 Önemli Kurul Kararı Tescillerinin İlçelere Göre Dağılımı [21]

İLÇE	KARAR (Adet)	TESCİL EDİLEN PARSEL SAYISI	%
EMİNÖNÜ	9	1553	22.1
FATİH	14	5443	77.9

Bu tabloda dikkati çeken nokta Eminönü'nde 1553 parsel için, Fatih'te ise 5443 parsel için tescil kararı alınmış olmasıdır. Eminönü'nde 20000, Fatih'te 35000 adet parsel olduğu dikkate alınırsa, tescil oranı Eminönü için %7.8, Fatih için %15.5 olmaktadır. Tabloda Eminönü tescillerinin sadece %22'sinin, Fatih'te ise %80'inin toplu / bölgesel tescillerle yapıldığı görülmektedir. Tarihi Yarımada'nın toplu / bölgesel tespit ve tescil işlemlerinin yapılmadığı alan aşağıda izlenebilmektedir.

Şekil 2.1 Önemli KTVKK Kararlarının Kadastral Dağılımı (Budun, 2003)

Şekil 2.2 Önemli Tescil Kararları (Budun, 2003)

Koruma Konusunda Etkin Kamu ve Sivil Toplum Örgütleri

Koruma uygulamalarının azlığı, kültür varlıklarının yok edilmesi, tarihî çevrelerin hızla erozyonu, aydınların, meslek odalarının tepkisiyle karşılanmış, gönüllü kuruluşlar da bu konuya eğilmişlerdir. Çevrelerinin durumu ve geleceği konusunda kaygı duyan çeşitli dernekler, kuruluşlar, kampanyalar açarak, halkı bilinçlendirmeye çalışmakta, korumaya destek vermeye çağırmaktadırlar. Kamuoyu desteğinin artmasına yardımcı olan bu tür etkinlikler demokratik bir platformda, çevresine sahip çıkan ve onu korumak isteyen kentli, hemşehri, aydın tipini yaratma yolunda gelişmektedir. Ulusal değerlerimizin evrensel boyutlarda değerlendirilmesinde sayıları giderek artan sivil toplum örgütlerinin çabalarına güvenilmektedir.

Bu alanda çalışma yapan öncü kuruluşlardan biri *Turing ve Otomobil Kurumu*'dur. İstanbul'da Kariye Müzesi çevresinin iyileştirilmesi, Yeşil Konak ve Kabasakal Medresesi, Soğukçeşme Sarnıcı, Safranbolu'da Asmazlar Konağı onarımları ile korumanın olumlu yönleri, kimlikli bir tarihî çevrenin çekiciliği, kültür varlıklarının kentsel yaşama ve turizme olumlu etkileri,

somut örneklerle anlatılmıştır.

Kentsel mimarimizin temel bileşenleri olan evlerin yaşatılması, bu alanda koruma bilincinin oluşturulması yönünde çabalayan öncü kuruluşlardan biri de *Türkiye Tarihî Evleri Koruma Derneği*'dir. 1976 yılında Perihan Balcı başkanlığında kurulan derneğin amacı eski evlerin korunması yönünde çalışmalar yapmak, ev sahiplerine maddi destek sağlamak, kültürel mirası tanıtmak için sergi açmak, seminerler düzenlemek, konferans vermek ve yayın yapmak olarak özellikle 1976'dan bu yana düzenledikleri yurtiçi ve yurtdışı sergi ve seminerlerle konuyu kitlelere ulaştıran ve kamuoyuna mal etmeye çalışan derneklerin korunmasını teşvik edici, ödüllendirici çabaları da başarıyla sürmektedir.

Bilim adamları, üst düzey yöneticiler, uygulamacı mimarlar ve T.C. Turizm Bankası A.Ş. tarafından 1976'da İstanbul'da kurulan TAÇ Vakfı (Türkiye Anıt-Çevre-Turizm Değerlerini Koruma Vakfı) koruma alanında etkinlik yapan diğer önemli kuruluştur. Türkiye'nin doğal ve kültürel mirasını korumak, yaşatmak, tanıtmak ve değerlendirmek amacıyla kurulan ve kültür varlıklarının turizmi geliştirmek için kullanımlarını da öngören Vakfın çalışma alanı İstanbul ve Boğaziçi'nde yoğunlaşmakla birlikte, Adana, Ankara, Bursa, Kütahya gibi kentlerde de korumayla ilgili proje ve uygulamalar yapılmıştır. Yayınları, düzenlediği sergiler yanında, koruma konusuna dikkat çekmek açısından, Vakfın mimarlık öğrencileri için ödüllendirici bir program uygulaması da yararlı bir etkinliktir.

Son yıllarda kentsel çevrenin korunmasına karşı duyarlılık giderek artmakta ve bu alanda bir araya gelen aydınların çabaları yoğunlaşmaktadır. Mimarlar Odası'nın yurt sathına yayılan koruma çabalarına ek olarak, ÇEKÜL, Galata Derneği, Zeyrek Koruma Derneği, Cihangir Derneği gibi örgütlenmeler çevresine sahip çıkan kentlilerin, meslek adamlarının tarihî çevre için başarılı projeler üretecekleri umudunu vermektedir (Ahunbay, 2004).

2.3 Envanter Sistemleri

Koruma kararlarının ve politikalarının oluşturulabilmesi için tarihî, mimarî ve görsel değerlerin niteliklerinin ve sorunlarının genel dökümünün elde edilmesi, tarihî ya da doğal mirasın ve çevresinin mevcut değerlerine, sorunlarına ait bilgilerin toplanması ve hazır tutulması gerekir. Bu bilgi toplama ve saklama sisteminin en önemli özelliklerinden birisi, mimar, plancı, sosyolog, ekonomist gibi farklı disiplinlerin bir arada çalışmasına açık olmasıdır. Yapıların ve çevrelerinin farklı karakteristik özellikleri bu ekip çalışmasını gerekli kılmaktadır.

Tarih Araştırması

Tarih açısından etüd, yapının içinde geliştiği ortamın bütün yönleriyle tanınması, yapıda gördüğümüz mimarî tasarıma götüren nedenler ve yapının bugüne kadar geçirdiği değişikliklerin aydınlatılması demektir. Bu araştırma sadece yapı için değil, yapının çevresi için de geçerlidir. Yazılı kaynaklar ve arşiv kaynakları değerlendirilmelidir. Genelde bu araştırma tarihçilerle işbirliği yapılarak gerçekleştirilmelidir.

Anıtın tarihsel gelişiminin, onu oluşturan toplum koşulları içinde incelenmesi; yapıldığı devrin estetik, kültürel, dinî, politik, sosyal, teknik ve ekonomik etkenlerinin araştırılması yapıyı tarih içindeki anlam ve önemiyle tanıtır. Tarihî araştırma yapıya ve çevresine ilişkin bütün yazılı belgeler, kayıtlar, varsa çizili belgeler, varsa fotografik belgelerin toplanmasını amaçlar. Bunların içinde alım satım belgeleri, tapu ve vakıf kayıtları, vakfiyeler, yaptırımların yaşamlarına ait belgeler, mimar ve sanatçılara ait belgeler vardır. Sadece restore edilecek yapıya değil, fakat dönemine ilişkin, özellikle yapı üretimine ilişkin belgeler de yararlı olabilir. Örneğin, malzeme fiyatları ve işçiliklerle ilgili listelerde yapı incelenmesinden anlaşılabilen bilgiler elde edilebilir.

Tarihî araştırma bu ayrıntıda, ancak çok önemli yapılarda söz konusudur. Çoğu kez en önemli anıtlar için bile işe yarar bir yazılı belge bulmak olası değildir. Bazı belgeler restoratöre yaramaz, mimarlık tarihçisine yarar. Çoğu kez eski tarihli konutlara ilişkin tek bir fotoğraf bile bulunmayabilir. Önemli merkezler dışındaki yerleşme merkezlerinde belge olasılığı çok azdır. Yine de tek bir fotoğraf bütün restorasyon projesini etkileyebilir. Tarihî araştırmanın bir diğer boyutu, yapının genel mimarlık tarihî içindeki yerini saptamaktır. Bu, özgün yapının, yapıdaki eklerin ve değişmelerin üslupsal özellikleri, biçimleri üzerinde karşılaştırmaya yarayacak bir bilgilenmedir. Bu bilgi, diğerleri gibi yapının zaman içinde değişmesinin tutarlı bir tarihîni anlamak için önemlidir. Bu bağlamda restoratör, sanat tarihçisine paralel bir iş yapar. Yapının ideal restitüsyonu (uygulama amacı ile olmasa da) bu bilgilenmenin varlığına bağlıdır. Restitüsyon projesine, mühendislerin hazırladıkları türden bir model olarak bakılabilir. Yapının inşa edildiği çağın üslupsal özellikleri ve estetik ilkeleri, geniş bir zaman dilimi içinde bir karşılaştırma çerçevesinde incelenir ve yapının çağı ile üslupsal ilişkisi saptanır. Yapıda uygulanan birimler, geometrik düzenler, oranlar bu araştırmanın parçasıdır. Bu araştırma sanat açısından yapıyı bir tarihî döneme yerleştirir. Bu sayede yapının özgün durumuna ilişkin tasarımsal yorumlar yapılabilir.

Tarihî araştırma, dönemin yapı teknolojisi ile malzeme kaynakları ile ilgili bilgileri derler.

Üslupsal ve estetik araştırma, yapı ayrıntılarının, bezeme tekniklerinin yaygın kullanımını ortaya koyar. Restore edilecek yapıya ilişkin herhangi bir restitüsyon önerisi bu çalışmaların üzerine kurulur. Bu araştırmaların yapılması restorasyon yapmaktan daha zordur. Restorasyona karar verdikten sonra, restoratör için belirli teknikleri uygulamak söz konusudur. Projeler onaylandıktan sonra restorasyon, diğer tamirlere göre daha titiz bir uygulamaya dönüşür.

Restorasyonun asıl sorunu, restorasyonun hazırlanmasıdır. Bu, mimarlık formasyonundan farklı bir formasyona ihtiyaç gösterir. Özellikle, yukarıda sözü edilen araştırmaların, kendine özgü ve hassas yöntemlerini bir restoratörün yalnız başına yürütmesi söz konusu değildir. Fakat restoratörlerin bu süreçleri bütün ayrıntılarıyla bilmeleri gerekir. Restorasyon, estetik ve tarihî bir değerlendirmeyi yansıtan bir teknik uygulamadır. Ne var ki, uygulamanın sayısal ve teknik boyutları, amacın estetik dolayısıyla niteliksel boyutlarını unutturmamalıdır.

Yapının Fiziksel Tanımının Yapılması (Belgeleme)

Bu çalışma, rölöve ve fotografik belgeleme ile başlar. Analitik rölöve ile devam eder. Analitik rölöve sadece ölçme değil, yapının bünyesini ve değişme sürecini saptamak amacı taşır. Bu nedenle de duvar ve zemin sondajlarına, taşıyıcı malzemenin kimyasal ve fiziksel incelenmesine, hattâ temellerin yıkılmış ya da sonradan eklenmiş bölümlerinin saptanması ve incelenmesi için kazıya gereksinme gösterir. Bu arada taşıyıcı sistemin işlevini görüp görmediği, malzemenin bozulma nedenleri (rutubet, hava kirliliği, malzemenin çözülmesi, biyolojik etkenler) incelenir. Yapı bozulmalarının yoğunluğu, yerleri ve türleri restorasyon uygulamasının içeriğini saptar. Bugün rölöve tümüyle mekanikleşmiş yöntemlerle, fotoğrafı ve bilgisayar aracılığı ile yapılabilir. Bu çizimlere malzeme ile ilgili bilgiler eklenir. Yapı strüktürü bozuklukları yapının kendisine ait olabilir: Taşıyıcı duvar ya da ayaklar ya da örtü öğelerini oluşturan tuğla, harç, taş, ahşap gibi malzemeler bozulabilir. Taşıyıcı öğeler, taşıyıcı niteliklerini kaybederler. Özgün inşaat, temel ve duvarlarda boyut hataları olabilir. Malzeme eskimesi ya da bozulması ya da deprem, yangın, rutubet gibi nedenlerle taşıyıcı sistemin statik dengesi bozulabilir. Bu bozulmalar yapıda düşeyden uzaklaşma, ezilme, kabarma, eğilme olarak gözlenir. Karakteristik çatlaklara yol açarlar. Deprem, yangın, su baskını gibi doğal afetler de benzer bozulmalara neden olur (Kuban, 2000).

Tarihî Ekler

Restorasyonda zorunlu olarak, estetik yargı ile tarihî yargının aynı yönde olmadığını biliyoruz. Eski bir yapının estetik bütünlüğünü bozan daha yeni bir ek, bir tarih belgesidir.

Venedik Kartası'ndan bu yana tarihî evlerin özgün yapıt gibi korunması, uluslararası bir kural olmuştur. Bu, temelde, tarihî belge hakkını vermekten öte, yapının yaşam boyunca değişme hakkını kabul eden bir kuraldır.

Envanter nerede ve nasıl kullanılır?

Tanıtıcı ve yönlendirici bilgiler bilimsel yöntemlerle elde edilmelidir. Bunu sağlamak için de mevcut hazırlıkları değerlendirebilecek bir organizasyon gereklidir. Eyleme ve kararlara dönük değerlendirmelerin, tespitin getirdiği bir çok faktörü birden ele alarak verilmesi gerektiğinden, tespitler ancak kararlara hazırlayıcı statüde olmalıdır. Tespitlerde, korunması gerekli yapının niteliklerinin ve bu yapının çevresiyle sosyo-ekonomik ve fiziki ilişkilerinin ortaya konması gereği vardır. Alanın nitelikleri; tarihî, mimarî, görsel, doğal ve çevresel özelliklerinin ve sorunlarının ortaya konulması ile tanımlanır.

Tespitlerden beklenen farklı yararlar, iki kademeli bir tespit çalışmasını zorunlu kılmıştır. Bunlar ön tespitler veya koruyucu envanter çalışmaları, ve ayrıntılı tespitlerdir.

Ön tespitlerde amaç; hızlı bir şekilde, korunması gerekli yapılarla ilgili bilginin derlenmesidir. Bu amaçla, "Koruyucu Envanter" çalışma yöntem ve fişleri benimsenebilir. Ancak bu fişlerle toplanan bilginin, ayrıntı gerektiren koruma kararlarına temel teşkil edip edemeyeceği tartışma konusudur. Tespitlerin, koruma kararlarına hazırlık niteliğini taşıması isteniyorsa, tespitlerin hızlı fakat ayrıntılı olması koşulu ortaya çıkmaktadır. Çalışma yöntemi de buna göre saptanmalıdır.

Koruma, sadece koruma kararları ve fiziksel müdahalelerle mümkün olamamaktadır. Korunması gerekli kültürel miras konusunda insanların bilinçlendirilmesi ile bu yoldaki en önemli aşama katedilmiş olur. Korunması gerekli alanların, yapıların, nesnelerin kayıt altına alınması, onların yaşatılabilmesi için hayati önem arz etmektedir.

İnceleme ve tespitlerle elde edilen bilgilerin akademik ve bilimsel alanlarda kullanılmasının dışında, yapının yaşamasına katkıda bulunabilecek her alana ulaşması sağlanmalıdır. Özellikle katılımcılık, yerellik ve sürdürülebilirlik gibi koruma kavramları düşünüldüğünde, insanların yaşadığı bölgedeki tarihî ve mimarî değerleri tanınmasında, elde edilen bilgilerin aktif olarak kullanılabilmesi gerekmektedir. Bu nedenle mevcut envanter sistemleri araştırıldıktan sonra, bir envanter sistemine toplumun her kesiminin nasıl kolayca erişebileceği, ayrıca tanıtım, turizm gibi farklı amaçlarla kullanılabilmesi üzerinde durulmalıdır.

Ziyaretçileri ve ev sahibi toplumu konu hakkında bilgilendirmek ve bilinçlendirmek de

korumanın turizm ve tanıtma ile ilgili ayağını oluşturmaktadır. Burada koruma kararlarının alınabilmesi için hazırlanan envanter sistemlerinden iki amaçla yararlanılabilir.

- Envanter sistemi bütün aktörlerin (yerel halk, ziyaretçi, koruma çalışmalarını yürüten birimler, karar mekanizmaları...) hizmetine açık ve kolay ulaşılabilir, güncel olarak sunulursa ortak bir lisan olarak kullanılabilir.
- Envanter sistemi bir veritabanı olarak kullanılır. Veritabanı hazırlanacak olan eğitim ve tanıtım amaçlı kitap, broşür, web sayfası gibi materyaller için güvenilir bir bilgi kaynağı niteliği kazanır.

Özelleşmiş Envanter Sistemleri

Envanterin kapsamı açısından en belirleyici kriterlerden birisi kullanım amacıdır. Genel amaçlı bir envanter yaratmak sınırsız bir bilgi kapsamını gerektirir. Böylece envanterin uzmanlık veya ilgi alanlarına göre zenginliği sağlanabilir. Özelleşmiş envanter sistemlerinin geliştirilmesi bilgi toplamada ve bilgiye ulaşmada özellikle yardımcı olacaktır (Akçura, 1975).

Ayrıca yapı tiplerine, dönemlerine ve konumlarına göre özelleşmiş envanter sistemleri de yapıların tanımlanmasında ve kendine özgü niteliklerinin ve sorunlarının belirlenmesinde ve daha doğru müdahale kararları alınmasında yardımcı olacaktır.

Envanter sistemi oluşturulurken sorumlu idari birimlerin, çalışmada yer alacak birimlerin, yararlanılacak kriterlerin, izlenilecek yöntemlerin, sistemin tamamlanmış halinin nerelerde hangi amaçlarla kullanılacağına tespit edilmesi gerekmektedir. Öncelikle bu yapıların doğru anlaşılması ve anlatılması gerekliliği vardır. Dolayısıyla farklılaşmış, yapıya özelleşmiş envanter sistemlerine de ihtiyaç vardır. Yapıyı tanımlarken kullandığımız sıfatların çoğunluğu, örneğin Osmanlı dönemi klasik tek mekanlı cami tipi gibi ya da Safranbolu geleneksel konut mimarîsi gibi, her biri belirli bir dönemin yapı tipolojisini ifade etmektedir. Bu tipolojiler beraberlerinde bir çok ipucu vermektedir*. Dolayısıyla yapım tarihlerinin eski olması bu yapıların tek belirgin ortak özellikleridir. Bunun dışında kalan özellikler örneğin var olma sebepleri, yapım dönemleri, yapım teknikleri, hangi kültürlerden etkilendikleri, bize farklı özellikleri işaret etmektedir. Bunun gibi çok önemli özelliklerin aynı bilgi kriterleri içerisinde ifade edilmesi zordur. Bu tür özelleşmiş bir envanter sistemlerinden beklenen, belirli bir dönemin ve belirli bir mimarî mirasın niteliklerini ortaya çıkararak söz konusu

* Örneğin Safranbolu evini ele aldığımızda yerel malzeme ve teknikler ile ilgili bilgiyi de anımsamış oluruz.

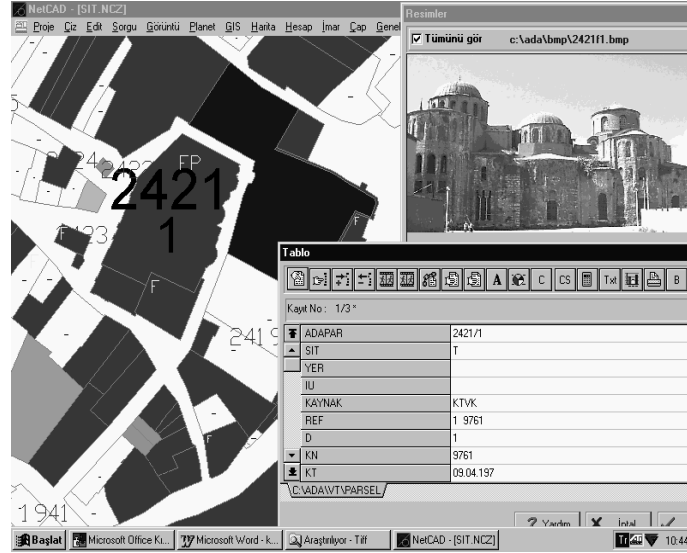
dönem ve bölge ile ilgili özellikleri yoruma açmasıdır.

2.4 Örnek Özelleşmiş Envanter Sistemleri

Tarihi Yarımada Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri*

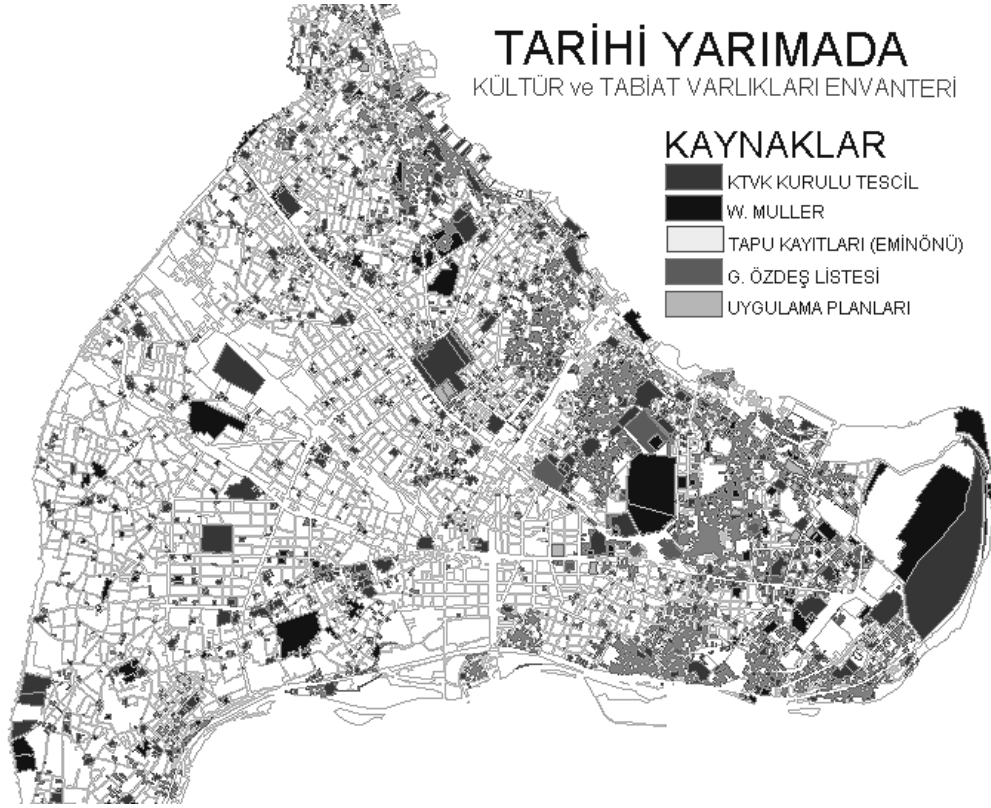
Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri Nasıl Olmalıdır ?

Tarihî Yarımada KTV Envanteri çalışmasında toplam 28000 kurul kararı taranmış, bunların Tarihî Yarımada'ya ait olan 11000 adedi içerikleri itibariyle tasnif edilmiş ve bunlardan plana veri teşkil eden (tescil, imar uygulama) 6000 adedi tarayıcı marifetiyle sayısal ortama aktarılmıştır. Bu kararlar daha sonra ada parsel numaralarıyla referanslanan tabloya dökülmüştür. Parsel tablosu 13655 satırdan oluşmaktadır. Muller Wiener, eski uygulama planları ve tapu gibi kaynakların da eklenmesiyle bu tablo 24000 satıra çıkmıştır.

Şekil 2.3 2421 Ada 1 Parsel sorgulaması [21]

* Bu çalışma, İstanbul Büyükşehir Belediyesinde hazırlanan, Tarihî Yarımada Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı çalışması kapsamında yapılan Tarihî Yarımada Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri hazırlık çalışmaları sürecinde karşılaşılan sorunlar; çalışma sonucunda ulaşılan ve planlama çalışmasına veri teşkil etmeyen; ancak koruma politikalarına göndermeler yapabilecek bazı bulgu ve değerlendirmeleri içermektedir. Tarihî Yarımada'nın 12.7.1995 tarihinde, İstanbul 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun 6848 sayılı kararıyla, "Tarihî ve Kentsel Sit, Kentsel ve Arkeolojik Sit, 1. Derece Arkeolojik Sit" alanları olarak ilan edilmesiyle; yine aynı Kurul'un 2.8.1995 gün ve 6898 sayılı kararıyla belirlenen "Geçiş Dönemi Yapılanma Koşulları" uyarınca İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama ve İmar Daire Başkanlığı'nda "Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı" ve "Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri" çalışmaları başlatılmıştır. Tarihî Yarımada Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri aşağıdaki teknik grup tarafından hazırlanmıştır: Bala ABİRAL, (Md. Yard.), İhsan YILMAZ (Şef), Uzmanlar: Işıl ÇETİN, Aytaç ERFÜS, İrem ÖZKER, Afet YURTSEVEN, Gülayşe KARA, Faruk CEBECİ, Hakan KOLCU, Zekai AKAY.

Şekil 2.4 Envanterde kaynak çeşitliliği [21]

İki ilçe, 103 mahalle, 1500 hektar etüd alanı (43 adet klasik 1/1000'lik pafta), 2700 kadastral ada, 55000 parsel ve bunlarla ilişkilendirilmesi gereken 24000 satırlık bir tablo. Bu ölçekteki verinin; hızlı, doğru, kolay çoğaltılabilen, indeksleme ve karşılaştırmalı analizlere olanak veren bir ortamda oluşturulması gerekiyordu. Bu yüzden tüm bu çalışmalar, kadastro dahil, sayısal ortamda oluşturuldu.

Sayısal sistemin işleyişine örnek olarak 2421 ada 1 parsel için kadastral harita üzerinde yapılan basit bir sorgulama örneği Şekil 2.1'de görülmektedir. Bu yöntemle parselin diğer bilgilerine (kurul kararı, rölöve...) de kolayca ulaşılabilmesi mümkün olmaktadır.

KTV Envanteri, **tüm kullanıcılara açık, kolay ulaşılabilir ve çoğaltılabilir** yapıda olmalıdır. Bugün kurul kararları veya tapu kayıtları gizli olmamakla birlikte ulaşılmasında zorluklar vardır. Bu kuruluşlar, kısıtlı olanaklarıyla kanunla verilmiş görevleri yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Kuruldan 100, 1000 veya 10000 kararın suretinin istenmesi sonuçlanamayacak bir taleptir. Bir parsel için belli bir kararın parsel dosyası arşivinden bulunması kolaydır. Ama 1951'den günümüze, örneğin Beyoğlu kararlarından tescil gruplarına göre liste istemek ütopyik bir düşünce olarak yorumlanabilir. Tek parselden kadastral adaya, sokak veya ilçeye, coğrafi ve zaman ölçeği büyüdükçe sorun çözümsüz hale

gelmektedir. Ama sayısal ortamda tüm bilgiler gerek ham, gerekse tasnifli olarak derlendiğinde bu tür sınırlamalar ortadan kalkacaktır. Sayısal ortam envanterin şeffaflaşmasına da büyük katkılar sağlayacaktır.*

Kültür ve tabiat varlıkları envanterinin kapsamı konusunda en belirleyici kriter kullanım amacıdır. Genel amaçlı bir envanter yaratmak sınırsız bir bilgi kapsamı gerektirir. Tarihî Yarımada için özellikle planlamaya yönelik bir kapsam çizilmiştir. Her kuruluş veya ilgi grubu doğal olarak farklı kapsam tanımları yapacaktır. Böylece envanterin uzmanlık veya ilgi alanlarına göre zenginliği sağlanabilecektir.

Envanterin yapısı ve niteliklerine ilişkin özet şema önerisi aşağıda verilmektedir;

Çizelge 2.6 Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri Nasıl Olmalıdır? [21]

	Bilgi Nitelikleri	Uzmanlık	Yetki / Sorumluluk	
KAPSAM	GENİŞ KAPSAMLI KTVK Kurulu Kararı, fotoğraf, rölöve, harita, makale (...)	ÇOK DİSİPLİNLİ Arkeoloji, Sanat Tarihî, Mimarlık, Şehircilik (...)	A) KTVK Kurulu, Anıtlar ve Rölöveler Müd., Müzeler, Belediyeler	B) Üniversiteler, Meslek Odaları, Sivil Toplum Kuruluşları (Arkeologlar Derneği, Tarih Vakfı, Taç Vakfı...) ve ilgilenenler
BİLGİ PAYLAŞIMI	ŞEFFAF Kolay erişilebilir, çoğaltılabilir, yaygınlaştırılabilir.	KÜNYELİ (Referansı belli)	ÇOĞULCU (A)nın yasal yetki ve sorumluluğu, (B)nin katılımına olanak sağlayan	
TEKNİK ÖZELLİKLER	SAYISAL ORTAMDA	SİSTEMATİK Tasnifli	DİNAMİK / DEVİNGEN Esnek, güncel	

Envanterin çok kaynaklı ve uzmanlık alanlarına göre çeşitlenmiş yapısı pekçok kişi ve kuruluşu, bilgi ilave etmeye teşvik edecektir. Böyle bir yapı şeffaflığı ve katılımıcılığı da

* Sayısal ortamda derlenen Tarihî Yarımada Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri'nin temel tablosu (yaklaşık 25000 satırlık tasnifli bilgidir), Danışma Kurulu Toplantılarına çağrılan aşağıdaki kuruluşlara İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından diskette gönderilmiştir:

1-İTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanlığı, 2-İTÜ.Mim.Fak.Mim.Tar.Anab.D.Başk., 3-İTÜ.Mim.Fak.Rest.Tar.Anab.D.Başk., 4-İTÜ.Mim.Fak.Şeh.ve Böl.Başk., 5-İÜ Edebiyat Fakültesi Dekanlığı, 6-İÜ.Ede.Fak.Arke.ve San.T.B.Başk., 7-İÜ.Ede.Fak.Eski Çağ D.ve Kül.B.Başk., 8-İÜ.Prehistorya Anab.D.Başk., 9-MSÜ Mimarlık Fakültesi Dekanlığı, 10-MSÜ.Mim.Fak.Şeh.ve Böl.Pl.Başk., 11-MSÜ.Mim.Fak.Mim.Tar.Anab.D.Bşk., 12-MSÜ.Mim.Fak.Rest.Anab.D.Başk., 15-ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanlığı, 14-ODTÜ.Mim.Fak.Şeh.ve Böl.Pl.Blm.Başk., 15-ODTÜ.Mim.Fak.Mim.Tar.Anab.D.Başk., 16-ODTÜ.Mim.Fak.Rest.Anab.D.Başk., 17-YTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanlığı, 18-YTÜ.Mim.Fak.Rest.Anab.D.Başk., 19-YTÜ.Mim.Fak.Şeh.ve Böl.Pl.Başk., 20-YTÜ.Mim.Fak.Mim.Tar.Anab.D.Başk., 21-Kültür Bakanlığı, 22-Alman Arkeoloji Enst., 23-Fransız Anadolu Araş.Enst., 24-Arke.ve Arkeologlar Derneği, 25-T. Ekon.ve Topl.Tarih Vakfı, 26-Şehir Pl.Odası İst.Şubesi, 27-Mimarlar Odası İst.Şubesi, 28-İst.Arkeoloji Müze Müd., 29-İst.Rölo ve Anıt Müd., 30-İst.1 Nolu KTVK Kurulu, 31-TAÇ Vakfı

destekleyecektir. Referansları da olan bir envanter, bireylerin oraya kıvançla bilgi vermelerini sağlayacaktır. Envanter bu anlamda bir akademidir de.

Belki de bir gün, Tarihî Yarımada Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri Bienali, bu akademinin uluslararası kültür / sanat forumu haline gelecektir.

Problem Alanları

Bilgi toplama ve değerlendirme eylemlerinin hepsinde olduğu gibi, Tarihî Yarımada Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri çalışmasında da doğal olarak bazı problemlerle karşılaşıldı. Bunlardan mali, bürokratik, diplomatik ve politik olanlara burada değinilmeyecek, doğrudan envanter bilgisinin yetkinleştirilmesine yönelik değerlendirmeler yapılacaktır.

Tarihî Yarımada KTV Envanteri çalışmasının Kurul'un parsel dosyaları, ilçe belediyeleri, tapu kayıtları ve diğer kaynaklarla karşılaştırmalı çalışmalarla zaman içinde tamamlanabileceği düşünülmektedir. Bu tür sorunlu/eksik bilgileri toplamanın zorluğu tüm araştırmacıların bildiği bir konudur. Toplam bilginin çok küçük bir bölümünü oluşturan bu bölüm için, genellikle toplam çalışma süresinin yarıya yakın bölümünü harcamak gerekir.

1951 yılında başlayan kurul kararlarının özellikle ilk yıllarında kadastral adresi (pafta, ada, parsel numarası) belli olmayan pek çok karar bulunmaktadır. Bu sorun kadastro dışı tespit ve tesciller için de geçerlidir. Özellikle ağaç, elektrik direği ve çeşme gibi varlıkların büyük çoğunluğu yolda kalmaktadır. Tüm bunların, coğrafi bir kayıt sisteminde (harita / kadastro / koordinat) işaretlenmesi gerekmektedir. Tarihî Yarımada için bu tür varlıkların oranı % 5 civarındadır.

Coğrafi adres konusunda karşılaşılan bir başka sorun da imar uygulamalarıyla değişen kadastral doku ve ada / parsel numaralarıdır. Kurul kararlarındaki eski kadastral numaralarıyla yer alan parsellerin bugünkü kadastroyla karşılaştırılarak güncelleştirilmesi gerekmektedir [21].

Selçuk Kent Alanı İçinde Bizans, Selçuklu Ve Osmanlı Yapıları, Koruma ve Onarım Sorunları*

D.E.Ü. MİMARLIK FAKÜLTESİ RESTORASYON ANABİLİM DALI		YAPININ KARAKTERİ		ÇEVRESEL BAĞLANTILAR
HAMAM	ENVANTER NO :	Külliye : Yapı, Efes Müzesi Konferans Salonu olarak kullanılan kervansaray ve Ayasuluk Mescidi ile bir külliye oturmaktadır.		
ADI : SAADET HATUN HAMAMI	Yapım Tarihi : Kesin tarih saptanması yapılamamıştır. En geç XV.yüzyıl ortalarında inşa edilmiş olması düşünülmektedir.	Tek Yapı : -		Saadet Hatun Hamamı, Selçuk-Kusadasi yol ayrımında, Efes Müzesi sınırları içerisindedir. Yapı, Selçuk'un ana ulaşım aksları üzerinde bulunduğundan ulaşım kolaydır. Yapının batısında Efes Müzesi Konferans Salonu olarak kullanılan kervansaray, Ayasuluk Mescidi ve doğusunda Ev Hamamı kalıntıları bulunmaktadır. Efes antik kent ulaşım arteri üzerindedir.
İLİ : İZMİR	Mimarî Çağ : Beylikler Devri Mimarisi	Tescil Durumu		
İLÇESİ : Selçuk	Yaptıran : Aydınogulları Beyliği soyundan Saadet Hatun	ESKİ ESER TESCİLİ : Var ☒ Yok ☐		
MAHALLE : Atatürk Mahallesi	Yapan : -	KORUMA DERECESİ		
SOKAK : Reis Sokak	Vakfiye : -	Anıtsal	☒ 1 ☐ 2 ☐ 3	
KADASTRAL DURUM	Ada : - Pafta : 185 Parsel : 4558-6590	Çevresel	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	
		Çevreye Aykırı	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	

VAZİYET PLANI	PLAN	FOTOĞRAF

Şekil 2.5 Selçuk Kent Alanı İçinde Envanter Çalışması (Öktem, 2002)

* Bu çalışma, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde 2002 yılında G. Öktem tarafından yapılmış olan "Selçuk Kent Alanı İçinde Bizans, Selçuklu Ve Osmanlı Yapıları, Koruma ve Onarım Sorunları" adlı yüksek lisans tezinden alınmıştır.

	YAPIMALZEMESİ				FORM			ORAN	ADEDİ	SÜSLEME+DETAY	KORUNMA DURUMU			AYDINLATMA				
	Taş	Tuğla	Aksap	Mermer	Kubbe	Tonoz	Sivri Kemer				İYİ	ORTA	KÖTÜ		Formu	Adedi		
SOYUNMALIK	Mekansal Veriler Saldırganlık Planlı Formu Dışdörtgen 5,5x5,5 m	Çatı Örtüsü	X	X		1 X	2 X	Kubbe çapı 7 m, dir.	2	—	X							
		Zemin Döşemesi			X				0,54x2,5 m	—	X				Aydınlatma İhtikalleri (Falgöz)	—	—	
		Duvar	X	X					Kalınlığı 80 cm	4	Batı ve doğu duvarında kemerli mutfakla birleşik mevcut	X			Aydınlatma Feneri	1	Dikdörtgen 1	
		Pencere		X					60x80 cm	1	2 tane 6 Kubbe Kapsamı: 2	X			2	Şekizce	1	
		İç Kapi						X	60x210 cm	1	Kapı katışı mevcut değil	—	—	—				
		Dış Kapi		X				X	120x250 cm	1	Zemine merdivenle seviyelenmiş dış kapı İçindeki merdiven katibine yanısı yok.	—	—	—				
		Kemer		X				X	Kemer açıklığı 2,4 m	3	—	X						
		Sütun				X			Çapı 80 cm	2	İfritin baldırları skakalelere çakılmıştır.	X						
		Silme ve Kormi		X						Kubbe etrafında	—	X						
ARALIK	Planlı Formu Dışdörtgen 5,5x5,5 m	Çatı Örtüsü		X			X	2x5,5 m	1	—	X							
		Zemin Döşemesi				X		2x5,5 m	—	Döşemede 80 cm yükseklikte mermer sahif mevcut	X							
		Duvar	X	X					Kalınlığı 80 cm	4	—	X						
		Kapı					X			3	Kapı katışı mevcut değil	—	—	—				
İHLİKLIK	Mekansal Veriler Planlı Tipi Kare 4x4,5 m	Çatı Örtüsü	X			X		Kubbe çapı 4 m	1	Kubbeyle arası tuğla + yalıçlı trampolite sıglatılmıştır	X							
		Zemin Döşemesi				X		4,5x4,5 m	—	Döşemede 80 cm yükseklikte mermer sahif mevcut	X							
		Duvar	X	X					Kalınlığı 80 cm	4	—	X						
		Kapı					X		90x210 cm	3	Kapı katışı mevcut değil	—	—	—				
SİCAKLIK	Mekansal Veriler Planlı Tipi Kare 4x4,5 m	YERİNE KURULAN HALI EYVAN HALI EYVAN HALI EYVAN HALI EYVAN HALI EYVAN	Çatı Örtüsü	X			X		Kubbe çapı 4,5 m	1	—	X						
			Zemin Döşemesi				X		5,2x5,2 m	—	Mekân ortasında mermer malzemenin görnek taşı verilmektedir.	X						
			Duvar	X	X					Kalınlığı 80 cm	4	—	X					
			Kapı					X		2 ad 45x210 cm 2 ad 80x210 cm	3	İhtikalleri dışarı kapı tesis vize açılmaktadır.	—	—	—			
			Çatı Örtüsü	X				X		Tonoz açıklığı 2,8 m	1	—	X					
			Zemin Döşemesi				X			2,8x3,2 m	—	Döşeme üzerinde duvar keçisinde mermer sahifler mevcut	X					
			Duvar	X	X					Kalınlığı 80 cm	4	Sıcak soğuk su çikistanı mevcut	X					
			Pencere		X				X	4,5x60 cm	1	Pencere oturumlarına sapsız geçilmiştir Kullanıma açılmaktadır.		X				
			Çatı Örtüsü	X				X		Kubbe çapı 2,5 m	2	—	X					
			Zemin Döşemesi				X			3,2x3,2 m	—	Döşeme üzerindeki mermer sahifler başka yapılarla açılmıştır mevcut	X					
Duvar	X	X						Kalınlığı 80 cm	4	Sıcak soğuk su çikistanı mevcut	X							
Kapı					X			45x210 cm	2	Kapı katışı mevcut değil	—	—	—					
KÜLHAN (ISITMA MERKEZİ)		Külhan yapının kuzey duvarında, sivri kemerli tonoz örtüye sahip dikdörtgen bir mekandır. Yapının kuzey cephesinde külhanın altına açılan ateşlik bölümünün girişi yer almaktadır. Giriş, dikdörtgen payandaları animasyon yan kanallara sahip sivri kemerli açıklıklar şeklinde düzenlenmiştir.																

KORUMA DURUMU						YAPISAL SORUNLAR				KORUMA ÖNERİSİ					
İYİ	ORTA	KÖTÜ	Tastiyici Yapı	Dis Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐
			X	X	X	X	X	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐
								☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
								☒	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐
								☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

YAPININ ÖZGÜN KULLANIMI	GÜNÜMÜZDEKİ KULLANIMI	ÖNERİLEN İSLEV
HAMAM	MÜZE HAMAM	MÜZE HAMAM İSLEVIYİLE ZİYARETE AÇILARAK YASATILMALIDIR.

DAHA ÖNCE YAPILAN RESTORASYON ÇALIŞMALARI	UYGULAMAYI YAPAN KURUM
1960'lı yıllara kadar harap bir halde bulunan yapı, 1969 yılında başlatılan ve 1972 yılında sona eren onarım çalışmaları sonucunda Efes Müze Müdürlüğü tarafından onarılmıştır. 1985 yılında soyunmalık üst örtüsü ve feneri aslına uygun olarak Kültür Bakanlığı İzmir Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'nce restore edilmiştir. 1972 yılında yapının etrafındaki alanın batı ve kuzeyine eklenen revaklar, eski Türk Çarşılarını çağrıştıran araştırmalar şeklinde düzenlenip 1995 yılında ziyarete açılmıştır.	KÜLTÜR BAKANLIĞI

YAYINLAR DİZİNİ :	ÇİZİM-DETAY
1- ARU,Ahmet,Türk Hamamları Etüdü,İstanbul,1949	
2- ARSEVEN,Celal Esad,Türk Sanat Tarihi,İst. 1961	
3- ASLANAPA,Okay,Türk Sanatı,İst. 1997	
4- ÖNEY,Gündül,Beylikler Devri Sanatı XIV.-XV. yy .Ank. 1989	
5- ÖNGE,Yılmaz,Anadolu'da XII. XIII. yy Türk Hamamları,Ank. 1995	
6- SELÇUK BELEDİYESİ,I.Ululararası Selçuk Sempozyumu,1997	
7- SELÇUK BELEDİYESİ, Dünden Bugüne Selçuk,1998	
8- ÜNVER,A.Süheyl,Türk Hamamı,Belleten,37.C,145 s,1973	
ARASTIRMANIN TARİHİ	ARASTIRMAYI YAPAN
2001-2002	GÜL ÖKTEM Mimar

Şekil 2.6 Selçuk Kent Alanı İçinde Envanter Çalışması (Öktem, 2002)

İldırı Tarihi Dokusunun Araştırılması ve Koruma Amaçlı Değerlendirilmesi*

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ										Katg.No.8						
F en Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Yüksek Lisans Programı																
İLDIRI TARİHSEL DOKUSUNUN ARAŞTIRILMASI																
KENTSEL SİT YAPI ENVANTER FİŞİ																
İLİ: İZMİR		İLÇESİ: ÇEŞME		MAHALLE KÖY VEYA MEVKİİ: İLDIRI			KORUMA DERECESİ		ANITSAL	1	2	3				
KAPI NO: 50		KADASTRO: PAFTA: 14			PARSEL: 283			ÇEVRESEL	1	2	3					
KORUMA DURUMU		A	IYI	TAŞIYICI YAPI:	A	DİŞ YAPI:	A	ÜST YAPI:	A	İÇ YAPI:	A	SÜSLEME ELEMANI:	A	RUTUBET	A	YOK
		B	ORTA	TAŞ	B	TAŞ	B	KİRE MİT	B	AHŞAP	B		B	B	B	İZİ VAR
		C	KÖTÜ		C		C		C		C		C	C	C	ÖNEMLİ
ADI:													YAPTIRAN: Bilinmiyor		YAPAN: Bilinmiyor	
KONUT													YAPIM TARİHİ: 1900-1920		KİTABE: Yok	
GENEL TANIM : İki katlı sofasız konut																
YAPININ YERLEŞİM İÇİNDEKİ YERİ:								YAPI FOTOĞRAFI:								
YAPILAN ONARIMLAR : Bilinmiyor																
AYRINTILI TANITIM : İki katlı taş yapının terası bulunmaktadır. Çevreye uygun bir yapıdır.										ORJİNAL KULLANIM : KONUT						
										BUGÜNKÜ KULLANIM : KONUT						
										ÖNERİLEN KULLANIM : KONUT						

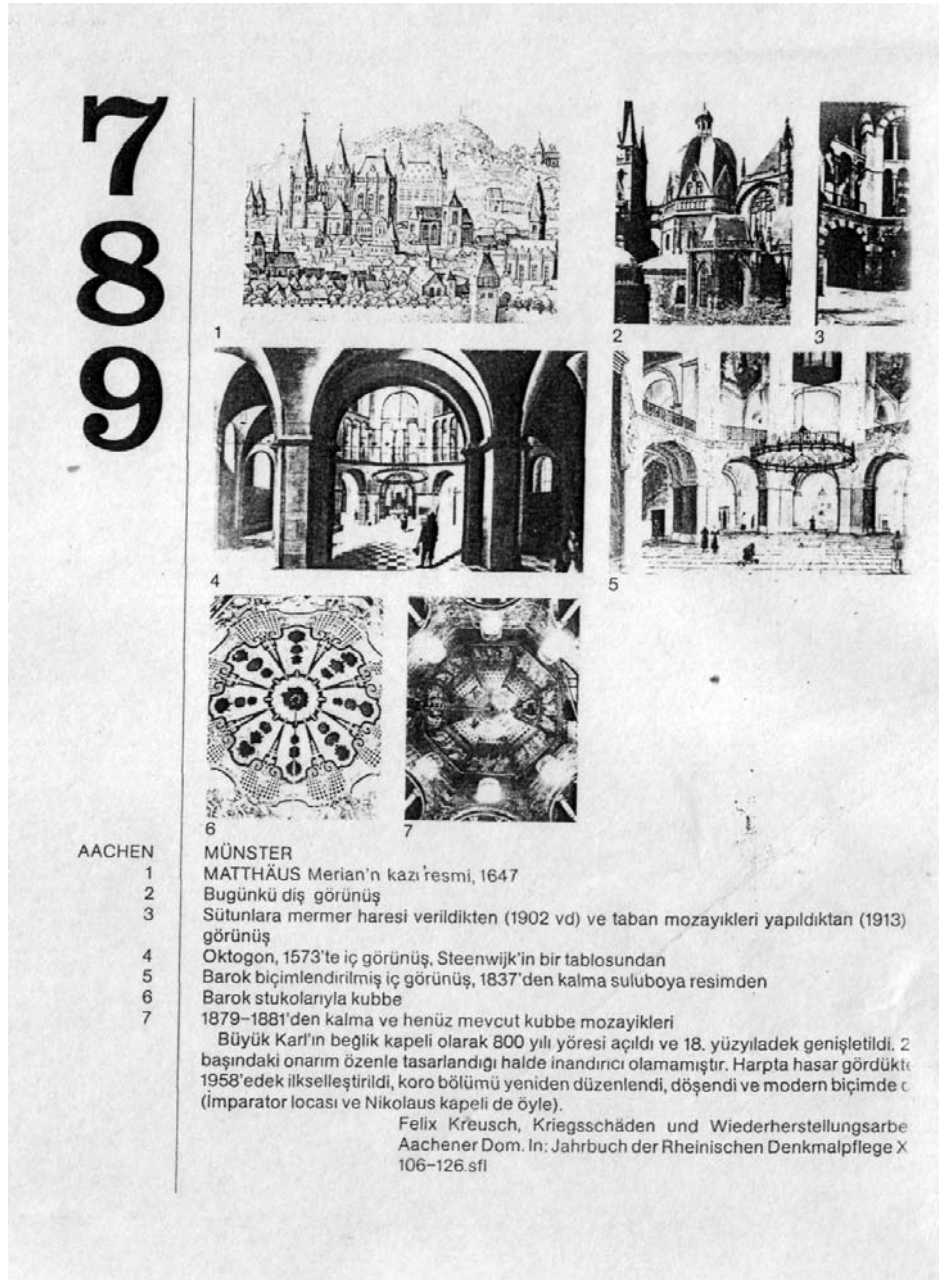
Şekil 2.7 İldırı Tarihi dokusu envanteri (Budun, 2003)

* Bu çalışma, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde 2003 yılında G. Budun tarafından yapılmış olan "İldırı Tarihi Dokusunun Araştırılması ve Koruma Amaçlı Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezinden alınmıştır.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ										Katg.No.14							
F en Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Yüksek Lisans Programı																	
ILDIRI TARİHSEL DOKUSUNUN ARAŞTIRILMASI																	
KENTSEL SİT YAPI ENVANTER FİŞİ																	
İLİ: İZMİR		İLÇESİ: ÇEŞME		MAHALLE KÖY VEYA MEVKİİ: ILDIRI			KORUMA DERECESİ		ANITSAL	1	2	3					
KAPI NO:						KORUMA DERECESİ		ÇEVRESEL	1	2	3						
KADASTRO: PAFTA: 14						PARSEL: 316		ÇEVREYE AYKIRI	1	2	3						
ADI: KONUT		YAPTIRAN: Bilinmiyor				YAPAN: Bilinmiyor											
		YAPIM TARİHİ: 1900-1920				KİTABE: Yok											
GENEL TANIM : İki katlı sofasız konut																	
KORUMA DURUMU	A	İYİ	TAŞIYICI YAPI : TAŞ	A	DIŞ YAPI : TAŞ	A	ÜST YAPI : KİREM İT	A	İÇ YAPI : AHŞAP	A	SÜSLEME ELEMANI:	A	RUTUBET	A	YOK		
	B	ORTA		B		B		B		B		B		B		B	İZİ VAR
	C	KÖTÜ		C		C		C		C		C		C		C	ÖNEMLİ
YAPININ YERLEŞİM İÇİNDEKİ YERİ:						YAPI FOTOĞRAFI:											
YAPILAN ONARIMLAR : Bilinmiyor.																	
AYRINTILI TANITIM : İki katlı, 20. Yüzyıl başına ait taş yapıdır. Terkedilmiştir ve harap durumdadır.								ORJİNAL KULLANIM : KONUT									
								BUGÜNKÜ KULLANIM : KULLANILMIYOR									
								ÖNERİLEN KULLANIM : KONUT									

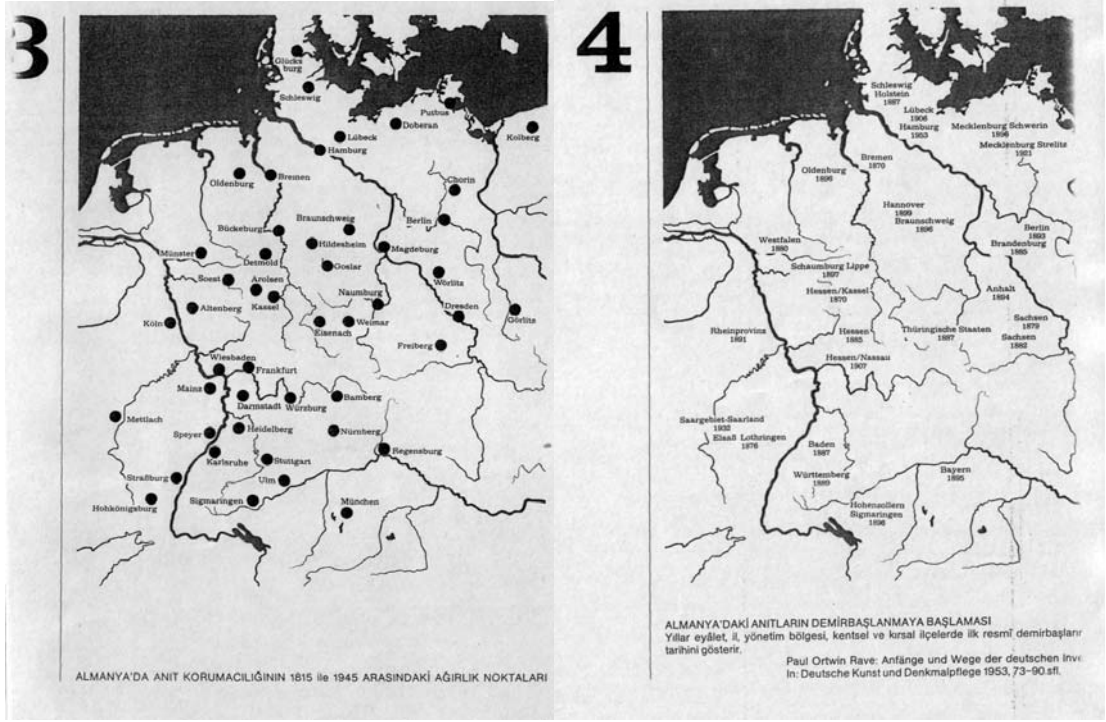
Şekil 2.8 Ildırı Tarihî dokusu envanteri (Budun, 2003)

Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Tarihsel Anıtlar*

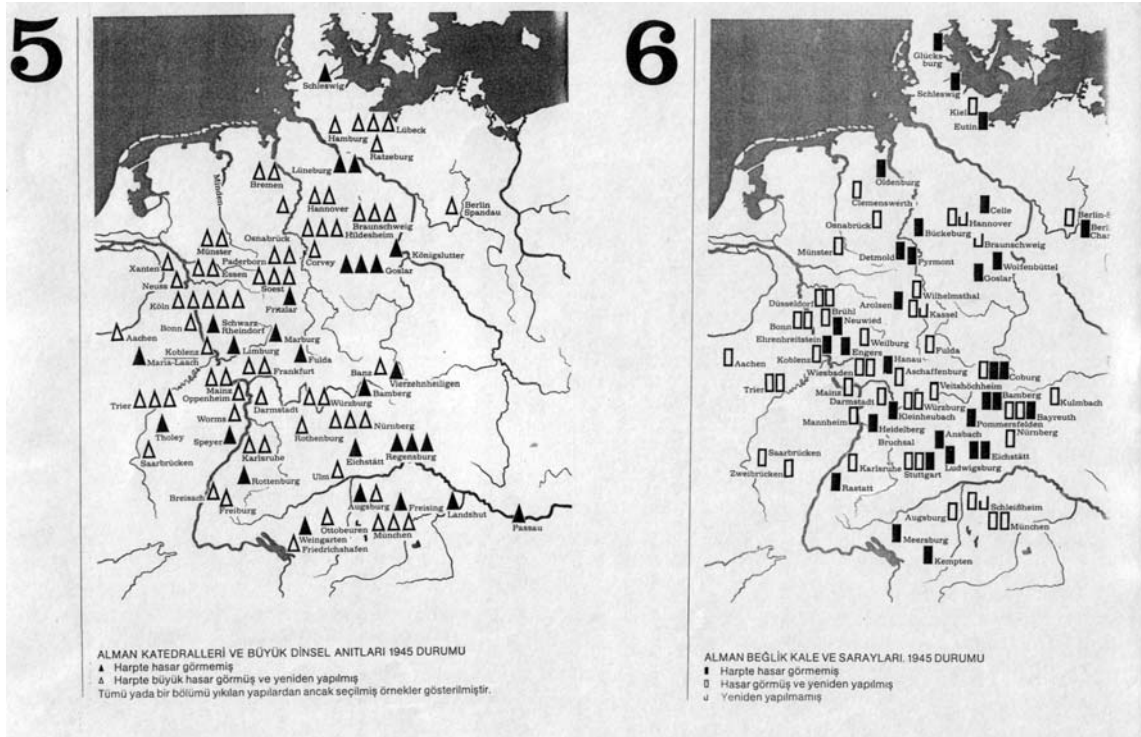

Şekil 2.9 Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Tarihsel Anıtlar (Bornheim, W., 1953)

* Bornheim, W. ("Schilling").

Şekil 2.10 Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Tarihsel Anıtlar (Bornheim, W., 1953)

Şekil 2.11 Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Tarihsel Anıtlar (Bornheim, W., 1953)

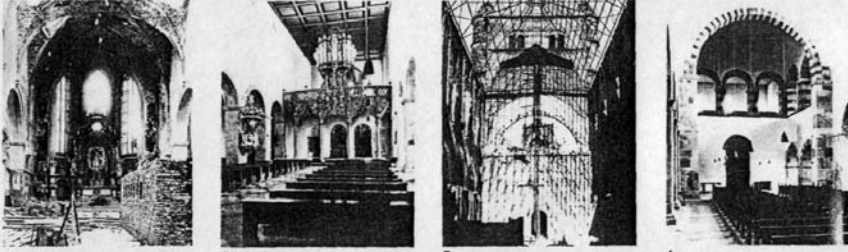
1 2 3

**MANASTIRBAŐI KİLİSESİ, ESKİ BENEDİKTİN MANASTIR KİLİSESİ:
BATI KESİMİ**

İkselleştirilmiş batı kesimin dış görünüşü
Batı kesimin içine 1953'ten önce ve karoling duvar süslemelerinden artıklarla birlikte 1953 onarımından sonra bakış
Basilika batı kesimiyle birlikte 822'den 12. yüzyıladak yapıldı. Bu türden Alman yapıları için de en eskilerden ve aynı zamanda en büyüğü. Kilise barok tarzda yenilendi. 1953'ten başlanarak batı kesimi onarıldı, ve karoling oranları yeniden sağlandı.
Karl Eugen Mummenhoff, Einzelberichte zur Denkmalpflege für die Jahre 1953–1961. In: Westfalen, 41. cilt, 1963, 54–56.sfl.

12

HILDESHEIM
1
2
3

1 2 3 4

ERMİŞ PANTALEON, ESKİ MANASTIRBAŐI KİLİSESİ

Doğuya doğru iç görünüş, yıkılmış durumu
İç görünüş, ikselleştirilmiş; orta sahnla koroyerini ayıran geriye alınmış duvar yönünde doğuya bakış
Yıkılmış durumuyla iç görünüş; harpte korumak amacıyla önüne duvar örülmüş bölme duvar yönünde batıya bakış
İç görünüş, ikselleştirilmiş batı kesime bakış
Yapılışı 980 ile 1622 arasında. 1890/92'de batı kesimiyle kuleler yeniden yapıldı, 1942–45'te çatılar, tonozlar ve kuzeye bakan dikey kanat yıkıldı. 1945'tenberi ara bölmesi orta sahnındaki eski yerine yerleştirilmiş otton çağı mekân olarak yeniden yapıldı.
Hartwig Beseler, Der Wiederaufbau der Kölner Kirchen 1953 bis 56
In: Jahrbuch der Rheinischen Denkmalpflege XXI, 1957, 176–178.sfl

13

14

Şekil 2.12 Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Tarihsel Anıtlar (Bornheim, W., 1953)

12

HILDESHEIM

1
2
3

1

2

3

ERMİŞ MICHAEL PROTETAN KİLİSESİ

Bernward çağı durumunun kazılara dayanılarak biçimlendirilmiş modeli
1945 öncesi durum, güneydoğudan dış görünüş
İkselleştirilmesinden sonra güneydoğudan dış görünüş

Piskopos Bernward'ın zamanında 1007-1033'te yapıldı, 1186'da ve barok çağda ilkselleştirildi. 1835'te koruma ve tamamlama çalışmaları başladı. 1945'te harpte ağır hasara uğradı. 1957: Yeniden yapım bitti, otton çağı doğu ve batı kesimleri kiliseyi Bernward zamanındaki asıl biçimiyle, çift koroyerli tesis olarak ortaya koymak amacıyla yeniden yapıldı, romanesk çağ ağaç tavanı onarıldı.

Hartwig Beseler ve Hans Roggenkamp, Die Michaeliskirche in Hildesheim, Berlin 1954, Oskar Karpa'nın önsözünüyle. – Oskar Karpa, Der Wiederaufbau der St. Michaeliskirche zu Hildesheim. In: Deutsche Kunst und Denkmalpflege 1960, 97-115.sfl.

13
14

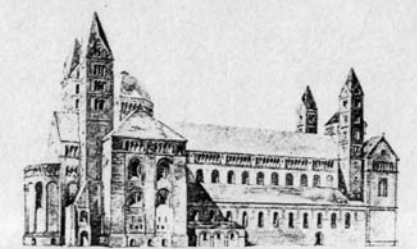
1

2

3

4

Şekil 2.13 Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Tarihsel Anıtlar (Bornheim, W., 1953)

2.5 Kültür Turizmi

Kültür

Kültür, çok geniş anlamlar içeren bir kavramdır. Kültür, genel olarak toplum yaşantısının her yönünü ilgilendirdiğinden, birçok bilim dalıyla yakından ilgilidir ve her bilim dalı, kültürün tanımını kendini açısından yapmıştır.

(Uygur, 1996), genel bir yaklaşımla kültürü, "insanın ortaya koyduğu ve içinde insanın var olduğu tüm gerçeklik" olarak tanımlamaktadır. Bireysel açıdan incelendiğinde kültür kavramı

kapsamında, insanın nasıl düşündüğü, hissettiği, yaptığı, istediği, insanın kendisine nasıl baktığı, özünü nasıl gördüğü, değerlerini, ülkelerini, isteklerini nasıl düzenlediği, ne tür bir yaşama biçimi, ne tür bir eylem kalıbı benimsediği, bireyler arasındaki her çeşit karşılıklı etkileşim, her türlü yapıp yaratma alışkanlıkları, insanın meydana getirdiği her şey (teknik, ekonomik, hukuk, estetik, bilim, devlet, yöntem...), bütün "manevi" ve "maddesel" yapıt ve ürünler incelenmelidir. Taylor ise kültürü, "toplumun üyesi olarak, insan türünün öğrendiği, edindiği bilgi, sanat, gelenek, görenek, yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütün" olarak tanımlamıştır.

Turizm

İnsanların seyahat etme nedenlerinden birisi farklı kültürlere duydukları merak ve ilgidir. Bu merakı giderebilmek için insanlar bu yerleri gezmek, görmek, deneyimlemek isterler. Çok eski tarihlerden beri yapılan ancak kavram olarak yeni olan kültür turizmi bu ziyaretleri kapsar. Bugün ulaşım olanaklarının artması ve kolaylaşması, kültür turizmi potansiyelindeki artışı da beraberinde getirmektedir. Bu gelişme karşısında mirası bir çekim yeri olarak tanıtıp, pazarlama yolunda harekete geçen turizm şirketleri, medya, ulusal ve yerel yönetimler bu alandaki aktörlerdir.

Bu süreçte kültür, turizm sektörü için, eş zamanlı olarak hem bir kaynak, hem bir ürün, hem bir deneyim, hem de bir sonuç olmaktadır.

Turizm toplumsal bir eylemdir ve çok farklı boyutları vardır. Turizm, bir ülkenin ekonomik, toplumsal, siyasi, dini, teknolojik ve kültürel olaylarını etkileyen bir kavramdır. Dolayısıyla turizmin etkilerini bu alanların hepsinde hissetmek mümkündür. Bu etkiler farklı alanlarda farklı etkileşimler yaratabilir. Örneğin, ekonomik açıdan turizm olumlu etkiler yaratırken, kültürlere etkileri için aynı şeyi söyleyemeyebiliriz.

Turizmle kültür arasındaki çok yönlü ilişkiler, turizm hareketlerinin en önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Turizmle kültür arasındaki ilişkiler genellikle farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, turizm sayesinde insanlar, değişik toplumların kültür yapılarını ve sanatlarını tanıma olanağı bulurlar. Bu nedenle turizm, farklı toplumsal yapıya sahip insanlar arasında kültürel bir alışveriş imkanı sağlar (Akgül, 2004).

Ziyaretçiler ve ev sahibi toplum arasında yaşanan ilişki kültür alışverişi dediğimiz eylemin oluşmasını sağlar. Seyahatleri esnasında ziyaretçiler, farklı kültürleri tanıma, değerlendirme ve kıyaslama şansına sahip olurlar. Kendi kültürlerini geliştirmeyi hedefleyen bu

ziyaretçilerden farklı kültürlere daha saygılı, hoşgörülü ve bilinçli olmaları beklenir.

Ziyaretçilerin saygılı ve hoşgörülü olması aynı zamanda, ev sahibi toplumun bu eserleri yaşatmak ve korumak konusundaki duyarlılığını ve bilincinin gelişmesinde etkili olur. Bu etkileşim süreci kültür turizminin oluşması ve koruma ile birlikte yürümesi için önemlidir.

Kültür Turizminin Tanımı

Genel olarak kültür turizmi kavramı, kültürel faaliyetleri temel alan turizm deneyimlerini ifade eden, turizmin kültürle bağlantılı değişik açılımlarını birleştiren genel bir kavram olarak kullanılmaktadır. Kültür turizmi, "kişilerin kültürel gereksinimlerini karşılamak amacıyla, yeni bilgiler edinmek ve deneyimler yaşamak üzere, yaşadıkları yer dışında kültürel çekiciliklere sahip yerlere yaptıkları turizm hareketleri" olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir tanımda kültür turizmi, "insanların eğitim düzeylerine ve bunun sonucunda artan kültür düzeylerine bağlı olarak, değişik kültürleri tanımak ve bilgi düzeylerini geliştirmek amacıyla yaptıkları seyahatler" olarak ifade edilmektedir.

Kültür turizmini iki ana başlık altında incelemektedir;

- **Deneyime yönelik kültür turizmi:** Turistlerin görsel sanatlar, festivaller ve sanatın diğer alanlarına yönelik organizasyonlara katılmalarıyla gerçekleşir,
- **Kültürel miras turizmi:** Belirli doğal alanları ziyaret etme, tarihî kalıntıları, anıtları ve yapıları gezme, çekim yerinin tarihîni ve doğasını bir arada inceleme amaçlarını taşıyan kültür turizmi şeklidir.

Kültür Turizmi Kapsamına Giren Varlıklar

- **Kültürel varlıklar:** Bir ulusun sanat hazineleri, müzikal gelenekleri, azınlıkların konuştuğu diller ve lehçeler, yaşam tarzları bu kapsamda ele alınmalıdır. Bu kapsama girmemekle birlikte bazı durumlarda, tarihî binalar da bu gruba dahil edilebilmektedir. Örneğin, çok ünlü kişilerin doğup büyüdüğü evler, içinde tarihe yön veren olayların gerçekleştiği yapılar, hatta önemli savaşların yapıldığı alanlar, taşıdıkları soyut anlamlardan dolayı kültürel miras kapsamına girerler.
- **Binalar ve ören yerleri:** Kendine özgü tarihî ye da mimarî öneme sahip olan ve koruma altına alınması gereken kültürel miras unsurlarındandır. Bu kategorideki kültürel miras varlıkları, UNESCO tarafından gruplandırılmıştır. Bu gruplandırma içinde, anıtlar (tarih, sanat ve bilim açısından önemli bir evrensel değere sahip olan mimarî eserler), bina grupları (tarih, sanat ve bilim açısından, mimarî durumları ve genel manzara içindeki

yerleri itibariyle, önemli bir evrensel değere sahip olan ayrı ya da birleşik bina grupları) ve ören yerleri (tarihî, estetik ya da antropolojik açılardan önemli evrensel değere sahip, sadece insan yapısı ya da doğa ve insanın birlikte yarattığı arkeolojik ören yerlerini de kapsayan eser, alan veya bölgeler) yer almaktadır.

Literatürde, "doğal miras" olarak adlandırılan ve insanın çevreye, fauna ve flora verdiğini zararı engellemeyi ve çevreyi korumayı temel amaç alan, doğal varlıkları kapsayan bir kültürel miras kategorisi daha bulunmaktadır. Doğal mirasa en uygun örnek olarak milli parklar verilebilir. Bu kategorinin, kültürün "insan kaynaklı özelliğine uymamasından dolayı, kültür turizmi kapsamında değerlendirilmesi uygun değildir. Ancak, turizm akademisyenleri, gelecek kuşaklara ulaştırılması gereken bir miras olarak nitelendirdikleri doğal çekicilikleri kültür turizmi kapsamında değerlendirebilmektedirler. (Akgül, 2004).

Koruma - Kültür Turizmi İlişkisi

Kültürel mirasın korunması açısından konuya yaklaştığımızda, kültürel turizmin olumlu ve olumsuz etkilerini görmek mümkündür. Bu etkileşim iki kavram (Mirasın korunması-Kültürel turizm) arasında sıkı bir bağ, işbirliği olduğunu göstermektedir. Bu bağı tariflemek ve kontrol etmek mümkündür.

Çağdaş koruma anlayışı değerlendirme, geliştirme, kullanma ve ekonomik fayda sağlama eylemlerini içerir. Tarihî mirası kullanma, yaşatarak belirli bir işlev kazandırma, korumanın amaçları arasında yer almaktadır. Bu noktada turizm, kültürel mirasın korunması için bir sponsor niteliği taşımaktadır. Ancak konu kültürel miras gibi bir kez kaybedildiğinde geri getirilemeyecek kadar önemli bir kavram olduğu için bu sponsora temkinli yaklaşılmaktadır.

Kültür turizminin kültür mirasına etkileri arasında şunları sıralayabiliriz;

- **Ekonomik gelişme:** Yerel halkın ekonomik koşullarının turizm faaliyetleri sonucunda gelişmesi beklenir.
- **Sosyo-kültürel gelişme:** Yerel halkın ekonomik gelişmeye bağlı olarak yaşam koşullarının iyileşmesi ve içinde yaşadıkları çevrenin değerlerini ve sorunlarını daha iyi algılaması sağlanır.
- **Koruma için gerekli finansal desteğin oluşması:** Yerel halkın bilinçlenmenin sonucu olarak, kendi kültürel değerlerini ve tarihî mirasını korumaya yönelik çabalarının artması, ekonomik durumlarının düzelmesi sonucu koruma için finansal açıdan yeterli olmaları söz konusudur.
- **Tarihsel dokunun çöküntü alanı haline gelmekten korunması:** Anıtların ve çevrelerinin

kent hayatı içerisinde terkedilmiş, yıkıntı alanları olması yerine, miras özellikleri konusunda insanları bilinçlendirerek bu alanların, korunan, kullanılan, çekim yerleri haline dönüştürülmesi mümkün olur.

- **Kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi:** Tarihî alanlardaki yapılarının, tespitler sonucu kapasitelerinin belirlenmesi ile yeniden kullanım olanaklarının araştırılması ve yapılacak restorasyon çalışmaları sonrası çağdaş işlevlere de cevap verecek şekilde düzenlenmesine olanak sağlar.
- **Farklı kültürlerin aynı zamanda bir iletişim aracı olarak kullanılması:** Ev sahibi toplum ile ziyaretçiler arasındaki diyaloglar (ticaret vb. gibi) iki farklı kültürün bir araya gelmesine, birbirlerini yakından tanımalarına yardımcı olur.
- **Sürdürülebilir turizm için gerekli standartların oluşması:** Konuklara gerekli yaşam standartlarının oluşturulduğu bir ortam sağlanmalıdır. Bunlar öncelikle ulaşım, konaklama, yeme-içme ve eğlence olarak sıralanabilir. Dünyadaki örnekler de dikkate alınarak, turizm için gerekli bu standartlar mirası ziyarete gelenler için sağlanmalıdır.

Kültür turizminin kültür mirasına etkileri arasında dikkat edilmesi gereken noktalar;

- Yoğun rekabet ve kontrolsüz gelişimin kültürel varlıklara zarar vermesi,
- Yapay bir kültürün oluşması,
- Yerel halkın günlük yaşantısının olumsuz etkilenmesi,
- Yerel halkın yeni diller ve kültürler öğrenmesi,
- Kültürel etkileşim,
- Dinsel inanç ve davranışların değişmesi,
- Değerlerin değişmesi,
- Yaşam biçiminin değişmesi,
- Dilin değişmesi,
- Sanatın etkilenmesi,
- Çekim yerinin imajı,
- Sömürülmüşlük duygularının oluşması.

Turizm nedeniyle yerel halkın kültürü üzerinde olabilecek etkilerin azaltılması amacıyla birtakım önlemler alınabilir. Örneğin, çekim yeri halkına turizm endüstrisinin toplumsal ve ekonomik önemi anlatılmalıdır. Yerel halkın turisti güler yüzle karşılamaları, onlara iyi davranmaları yönünde eğitilmeleri gerekmektedir. Yerel halkın kendilerine ait kaynakları ve davranışlarını paylaşımlarının özendirilmesi, ancak turizm endüstrisinin gelişmesinin onlara sağlayacağı ekonomik ve sosyal faydaların onlara aktarılması ve kanıtlanması ile mümkün

olabilir.

Önceliklerin ve amaçların yerel halk tarafından belirlendiği bir turizm planlaması yapılmalıdır. Eğer yerel halk, kendi özgün yaşam biçimlerinin sürdürülebilir ve kendi beklentilerini karşılayabilirse, ziyaretçiler de mutlu edilmek adına değiştirilmiş sahte alanlarla yetinmek yerine, gerçek karşılaşma şansını bulabilirler.

Yerel çekiciliklerin tutundurulması yerel halkın onayına bağlı kılınmalıdır. Eğlence ve dinlenme için yerel fırsatların niteliğini ve bütünlüğünü sürdürmek üzere özel ve kamu kesimindeki çabaların koordinasyonu sağlanmalıdır. Gelenek ve yaşam biçimlerinin saygı kazanabilmesi için yerel turizmin geliştirilmesinde yerel halkın katkısı artırılmalıdır.

Yerel turizmin geliştirilmesinde yerel sermayenin, işgücünün ve girişimcilik yeteneklerinin kullanılmasına olanak verilmelidir. Girişimde bulunması ya da çalışması önlenirse, yerel halk sahip olduğu kaynakların yabancı kişiye ya da kurumlarca kullanıldığını ve kendilerine herhangi bir fayda sağlamadığını düşünecek ve turizm endüstrisine bir yabancılaşma duyacaktır.

Turistik olaylara ve etkinliklere yerel halkın geniş ölçüde katılımını sağlamaya yönelik fırsatlar verilmelidir. Turizme katılsın ya da katılmasın, yerel halk turistik faaliyetlerin ev sahibidir. Turistik hizmetlerin sağlanmasında yerel halkın katılımı ne kadar çok olursa, turist yerel halkın yaşam biçimini daha kolay öğrenir.

Turistik çekim yerleri, yerel halkın tarihini ve yaşam biçimlerini yansıtan olaylara ve temalara uyarlanarak bunları geliştirmeye yönelik çabalar desteklenmelidir. Yerel halk, yerel yaşam biçimleri ve geleneklerinde kendi gurur ve kimlik duygularını sergiler. Bu şekilde oluşan davranışlar, yerel yaşam biçimlerinin ve geleneklerinin güçlenmesinde olumlu katkıda bulunabilecektir.

Turizmin gelişmesiyle ortaya çıkan yerel büyüme sorunlarının çoğalmasına olanak vermeyecek şekilde önlemler alınmalıdır.

Başarılı bir turizm politikası oluşturulurken, göz önünde bulundurulması gereken önemli konulardan biri, kültür turizminin olumlu birçok etkisinin yanında sosyal ve kültürel yönden olumsuz birtakım etkilerinin de olabileceğidir. Bu nedenle, turizm politikaları oluşturulurken, olumlu etkileri en üst seviyeye ulaştırmak, buna karşılık olumsuz etkileri minimum seviyede tutabilmek amacı ile, yerel halkın sosyo-kültürel yapısı ve turizme bakış açısı da göz önünde bulundurulmalıdır. (Akgül, 2004)

Sürdürülebilir Turizm

Turistin ve ev sahibi bölgenin gereksinimlerini karşılarken, korumayı hedefleyen, kültürel bütünlüğün, uyumun bozulmamasını, doğal kaynakların, kültürel, tarihsel alt yapının tahrip edilmemesini, biyolojik çeşitliliğin korunmasını, bu çabalarla ekonomik gelişmenin eşgüdümlü yürütülmesini öngören yaklaşımlar sürdürülebilir turizm kavramı içinde ele alınmaktadır.

Sürdürülebilir yaklaşımların ortak çerçevesi şöyle belirlenebilir;

- Bölgenin taşıma kapasitesini zorlamayan sınırlı katılım,
- Turizmin mekan ve zaman açısından yayılması,
- Yavaş ve denetimli gelişme,
- Küçük ölçekli turistik işletmelerin desteklenmesi,
- Çevreye uyumlu, özgün turizm mimarisinin korunması, geliştirilmesi,
- Yerel halk ve turist arasındaki iletişimde uyum,
- Geleneksel ve özgün değerlerin korunması,
- Yerel ölçekte turizm planlaması,
- Turistik istihdamda yöre halkına öncelik verilmesi [14].

Ev sahibi toplum ile seyahat edenler arasındaki farklı kültürler, farklı yorumlamaları da beraberinde getirir ve zaman zaman kültürler arası iletişim karmaşık bir hale gelir. Farklı kültürlerin, farklı hayat tarzlarının ve kimi zaman bu değerleri koruma duygusunun ev sahibi toplum ve miras üzerinde birtakım sonuçları olabilir. Bu olumsuz sonuçların ortadan kaldırılması için bazı kısıtlamalar getirilebilir. Turist rehberlerine ve ziyaretçilere düşen görev bu kısıtlamalara uymaktır, sürdürülebilir turizmin gereklerinden biri budur.

Kültür Turizmi – Turist Rehberleri

Turist rehberleri, seyahat edenlerle tarihî ve kültürel miras arasında bağ kurarlar, onların doğal ve toplumsal yaşamı geçmişi ve bugünü ile anlamalarına yardımcı olurlar. Ayrıca konuları onlara seyahat edenin davranışını yönlendirebilme olanağını verir. Bütün bu nitelikleri turist rehberlerine sürdürülebilir turizm açısından önemli sorumluluklar yükler.

WFTGA son yıllarda yaptığı toplantı ve atölye çalışmalarında sürdürülebilir turizm açısından insanların düşünce ve davranışlarını etkilemenin, duyarlı alanların korunmasına yönlendirmenin önemine dikkat çekiyor ve turist rehberlerinin bu konuda temel bir rol oynayabileceklerini vurguluyor. Kitle turizminin yapılara, arkeolojik sitelere verdiği

zararlardan söz edilir. Belki de asıl önemlisi ziyaretçi sayısının çokluğu değil, bu ziyaretçilerin çok kötü yönetilmesidir. Alınabilecek önlemler, kontrol mekanizmalarının iyi işletilmesi ile verilecek zarar en aza indirilebilir. Turist rehberi kontrol sürecinin bir parçasıdır. Kültürel tanıtımlarda olabildiğince doğru yorumlama ve yanlış yapmama, profesyonel turist rehberi bir yanıyla kültürel mirasımızın tanıtımını, hatta reklamını da yapar. Anlatılan hikaye ve efsaneler grubu eğlendirir, tat verir, ardından verilecek bilginin daha kolay algılanmasını sağlar, ancak rehber bu mirasın gerçeğe olabildiğince yakın yorumlanmasından sorumludur. Gerçeğe en yakın çerçeveyi oluşturabilmenin koşullarından birisi kuşkusuz bilgiyi sürekli güncelleyebilmektir. Eğitim ve yetiştirme süreci aynı zamanda profesyonel turist rehberinin bu güveni oluşturabilme sürecidir.

Kültür Turizmi – Ziyaretçi

Kültürel mirasın sunulduğu kültür turizminde ziyaretçilerin ziyaret ettikleri alanlarla ilgili düşünce ve görüşleri mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Ziyaretçinin gezdiği, gördüğü yerler sayesinde kendi kültürüne neler katacağı ve seyahatin amacına ulaşip ulaşmadığı konusunda geribildirimlerin alınması ekonomik kazanç ve tanıtımın ziyaretçiler aracılığıyla da sürdürülmesi açısından önemlidir.

Green Globe 21'in standartlarını oluştururken dayandığı uluslararası belgelerden biri PATA'nın (Pacific Asia Travel Association) ziyaret edenlere yönelik hazırladığı kimi sorular aşağıdadır. Ziyaret edenin ev sahibi topluluğa duyarlılığını artırabilecek bu metinden turist rehberleri de yönlendirdikleri gruplar için kuşkusuz yararlanabilir.

- **Esnek ol:** Seninkinden farklı kültürleri ve pratikleri kabullenmeye hazır mısınız?
- **Sorumluluk al:** Ziyaret ettiğin yerin kültürel ve çevresel çıkarlarına açıkça ve etkin biçimde el atan işleri desteklemeyi seçtin mi?
- **Ev ödevini yap:** Ziyaret etmeyi planladığın insanlar ve yerler hakkında onları gücendirecek ya da yaşadıkları çevreye zarar verecek masum şeylerden kaçınabilmek için herhangi bir araştırma yaptın mı?
- **Farkında ol:** Tatiller, kutsal günler ve ziyaret ettiğin yerin dinsel, toplumsal özellikleri, gelenekleri hakkında bilgi aldın mı?
- **Yerel girişimi destekle:** Ziyaretinde yerel ekonomiye katılmak için, yerel girişimleri destekleyecek herhangi bir adım attın mı? Yerel restoranlarda ye-mek, ziyareti hatırlatacak yörede yapılmış el sanatı ürünlerden satın almak gibi...
- **Saygılı ve uyumlu ol:** Ziyaret ettiğin yerlerle ilgili kullanımı ve girişi sınırlayan yerel

kurallara, çevreye zarar verecek, aşındıracak, değiştirecek davranışların engellenmesine saygılı olmayı istiyor musun? [14]

Türkiye'de Kültür Turizmi

“...Turizm sektörü Türkiye için artık temel sektörlerden biri ve uluslararası pazarda önemli bir rekabet avantajı sunuyor. Ayrıca diğer sektörleri de tetikleme özelliğine sahip. Ancak turizmin yaşadığı hızlı büyümenin maliyeti de göz ardı edilemez.

Türkiye son 50 yıl içinde ormanlarının yarıya yakın bir kısmını kaybettiği gibi, sahil şeridinde büyük ölçüde betonlaşmaya da sahne oldu. Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye'nin turizm sektöründe sürdürülebilir yaklaşımları benimsemesi içinde bulunduğu ekonomik ve küresel koşullarda hiç kolay değil. “Sürdürülebilir gelişme” ilkelerine bağlanabilecek turizm yaklaşımları her şeyden önce dengeli refah dağılımını öngörüyor. Tüm bu olumsuz koşullarda yapılabilecek olan sınırlanması pek de olanaklı gözükmeyen kitle turizmi karşısında “alternatif turizm” potansiyelini güçlendirmek, Güneydoğu Anadolu gibi sahil şeridinde yer almayan bölgeleri öne çıkararak turizmi zaman ve mekan açısından yaymak. Turizm planlamalarının sektörün kendisi ile sınırlı kalmaması, yerli halkın duyarlılığının artırılması, olumsuz sonuçları konusunda etkin kılınması gibi yöntemleri içerebilmesi de bir zorunluluk. Doğal hayata duyarlılık içinde yaşamakta olduğumuz 21. yüzyılda dünyanın bir numaralı sorunu çevre sorunudur.

Türkiye turizminin alternatif yaklaşımlara açılması, eko, kültür ve diğer özel ilgi turizminin yaygınlaşması bir yanı sıra turizmin ülke çapında yaygınlaşması demek. Böylece turizmin çeşitlendirilmesi, kıyı bandı boyunca lineer gelişen ve yoğunlaşan kitle turizminin aksine, ülkenin iç ve diğer kısımlarını turizme açacak. Diğer yandan ise yeni kullanıma açılan, el değmemiş kaynakların tüketilme tehlikesi gündeme gelecek. Kısacası sürdürülebilir gelişim ve turizm, alternatif türler de söz konusu olduğunda gözden hiç uzak tutulmaması gereken bir kavram...” [14]

“...Öncelikli pazarımız olan Avrupa'da, turizmin diğer eğilimlerine göz attığımızda kültür turizmini hiç de hafife almamız gerektiği ortaya çıkıyor. Birincisi Avrupa'da yaşlı nüfus giderek artıyor, 40'li, 50'li yaşlardaki Avrupalı turistlerin gündeminde kültürel amaçlı turlar bulunuyor. İkincisi yerel kültürel özelliklere dayalı otantik deneyimlere dünya turizminde talep yükseliyor. Üçüncüsü Avrupalı turistlerin yüzde 30'u ziyaret etmek için kültürel miras sitelerini seçiyor, bu oran önemli kültürel etkinlikler olduğunda yüzde 45'e, 50'ye çıkıyor. Dördüncüsü kültürel turizmi hedeflemek turizmde kaliteyi yükseltmeye çalışmak anlamına

geliyor. Son olarak kültürel turizm uzun dönemde kitle turizmine oranla sürdürülebilir turizm amacına çok daha fazla hizmet ediyor.

Kitle turizminden kaçış yok, ama Avrupalıların kültür turizmi gündeminde daha çok yer alabilmemiz için çaba harcamamanın açıklaması da yok.

Bakın, kültür turizmi açısından avantajlarımız ve dezavantajlarımız neler?

Avantajlarımız:

- Geleneksel kültürümüz çok zengin. Türkiye’yi tanıtırken değerlendirebileceğimiz kültürel motiflerin henüz pek azını kullanabildik.
- Öne çıkmamış, potansiyel taşıyan pek çok turizm merkezimiz bulunuyor.
- İnternet, turizm tanıtımlarında en önemli araçlardan biri haline geldi. Bu aracı iyi değerlendirerek enformasyon bombardımanı yapabiliriz.
- Kalite konusunu “her şey dahil sistem”den yola çıkarak tartışmaya başladık. Kültürel turizm amacıyla ülkemize gelen turist için ürün ve hizmet kalitesi çok önemli.

Dezavantajlarımız:

- Müze ve ören yerlerimiz başta olmak üzere sosyal ve çevresel açıdan turizmde bugün “sürdürülemezlik” noktasındayız.
- Firmalar arasında ne yazık ki henüz kalitede değil, fiyatta rekabet söz konusu.
- Kalite konusunda referans alınabilecek, ortak normlar henüz oluşmadı. Düşük ücretler nedeniyle nitelikli eleman sayısı oldukça az.
- Büyük kentlerimizin trafik yükü çok ağır, kentleşme sorunlarımızı çözememiş durumdayız.
- Kültürel turizm bilinci yerel halk açısından da yeterince oluşmuş değil.

Kültür ve turizm arasındaki etkileşim, turizmin ilk ortaya çıktığı günlerden bu yana söz konusu, günümüzde yeniden önem kazandı. Kültürel miras ve turizm yeni yatırımlarla güçlendirilmeli, her şeyden önemlisi kültürel ve turizm karakterli projeler yerel gelişme stratejileri ile birleştirilmeli. Türkiye’ye yönelik talebi artırmak, yenilikleri deneyerek, yeni teknolojilerden yararlanarak mümkün. ...” [05]

3. TARİHİ YARIMADA'DAKİ BİZANS MİMARİ MİRASI İLE İLGİLİ TURİSTİK TANITMA SİSTEMİ

3.1 Kavramsal Altyapı

Tanıtma Tanımı ve Amacı

Kültürel mirasın korunması için profesyonel çalışan insanlar olarak , kültürel varlıklarımızın en iyi şekilde anlaşılıp anlatılması yönündeki hedefimize ulaşmak için yardımcı olan araçlardan birisi de tanıtımdır.

- Tanıtma kavramını, bilgiyi çeşitli kanallar aracılığıyla paylaşarak, belirli gruplara ileterek onların tutum ve davranışlarını etkileme gücü olarak özetlersek; koruma ve turizm aktivitelerine yönelik olarak, bilgiyi paylaşırken bir yandan da bu aktivitelere katılımı sağlama yönünde bir tanıtım yaptığımızı söyleyebiliriz.
- Yaptığımız bu tanıtım çalışmasının amacı yukarıda da belirtildiği gibi koruma ve kültür turizmi konularında her yaştan, kültürden ve milletten insana haber ve bilgi vermek, onların dikkatini bu konulara çekmek ve onları harekete geçirmektir.

Turistik Tanıtma

Turistik tanıtma, bir ülkenin doğa, kültür, tarih, arkeoloji, deniz, güneş, konukseverlik gibi turistik potansiyelini oluşturan nitelikleri hakkında mevcut ve potansiyel turistleri bilgilendirme ve ülkenin turistik değeri hakkında olumlu imaj yaratma faaliyetlerinin bütünüdür.

Bu alanlarda tanıtma ülke içinde veya dışında yapılabilir. Ayrıca tanıtma amaçlarına bağlı olarak farklı yaklaşımlar, yöntemler, teknik ve araçlar kullanılmaktadır.

Turizmin kendi kendine gelişen bir olay olarak değerlendirilmesi ve kabul görmesi yanlıştır. Turistik beğenin turistik sunuya bağlı olduğunun kabul edilmesi gerekir. Turistik yatırımların gereksiz olduğu ve bu yatırımlardan uzun süre doyurucu kazançların sağlanamayacağı düşünülmemelidir.

Turist çeken ülkelerin çoğunluğu sundukları etkinliklerde, turistlerin istek ve beklentilerine göre uluslararası gezi pazarında bölümlenmeye gitmekte ve turistleri kendi ülkelerine çekebilmek için turistik tanıtma araştırmalarına ve araştırma sonuçlarına göre davranma çabalarına yönelmektedirler (Rızaoğlu , 2004).

Kültürel Mirasın Tanıtımı Neden Yapılmalıdır?

Turizmin en önemli ayaklarından biri tanıtımdır. Geniş kitlelere hitap eden turizm tanıtma sistemleri insanlar üzerinde etkili olmaktadır. Ancak kültür turizmi söz konusu olduğunda tanıtma, üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir eğitim konusu haline gelmektedir. İnsanları yaşadıkları çevre ve sahip oldukları kültürel miras konusunda bilinçlendirmek korumanın sürekliliğindeki önemli aşamalardan biridir. Tanıtılan kültürel miras varlığının en doğru biçimde ziyaretçiye aktarılması gerekmektedir. Yapının ve çevresinin tarihî, mimarî, kültürel özellikleri vurgulanmalıdır. Dolayısıyla kültür turizmi için farklılaşmış bir turistik tanıtma sistemine ihtiyaç vardır.

Ancak, turistlerin gereksinim ve isteklerini değil, anıtların korunmasını bir öncelik olarak düşünmek turizm potansiyelinin belirlenmesinde etkili olmalıdır. Turistik potansiyelin belirlenmesi ise turistik amaçlı strateji ve politikaların oluşturulması için gereklidir. Bu strateji ve politikalar dahilinde, kültürel turizm ile ilgili tanıtımlarda kültürel varlığa özgü bir imajın yaratılması, kitle turizmi yerine kültürel, sürdürülebilir, alternatif biçimlerdeki turizmi teşvik etmeye yardımcı olur.

Kültürel Mirasın Tanıtımı Kimlere Yapılmalıdır?

İki temel grupta sınıflandırabiliriz; ziyaretçiler ve ev sahibi toplum. Her iki kesim için de kültürel mirasın niteliği ve koruma çalışmaları ile ilgili tanıtım şarttır.

Kültür turizmi, insanların eğitim düzeylerine ve bunun sonucunda artan kültür düzeylerine bağlı olarak, tercih ettikleri bir turizm şeklidir. Tanıtım, toplumsal gelişimi desteklemeye yönelik olmakla birlikte yaşa, eğitime, mesleklere ve kültürlere göre değişik karakteristikler gösterebilir. İlgi veya eğitim düzeylerine, davranış biçimlerine göre tanıtım bu gruplar için şekillendirilebilir.

Bu arada farklı eğitim ve kültür düzeylerindeki ve dünyanın farklı bölgelerindeki insanlara da farklı tanıtım türleri uygulanacağından, iletişim araçlarının doğru seçilmesi gerekliliği vardır.

Kültürel Mirasın Tanıtımı Nasıl Yapılmalıdır?

Kültürel varlığın çekim değerinin ne olduğunun ve kültürel varlığın tanıtımında hangi öğelere yer verilmesi gerektiğinin sistematik kurallar çerçevesinde belirlenmesi gerekir. Bunun için koruma kriterlerinden yararlanılabilir. Aşağıda bu kriterlerin neler olabileceğini görmekteyiz;

Mimarlık kriterleri

- Belirli bir mimarî stilin önemli bir örneği olması,
- Tasarımları ve yapıları ile topluma önemli katkıları olan bir mimar tarafından yapılmış olması,
- Kompozisyonun mimarî kalitesi, detayları, orjinallik kalitesi, geleneksel mimarlık, el sanatları gibi konulardaki özellikler ve ender rastlanan tek yapı olma özelliği gibi özelliklere sahip olması,
- Ender rastlanan özel bir iç düzenlemeye, detaylara, bitişlere veya usta bir işçiliğe sahip olması,

Çevre kriterleri

- Bulunduğu sokağın, alanın veya çevrenin karakterinin gelişiminin sürekliliğinde önemli rol oynamış olması,
- Bulunduğu sokağın, alanın, çevrenin karakterinin gelişimine katkıda bulunması,
- Bulunduğu yerdeki görsel bütünlüğe katkıda bulunması,

Şehircilik kriterleri

- Peyzaj veya kent görünümü açısından önemli olması; bulunduğu yerin simgesi olarak kabul edilmesi,
- Önemli bir anıtın çevresinde yer alan ve ona ölçek veren, vazgeçilmez bir bileşen olması,
- Bir şehircilik tasarımının parçası olması,

Sanat tarihi kriterleri

- Üstün sanat değeri taşıması,
- Üslup gelişimi, tipolojik gelişim açısından önemli olması,

Tarihi kriterler

- Yerleşme ve konut gelişimi açısından önemli olması,
- Ünlü bir kişinin doğduğu, yaşadığı veya öldüğü bina olması,
- Önemli bir politik olayla ilişkili olması,
- Sosyal tarih açısından önemli olması,
- Yöre söylencelerine göre anı değeri taşıması,
- Sanayi, ticaret, ulaşım tarihi açısından önemli olması,

Teknik kriterler

- Üstün nitelikli yapım özelliğine ve strüktür düzenine sahip olması,
- Malzeme ve metodu açısından önemli olması,
- Özenli bir işçilikle yapılmış olması,
- Özgün tasarımı iyi korunmuş durumda olması,

- İte ve dışta ilk tasarıma ait renk düzenini iyi korumuş olması,
- Sağlam olması,

Değişim*

Bu değerlerden hangisine ne kadar sahip olduğuna göre çekim değeri değişebilir. Yukarıdaki sistematik içinde yer alan bilgilendirme kaliteli, detaylı, güncel ve kolay ulaşılabilir olmalıdır. Ancak bunlarla birlikte yan değerlerle (konaklama, ulaşım gibi, ülkenin genel imajı gibi) ilgili bilgiler de mutlaka verilmelidir.

Kültürel Mirasın Tanıtımını Kimler, Nerede Yapabilir?

Kültürel mirasın tanıtma tekniklerini aşağıdaki örgütler belirlemeli ve incelemelidir.

Koruma ve Turizm Alanlarında Uluslararası Kurum ve Kuruluşlar :

Devlet

Yerel Yönetimler

Koruma Kurulları

Meslek odaları

Üniversiteler

Turizm Kuruluşları

- Tur düzenleyicileri, seyahat acenteleri,
- Çeşitli turizm örgütlenmeleri (turizm geliştirme dernekleri ve kooperatifleri, vakıfları, birlikleri, konfederasyonları, turizm araştırma kurumlan, kültür ve turizm danışma büroları, yönelim işletmeleri, satış acenteleri, imtiyaz işletmeleri, vb.)
- Turistik tesis işletmeleri,
- Turist Rehberleri.

Bu kurum ve kuruluşların ortaklaşa ve ayrı ayrı yapabilecekleri katkılar vardır. Bu alışmalar şöyle sıralanabilir:

Ziyaretçiler ve ev sahibi toplum için;

- Yazılı, sözlü ve görüntülü tanıtma,

* Kiesow Kriterleri , San Francisco Kriterleri , kaynak olarak kullanılmıştır.

- Kültürel mirasın nitelikleri hakkında eğitsel malzeme sergisi ve dağıtımı,
- Anıt çalışmaları ve korunması alanındaki yeni teknoloji bilgilerinin paylaşımı,
- Bakım programları ve bunların uygulanması ile ilgili bilgilerin paylaşımı,
- Atölye çalışmalarının ve restorasyon uygulamalarının paylaşımı,
- Anıtların korunması için gerekli finansmanı sağlamak için kültür turizminin bir araç olduğu bilgisinin verilmesi,
- (Turizmle ilişkili aktivitelerden gelen kazancın belirli bir yüzdesinin anıt bakımı ve koruma çalışmaları için aktarılacağına ziyaretçinin bilgisine sunulması önemlidir.)

Uygulamalı tanıtımlarda ise;

- Ulusal ve uluslararası atölye ve seminer uygulamalarını organize etmek,
- Anıtların tarihçesi ve koruma konuları hakkındaki çalışmaların desteklenmesi,

(Bu konuda yapılan çalışmalar için burslar verilebilir, ulusal ve uluslar arası alanlarda yayınlanmasına ve tanıtılmasına destek sağlanabilir.)

- Tarihi yapılar ve çevrelerinde düzenlenecek, bu alanlar hakkındaki seminer, konferans gibi bilgilendirici toplantılar,
- (Bilgilerin kalıcı ve etkileyici olması bakımından açısından önemlidir.)
- Kültürel faaliyetleri bu mekanlarda gerçekleştirmek,

(Katılımcı bir anlayışla kutlanacak festivaller düzenlenebilir, bu festivallerde şehrin simgesi olan anıtsal yapıların ön plana çıkarılması ve sanatsal aksiyonlar için cazibe merkezi haline getirilmesi düşünülebilir.)

söz konusu olabilir.

Ziyaretçiler için;

Aşağıdaki koşulları yerine getirebilmek kültür turizmi açısından önemlidir.

- Kültür mirasına kolayca ulaşımını sağlamak amaçlı, o ülke coğrafyası, iletişim ve ulaşım olanakları hakkında bildiriler,

(Kültür mirasına ulaşabileceği yolları (en kısa şeklini ve alternatiflerini) gösteren bir yayın hazırlanması, seyahat esnasında kullanabileceği ulaşım araçlarını (saatleri ve hareket noktaları ile birlikte) belirten bir yayın hazırlanması, şehiriçi yönlendirme sistemlerinin olması gerekir.)

- Turlar düzenlemek ve gezi yolları önermek,
- Kültür ürününü çevresindeki kültürü oluşturan (yerel halk, yerel dil vb)doğal etmenler konusunda bilgilendirmek,

Yabancı ülkelerden gelen ziyaretçiler ülkeye girdikleri andan itibaren kültürel miras hakkında bilgi sahibi olabilmeliler. Öncelikle ulaşım istasyonlarında ülkenin yada o bölgenin kültürel zenginlikleri hakkında bilgilendirici materyallere ulaşabilmeliler. Bu materyaller farklı dillerde hazırlanmış olmalıdır. Farklı detay seviyelerinde ve farklı değerleri ön plana çıkaran tanıtımlar yapılabilir. Örneğin bir tanıtım elemanında yörenin mimari eserleri tanıtılırken diğer bir tanıtım elemanında yörenin el sanatları hakkında bilgi veriliyor olabilir. Böylece ziyaretçinin turistik seyahatinden beklediği faydaya yönelik bir çalışma yapılmış olur.

Ev sahibi toplum için;

- Her düzeydeki eğitim programlarının (mimarlara, arkeologlara, restoratörlere, çalışanlara, öğrencilere, vb, ...) hazırlanması gerekir.

İnsanları küçük yaşlardan başlayarak, yaşadıkları çevre ve sahip oldukları kültür mirası konusunda bilinçlendirmek bu tanıtım faaliyetlerinin içinde yer almalıdır. Özellikle eğitim kurumlarında çocuklara yaşadıkları dünyanın kültürel mirası hakkında bilgilendirici eğitimler verilebilir. Bu eğitim ve tanıtım, tarih, coğrafya, çevre gibi diğer alanlarda da merak uyandırıcı, eğlenceli, pratik bir eğitim türü olabilir. Küçük yaşlarda itibaren, yaşadığı çevrenin ve sahip olduğu mirasın bilincinde olan bireyin hayata bakışı koruma açısından çok önemlidir . Kültürel miras konusunda bilinçli bir birey öncelikle yapay bir korumaya değil içten bilinçli bir korumaya kendisi gönüllü olacaktır. Bu bilinç düzeyindeki bir bireyin çevresindeki insanları da bu konuda bilinçlendirmesi kaçınılmazdır.

3.2 Tarihi Yarımada Bizans Anıtsal Yapıları Envanteri

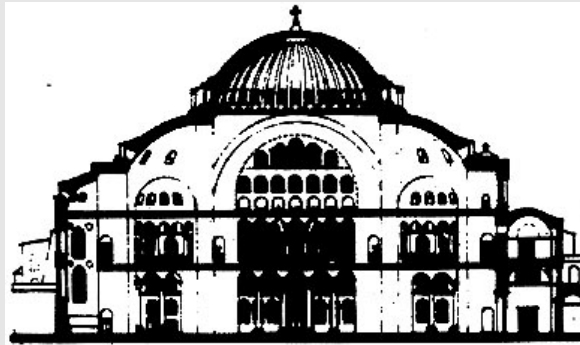
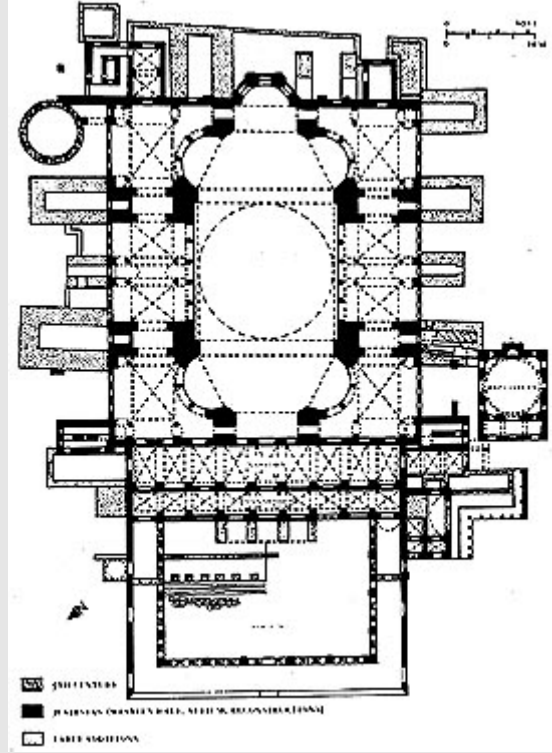
Çizelge 3.1 Ayasofya

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H001
Ayasofya	
Yapının Orjinal Adı:	
Hagia Sophia	
Yapım Tarihi:	
532-537 (İlk bina: 306-337)	
Yaptıran:	
Birinci Justinianos (Darius Büyük Konstantinos)	Konumu:
Orijinal Kullanım:	Ayasofya Meydanı, Sultanahmet.
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	
Müze	
Yapının Tanımlanması:	
<p>Ayasofya, yani 'Kutsal Bilgelik Kilisesi' dünyanın en büyük mimarî eserleri arasındadır, 1400 yıllık tarihiyle 6. yüzyıl Bizans başkentinin gelişmişliğinin bir kanıtı gibi durmaktadır ve sonraki yüzyılların mimarîsi üzerinde çok büyük bir etkisi olmuştur. 537'de İmparator Justinyen tarafından açılan heybetli bina, burada daha önce bulunan iki eski kilisenin kalıntıları üzerine inşa edilmiştir. 15. yüzyılda Osmanlılar tarafından camiye çevrilmiştir; minare, türbe ve çeşmeler o zamandan kalmadır. Yapının büyük ağırlığını destekleyebilmek amacıyla, dış cepheye payandalar konmuştur. Bunlar binanın orjinal biçimini bir ölçüde perdelemiştir.</p>	
Description Of The Building:	
<p>The Church of Hagia Sophia, associated with one of the greatest creative ages of man, was also the Cathedral of the Ecumenical Patriarchate of Constantinople for more than one thousand years. It stands as a proof of advancement in 6th century Byzantium civilization. Being built on the old churches at the same spot, this great structure has opened by Emperor Justinianos in 537 AD. The building had converted to mosque by Ottomans in 15th century. Also, Ottomans supported the heavy structure from outside changing its outer form.</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H001

Yapının Fotoğrafları:

01

02

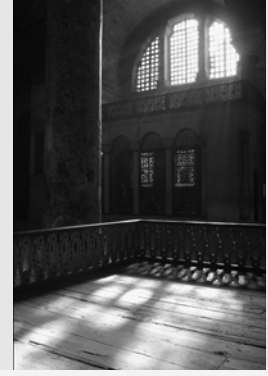
03

04

05

06

07

08

09

10

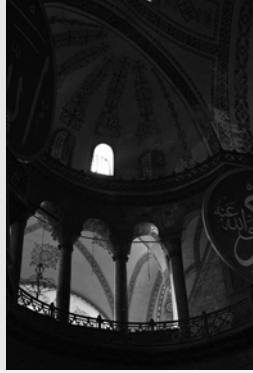
11

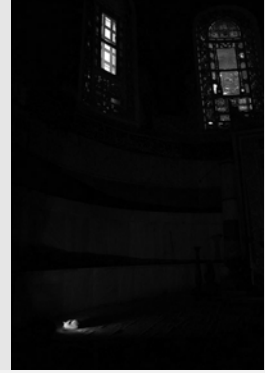
12

13

14

15

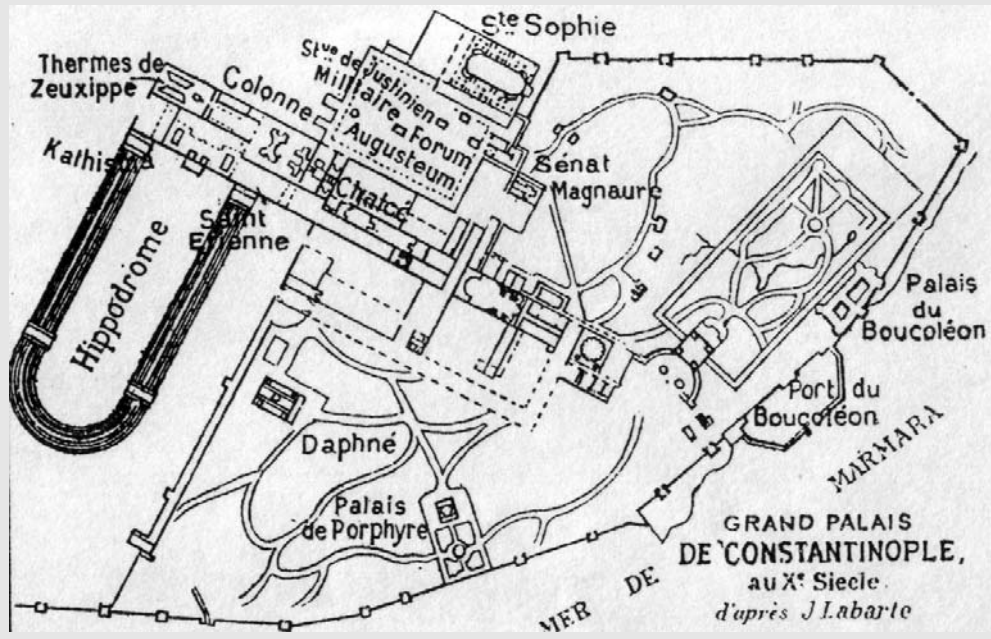
16

Çizelge 3.2 At Meydanı

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H002
At Meydanı	
Yapının Orjinal Adı:	
Hippodrome	
Yapım Tarihi:	
306-337	
Yaptıran:	
Darius Büyük Konstantinos	
Orijinal Kullanım:	
Hipodrom	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Anıt	At Meydanı, Sultanahmet.
Yapının Tanımlanması:	
<p>Hipodrom antik Constantinople'in en önemli mekanı olarak Roma döneminde inşa edildi. İmparator Constantine 4.yy.'da yeni Roma'yı inşa ettirirken, Hipodrom'u 100.000'den fazla oturma kapasitesine yükseltti. Bu mekan iki tekerlekli araba yarışlarının, spor aktivitelerinin ve büyük seremonilerin yapıldığı bir yerdi. Yarışlar saraydan direkt gelen İmparatorun işaretiyle başlar. Dört atlı araba yarış alanını yedi defa döner ve yarışlardı.</p>	
Description Of The Building:	
<p>The Hippodrome which was the most vital place in ancient Constantinople was first built in the Roman centuries. While he was reconstructing new Rome in the 4th century, Emperor Constantine the Great had enlarged the seating capacity of the Hippodrome to 100.000 people. This was the place where chariot races, sport activities and great ceremonies took place. The race would start with the sign of the emperor who came directly from his palace to Kathisma "Royal Box" where he dropped his handkerchief for the start of the chariot race. Then four chariots started race and they had to circle 7 times around the racing ground.</p>	

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar
**Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası
 Envanteri**

Yapının Teknik Çizimleri

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

Kaynak: www.byzantium1200.com

Çizelge 3.3 Bozdoğan Kemerı

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H003
Bozdoğan Kemerı	
Yapının Orjinal Adı:	
Valens Kemerı	
Yapım Tarihi:	
364-378	
Yaptıran:	
Birinci Valentinianos ve Valens	
Orijinal Kullanım:	
Su Kemerı	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Anıt	Fatih
Yapının Tanımlanması:	
<p>Romalılar devrinde (Hadrianus, 113-124) İstanbul'a Trakyadan ve şehrin batısındaki Kağıthane derelerinden su getiren tesisler yapıldığı tahmin edilmektedir. Valens döneminde (364-378) 971 metre uzunluğundaki Bozdoğan kemerı inşa edilmiştir. Bu dönemde su tesislerine ilaveler de yapılmıştır. Osmanlılar döneminde tamir ettirilerek kullanılan 104 metre uzunluğunda ve 14 metre yüksekliğindeki Mazul (Mazlum) kemerinde Romalılar tarafından yapıldığı bilinmektedir. 7. ve 8.yy.'larda su tesislerinin surlar dışında kalan bölümleri çeşitli hücumlar ve depremler sebebiyle büyük ölçüde tahrip olmuştur. Bizans döneminde V.Konstantin (741-775), III.Romanos (1028-1034) ve I.Manuel tarafından şehrin su tesisleri üzerinde bir takım tamirler yapılmışsa da ayrıntılı bilgi yoktur. Romalılar tarafından yapılan isale hatları ve şehir içi şebekesinin Bizanslılar tarafından korunamadığı ve devamlılığının sağlanamadığı söylenebilir. 10. yy' dan sonra şehir şebekesi harab olmuş ve 1204 yılındaki Latin istilası sırasında ise hem sur dışındaki hemde sur içindeki su şebekesi hemen hemen tamamen tahrip edilmiştir. 4.yy'dan itibaren şehrin su ihtiyacının karşılanabilmesi ve kuşatmalara direnebilmek için çok sayıda açık ve kapalı sarnıçlar yapıldığı bilinmektedir. [01]</p>	
Description Of The Building:	
<p>The aqueduct usually called that of Valens was actually completed in 368 during the reign of this emperor, but certainly planned and begun already in the time of Constantine the Great (died 337) or his son Constantius. Of this monument, a great part is still preserved, but appears much lower than in the byzantine time, since the surrounding ground level has risen up to 6 m. The aqueduct transported water, that came from two different supply systems, over the little valley between the fourth and third hill of the city. It ended in a great reservoir in the vicinity of the Forum of Theodosius. The aqueduct was in use throughout the byzantine and most of the ottoman time. [06]</p>	

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

Kaynak: www.byzantium1200.com, www.roxanepphoto.com

Çizelge 3.4 Theodosios Dikilitaşı

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H004
Theodosios Dikilitaşı	
Yapının Orjinal Adı:	
Theodosios Dikilitaşı	
Yapım Tarihi:	
394-395	
Yaptıran:	
Büyük Theodosios	
Orijinal Kullanım:	
Anıt	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Anıt	Ayasofya Meydanı, Sultanahmet
Yapının Tanımlanması:	
<p>Dikilitaş, yekpare granittendir ve 30 metre yüksekliktedir. Üzerindeki okunaklı Hiyeroglif yazıtından anlaşıldığına göre, MÖ.1700'lerde Mısır'daki Heliopolis şehrinde Firavun Üçüncü Tutmosis tarafından yaptırılmıştı. İmparator İkinci Konstantios ve İulianos (361-362) bu Dikilitaşı Bizans'a getirdiler. Ancak İmparator'un ölümü üzerine taş 30 yıl kadar yerde yatık olarak kaldı. 390 tarihinde Birinci Theodosios taşı, Marmara denizinden At Meydanına kadar uzanan demir bir yol üzerinden yine kendi yaptırdığı kaide üzerine diktirmiştir (Eyice, 1980). Mermer bir kaide üzerinde, 4 bronz ayak tarafından taşınan anıtın kaide kısmının 4 yüzü de mermer kabartmalarla kaplıdır. Bu kabartmalarda, I. Theodosios, oğulları, karısı ve yardımcıları ile Hipodrom sahneleri ve anıtın dikilişini gösteren tasvirler görülür. Anıtın kaidesinde, biri Latince, biri Grekçe olmak üzere 2 kitabe vardır. [03]</p>	
Description Of The Building:	
<p>In 380, Theodosius issued a law ordering all citizens to believe in the Nicene Creed of the Council in 325 to be considered Catholic Christians. He severely acted against paganism like closing and even destroying temples and ending the Olympic Games. In 381 he convened the second Ecumenical Council in Istanbul (First Council of Constantinople). In 390 AD he brought the Egyptian Obelisk carved from granite from Temple of Luxor in Karnak to Istanbul and had it erected in the Hippodrome. In 391 and 392, Theodosius prohibited sacrifices and worshiping of pagan gods, making Christianity the only religion of the state. In 394, he fought his pagan enemies and won. Theodosius became ill and died in 395. He divided the Roman Empire between his two sons. [10]</p>	

Yapının Fotoğrafları:

01

02

Kaynak: www.mutasyon.net

Çizelge 3.5 Avrat Taşı

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H005
Avrat Taşı	
Yapının Orjinal Adı:	
Arcadius Sütunu	
Yapım Tarihi:	
395-408	
Yaptıran:	
Arcadius	
Orijinal Kullanım:	
Anıt	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Anıt	Cerrahpaşa, Haseki Kadın sokağı
Yapının Tanımlanması:	
<p>...Burada sütunun kendisi değil, kaidesi görülür. Burası Osmanlılar devrinde ve esaretin geçmekte olduğu devirlerde kadınların satışına mahsus olan ve Avrat Pazarı denilen bir meydan idi. Bu sebeple olacak ki, bu kaideye o devirde Avrat Taşı denilmiştir...Xerolophos'un bildirdiğine göre, İmparator Arkadyus (395-408) eski bir Apollon mabedinden değiştirerek bu sütunu yaptırmış ve 403'te Apollon'un heykeli bu sütunun üzerine konulmuştur. MS. 740 yılındaki depremde bu heykel yere düşmüşse de, sütuna bir şey olmamıştır. Arkadyüs sütunu, İkinci Beyazıt devrinde (1481-1502) tahrip edilmiştir (Koçgündüz, 1975). Şovalye Robert de Clari, Theodosius Sütunu ve Arcadius Sütunu'nu şöyle tarif eder: "Şehirde büyük iki harika vardı: herbiri üç kulaç eninde ve elli kulaç boyunda iki sütun. Bu sütunların üzerlerindeki küçük kulubelerde birer keşiş yaşıyordu. Sütunların içinde yukarı çıkmak için merdivenler vardı. Sütunları dışına Konstantinopolis'de olmuş ve olacak her hadise kehanet yoluyla yazılıp resmedilmiş. Bununla beraber hadise olmadan önce bilinmezmiş. Olduğu zaman gidip bakarlar ve hadiseyi sütunların üzerinde hemen görürlermiş. Bizim istilamız bile burada tasvir edilmiş..." Sütunun kabartmalarının büyük kısmı Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u almasından önce tahrip edilmiştir. Sütunun kalan kısımları 1517'de doğal bir afet sonucu devrilir ve çevredeki yapıların inşaatında kullanılır. Bugün bu sütunun bazı kabartmaları görülebilir: İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde bir parçası sergilenmektedir: Diğer parçaları Beyazıt Hamamı'nın duvarlarında kullanılmıştır. Ne yazık ki, bugün bu hamamın cephesi tahta bir set tarafından kapatılmıştır.</p>	
Description Of The Building:	
<p>According to Xerolophos, Emperor Arcadius (395-408), built this monument, changing an old Apollon temple and in 403, put an Apollon statue on it. In 740 AD. The statue fall down in an earthquake, but the column remains.</p>	

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

Kaynak: www.wowturkey.com

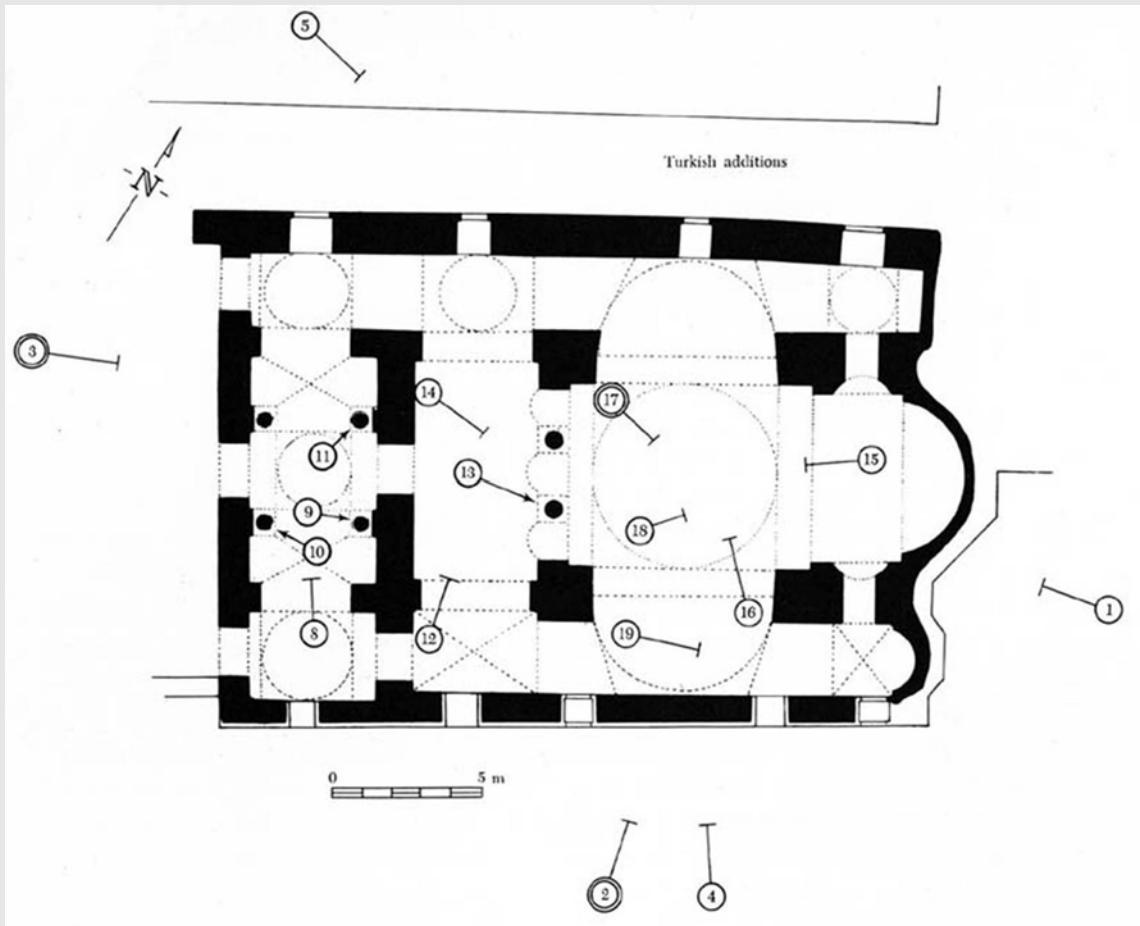
Çizelge 3.6 Koca MustafaPaşa Camii

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H006
Koca Mustafapaşa Camii	
Yapının Orjinal Adı:	
Hagios Andreas en te Krisei	
Yapım Tarihi:	
408-450 (741-775)	
Yaptıran:	
Théodose II Constantin V Kopronymos	
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Cami	Fatih, Koca Mustafa Paşa caddesi, Samatya
Yapının Tanımlanması:	
<p>İmparator Theodosius'un kız kardeşi Arcadia tarafından inşa ettirildiği sanılan St. Andrew in Krisei manastırı hakkındaki en eski tarihsel veriler 6.yy.'a dayanmaktadır. İstanbul'un fethinden bir süre sonra bugün bilinen camiye çevrilmiştir. 1765'te deprem sonucu hasar görmüş, 1937'de de tamirat geçirmiştir. Orijinal dış görünüşü itibariyle manastırdan günümüze plan şeması haricinde bir veri kalmamıştır.</p>	
Description Of The Building:	
<p>Some byzantinologists believe that this monastery was originally built by Arcadia, sister of the Emperor Theodosius 11, in honor of St. Andrew the First-called Apostle, founder of the Church of Constantinople. At a later date the nunnery was re-dedicated to St. Andrew of Crete, a contemporary of St. Stephen the Younger. St. Andrew suffered a martyr's death in 766, during the Iconoclast crisis, in the reign of Constantine V "Copronymus". The earliest historical evidence on the monastery of St. Andrew in Krisei dates from the 6th century. It appears that the nunnery had gone through a long period of decline. Three patriarchal decisions. of the years 1371, 1400 and 1401, on matters related to this convent have been preserved. After the Conquest, St. Andrew in Krisei continued to be a nunnery until 1489 when, in the reign of Sultan Beyazıt II (1481-1512), the apostate Koca Mustafa Paşa converted the monastic complex into a mosque known to this day by his name.[02]</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H006

Yapının Fotoğrafları:

01

02

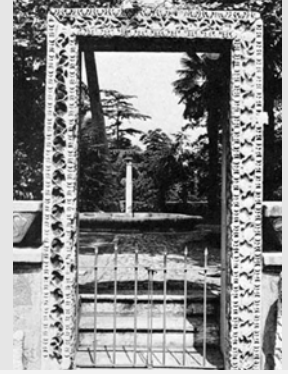
03

04

05

06

07

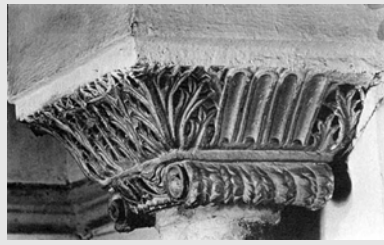
08

09

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

Kaynak: www.nyu.edu

Çizelge 3.7 Theodosios ve Anthemios Surları

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H007
Theodosios ve Anthemios Surları	
Yapının Orjinal Adı:	
Theodosios ve Anthemios Surları	
Yapım Tarihi:	
413	
Yaptıran:	
İkinci Theodosios	
Orijinal Kullanım:	
Sur	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Anıt	Yedikule – Ayvansaray, Topkapı
Yapının Tanımlanması:	
<p>Büyük Konstantin, Bizantion'un eski surlarının ötesinde yaptırdığı surla hem şehri büyütmüş hem de daha güvenli bir hale getirmiş oluyordu. Şehrin nüfusu zamanla çoğalınca, İmparator Theodos'un babası Antemius, kara tarafındaki ilk suru yıktırarak, 413 senesinde iki ay zarfında daha büyük olmak üzere yeni bir sur inşa ettirmiştir. Fakat 447 senesinde zuhur eden bir zelzeleden dolayı yeni surun birçok yerleri, 57 kule ile beraber yıkılmış ve aynı sene vali Konstantin Küros'un nezareti altında tekrar yapılmıştır. Bu inşaata dair biri Altınkapı'da, diğeri de Ksylokerkos kapısında olmak üzere iki kitabe konulmuş ve sura "Theodos Surları" adı verilmiştir. [04]</p>	
Description Of The Building:	
<p>Constantin, the great, built these new citywalls beyond the old one to grow the city limits, and also to make it a more safe place. As the population grows, Antemius, father of Theodos built the citywalls in 413 AD. But these walls did not remain long as an earthquake in 447, destroyed the walls with 57 towers. At the same year, city governor Konstantin Kuros rebuilt the walls and named it "Theodos Walls" as written at the Altınkapı and Ksylokerkos gates.</p>	

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

07

08

09

10

11

12

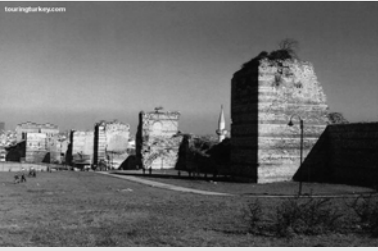
13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

Kaynak: www.touringturkey.com

Çizelge 3.8 Blaknernae Kilisesi

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H008
Blakhernae Kilisesi	
Yapının Orjinal Adı:	
Blakhernae Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
450-453	
Yaptıran:	
Augusta Pulcheria	
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Eski kilise izindeki Şapel	Balat
Yapının Tanımlanması:	
<p>Bu alandaki ilk kilise Augusta Pulcheria tarafından 450-453 yılları arasında yapılmış, inşaata daha sonra kocası İmparator Marcian (450-457) ve Birinci Leo (457-474) tarafından tamamlanmıştır. Birinci Leo, kiliseye kutsal çeşmeyi ekletmiştir. Birinci Justin döneminde yeğeni Justinian, orijinal yapıyı geliştirmiştir. Procopius'a göre, yapının dört ayak üzerindeki kubbesi bu dönemde yapılmıştır. Latin istilası, ikonoklazm hareketi ve 1434'deki yangın ardından kentin Osmanlı idaresine geçmesi ile kilise bugüne kadar kalmamıştır. Ancak 1867'de Ortodoks Yunanlıların Osmanlılardan satın aldıkları kalıntılardan kutsal çeşmeyi içinde barındıran bir küçük kilise inşa edilmiştir.</p>	
Description Of The Building:	
<p>The best known and most celebrated shrine of the Holy Virgin in Constantinople was the church of Panagia of Blachernae. The history of the shrine, the fame of which had spread throughout the Christian world, extends over the entire Byzantine era, and the great events associated with it are linked with the history of the City. The first church at the site of the sacred spring was built and decorated by the Augusta Pulcheria between 450-453 (the year of her death) and her husband, the Emperor Marcian (450-457). The church was completed and embellished further by the Emperor Leo I (457-474), who added the Hagiasma (fountain of holy water) and the Hagion Lousma (sacred bath). Procopius writes that Justinian, during the reign of his uncle Justin I (518-527) had altered and improved the original building. Procopius's description suggests that the basilica was given a dome supported by columns forming a semicircle. After the destructive fire of 1434 and the Fall of Constantinople, nothing remained from the once rich and famous shrine except for the site of the Sacred Spring. The place passed into Ottoman hands until 1867, when it was purchased by the Guild of Greek Orthodox Furriers, who built a small church containing the hagiasma. [02]</p>	

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

Kaynak: www.patriarchate.org

Çizelge 3.9 Kız Taşı

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H009
Kız Taşı	
Yapının Orjinal Adı:	
Markianos Sütunu	
Yapım Tarihi:	
452	
Yaptıran:	
Markianos (450-457)	
Orijinal Kullanım:	
Anıt	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Anıt	Kız Taşı caddesi, Saraçhane, Fatih
Yapının Tanımlanması:	
<p>Fatih semtinde, 452 yılında Markianos adına dikilmiş, ufak ölçüde bir anıttır. Kaidesinde çelenk taşıyan iki zafer tanrıçası vardır. Kaidedeki bu figürlerden dolayı Türk devrinde Kız Taşı olarak anılmıştır. [03] Sütunun başlığında ve dört yönünde devletin alâmeti olan kartallar görülürler. Bunların zamanla bir kısmı kırılmıştır. Sütunun tepesinde Marsyan heykeli bulunduğu anlaşılmaktadır. Anıt 1908 yılına kadar bir evin avlusunda bulunuyordu. Vukubulan bir yangından sonra meydanda kalmıştır. 1910'da yapılan bir kazıda, kırmızı porfirden mamul bir lahit çıkarılmıştır. Bu Bizans İmparatorlarına ait lâhitlerden biridir. Anıtın civarında bulunan lahdin burada çıkarılmış olması pek de tesadüf olamaz. Pülheria veya Marsiyan'a ait bulunmasına ihtimal verilebilir (Koçgündüz, 1975).</p>	
Description Of The Building:	
<p>This small scale monument was built in the name of Markianos in 452 AD in Fatih. In its pedestal, there is a form of two goddesses carrying wreath. Because of this figure, Turks called this monument "Maiden Stone". This monument was inside a courtyard of a house until 1908. After a fire, it happened to be at the center of a public square. In an excavation in 1910, a tomb of a Byzantium emperor was found. Possibly this tomb belongs to Pulheria or Marsian.</p>	

Yapının Fotoğrafları:

01

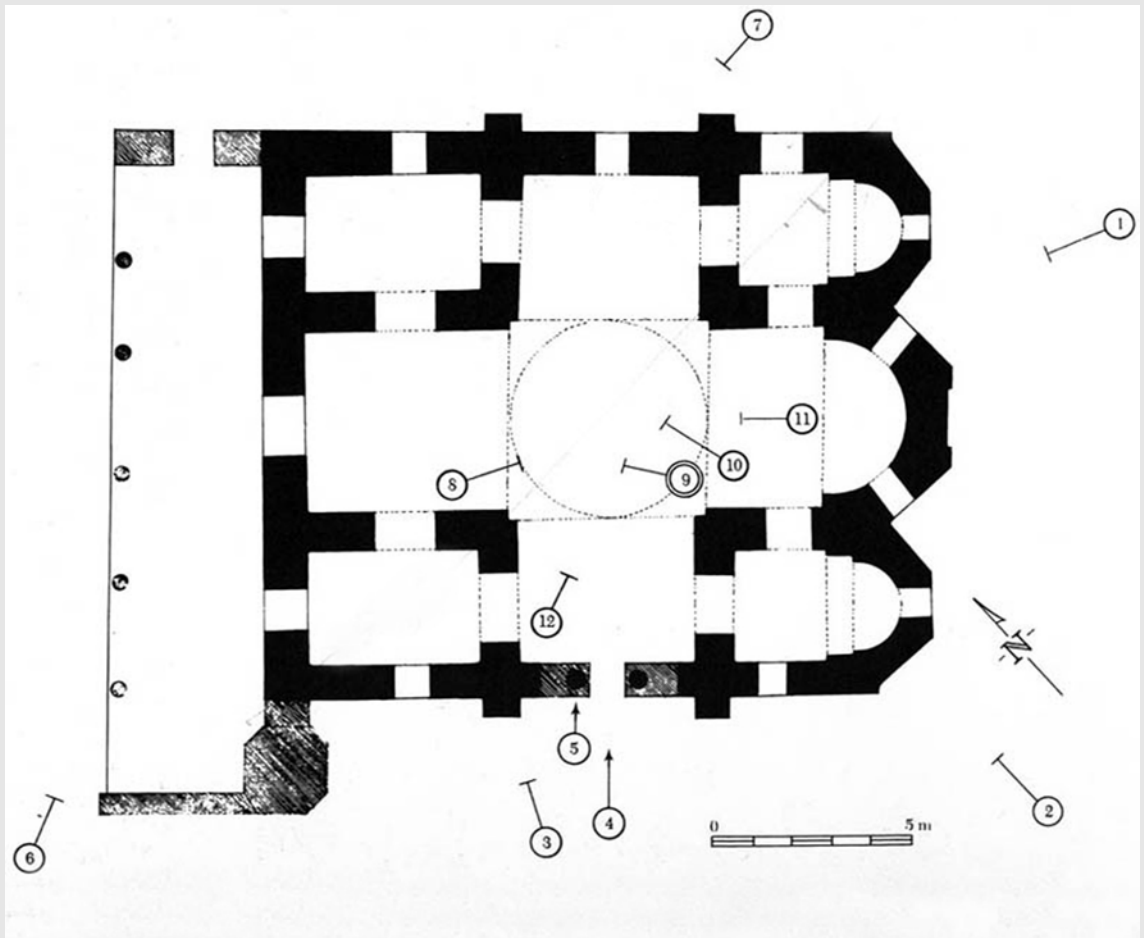
Çizelge 3.10 Atik Mustafa Paşa Camii

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H010
Atik Mustafa Paşa Camii	
Yapının Orjinal Adı:	
Azizler Bedros ve Markos Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
458	
Yaptıran:	
Birinci Leon	
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	
Cami	Konumu: Mustafa Paşa Bostanı Sokak, Ayvansaray, Balat
Yapının Tanımlanması:	
<p>Günümüzde cami olarak kullanılan yapının, 1509'da geçirdiği deprem sonucu orijinal kubbesi yıkılmıştır. Yapının üst yapısı günümüze değişikliğe uğramış olarak kalmıştır. Orijinal pencerelerinin çoğu örülmüş olup, bilinmeyen bir dönemde yıkılmış olan kilisenin narteks bölümünün yerine basit bir son cemaat yeri yapılmıştır. Yapıyı çevreleyen saçak hattı, kemerlerin kesilmiş olması nedeniyle düz bir biçim almıştır. 1729'da yangın sonucu zarar görmüştür. 1906 ve 1922'de yapı onarım görmüştür. (TEZ)</p>	
Description Of The Building:	
<p>The original dome of this building is destroyed in 1509, after an earthquake. It is used as a mosque today. Most of the original windows are closed by bricks. The church was destroyed at an unknown date and a simple latecomers place was built instead of the narthex. Building was damaged in a fire in 1729 and restored twice, in 1906 and 1922.</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H010

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

07

08

09

10

11

12

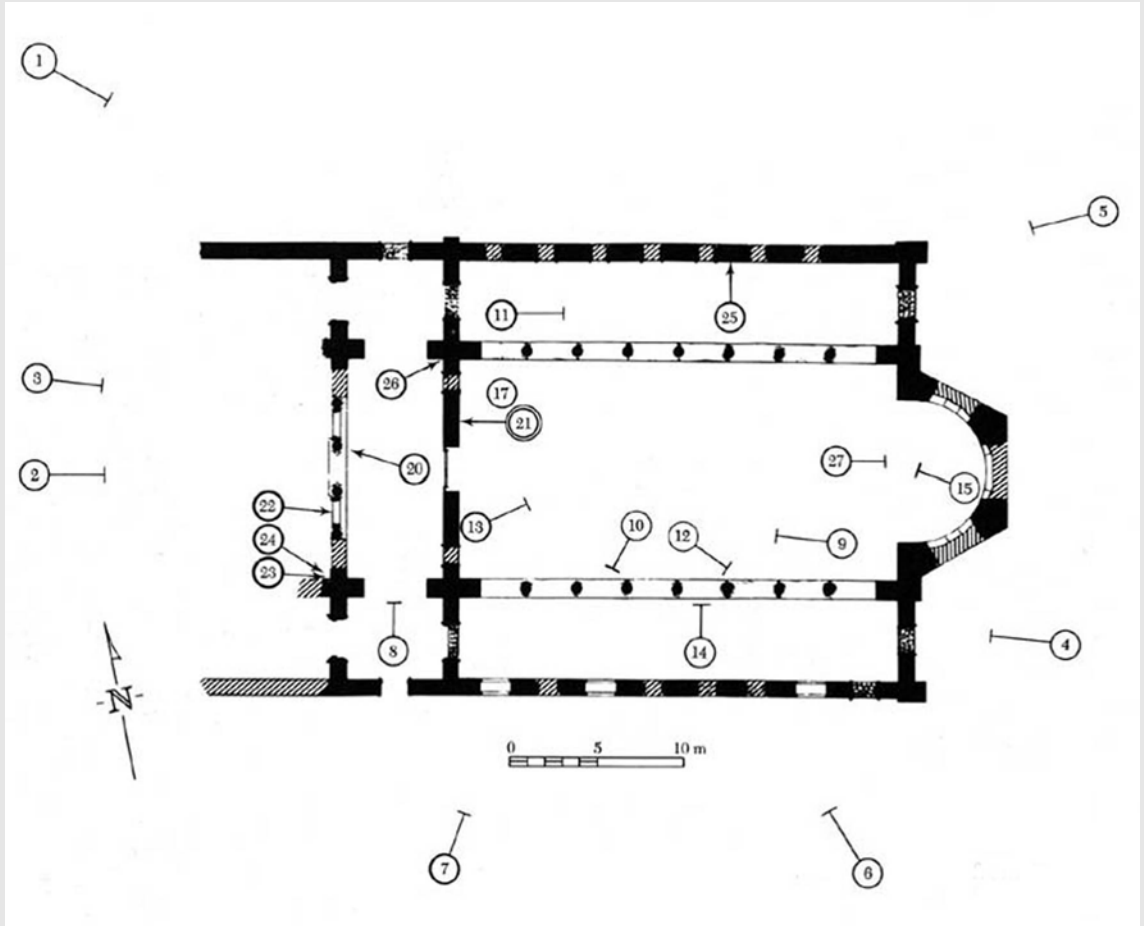
Çizelge 3.11 İmrahor Camii

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H011
İmrahor Camii	
Yapının Orjinal Adı:	
Aziz Yuvannis Baptistis Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
463	
Yaptıran:	
Patrician Studius	
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Müze	İmam Aşir sokak, Yedikule
Yapının Tanımlanması:	
<p>Yapı, Yedikule yakınında, Narlıkapı denilen yerdedir. Yahya peygamber adına inşa edilmiştir. Yuvannis Baptistis, Vaftizci Yahya anlamına gelmektedir. Bu yapının yapılışı ile ilgili farklı bilgiler vardır. Konstantin, Studius adlı kişiye burada bir manastır yaptırmıştır. Başka bir kaynağa göre, önceleri burada bulunan bir kilise daha sonra manastır bünyesine katılmıştır. Manastırın açılış günü olan 19 Temmuz'da burada dini törenler yapıldığı bilinmektedir. Bu manastırda dönemin önemli din adamları yetiştirilmiştir. 1042 isyanını gören manastır, daha sonra Latin isyanı sırasında zarar görmüş, II.Andronik (1282-1328) döneminde onarılmıştır. (Koçgündüz, 1975).</p>	
Description Of The Building:	
<p>The monastery of St. John of Studius is one of the most famous monasteries of Byzantium. A center of culture and learning, it was also an eminent and renowned school of virtue, where some of the greatest scholars of the Byzantine era studied and taught (Theodore the Studite, Damascenus the Studite and others). Well organized, with as many as 700 monks in its peak years, it played an important part in critical times of the ecclesiastical history, particularly during the Iconoclast Crisis. Its scriptoria produced a wealth of illuminated manuscripts. The monastery was founded by the Patrician Studius. Scholars hold different views on the date of its founding, the more likely being the mid-5th century, notably the year 463. The chronicler Theophanes tells us that in 447, Studius built the church of Prodomos and established in it monks of the order of Akoimatoi. The Sleepless, as their name suggests, prayed and conducted the divine service day and night (G. Cedrenus). They were adherents of the endless hymnody, chanting in shifts around the clock. [02]</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H011

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

07

08

09

10

11

12

13

14

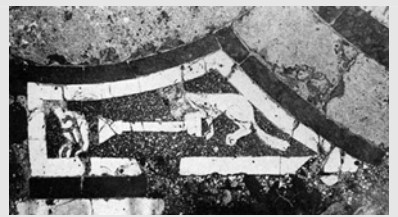
15

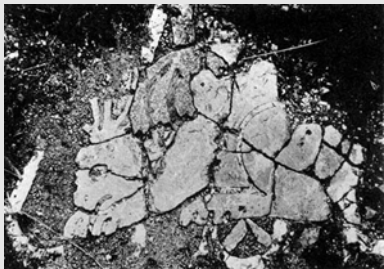
16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

Kaynak: www.nyu.edu

Çizelge 3.12 Blakhernai Saray Kompleksi

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H012
Blakhernai Saray Kompleksi	
Yapının Orjinal Adı:	
Blakhernai	
Yapım Tarihi:	
491-518	
Yaptıran:	
Anastasios	
Orijinal Kullanım:	
Saray	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
İzleri kalmıştır	Şişhane caddesi, Edirnekapı
Yapının Tanımlanması:	
<p>Bizans İmparatorlarının ikinci saray kompleksi Edirnekapı yakınlarında bulunan Blakhernai Saray kompleksidir. Bu yapı grubundan günümüze sadece bir pavyon ulaşmıştır. Tekfur Sarayı adı ile tanınan bu yapı, Bizans sarayları hakkında fikir veren bir örnektir. Eski adı ve yapılışı tarihî kesin olarak bilinmemekle birlikte, 12. yüzyılın ikinci yarısına ait olduğu düşünülebilir. Yapı, Bizans Latinlerden geri alındıktan sonra onarım görmüş ve bu esnada yapıya bazı kısımlar da eklenmiştir. Ön kısmında bir avlu bulunan yapı, bir bodrum katı ve iki tam kattan meydana gelmiştir. Bodrum kat kemerlidir ve bu kemerler vasıtasıyla avluya asılmaktadır. Son derece zengin bir cephe mimarîsi ve süslemelerin görüldüğü yapıda özel olarak imal edilen süs tuğlaları kullanılmıştır. Pencere kemerleri ise, renkli ve beyaz bir taş ile iki veya üç tuğlanın alternatif olarak dizilmesiyle oluşturulmuştur. Yapı, fetihten sonra çini fabrikası ve cam atölyesi olarak da kullanılmıştır.</p>	
Description Of The Building:	
<p>At the point where the Theodosian land walls join the older wall of the Blachernai, in the later middle ages a palace was built across the space between the main and front wall. This building is the only remaining part of the palaces in the Blachernai region. Usually it is dated in the late 13th century and identified with the Palace of Constantine Porphyrogenetos, a son of Michael VIII Palaiologos. However, it is possible that the 13th century building uses parts of older constructions. For this reason, and because the façade with its decorative brick settings is definitely one of the best works among the few pieces of secular architecture that have survived, we decided to include it here.</p>	

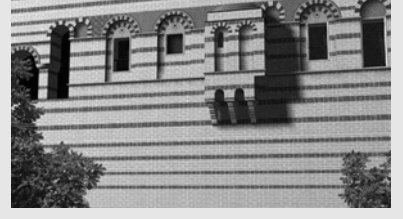
Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

Kaynak: www.byzantium1200.com (2 ve 3 numaralı resimler rekonstrüksiyondur)

Çizelge 3.13 Aetios Sarnıcı

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H013
Aetios Sarnıcı	
Yapının Orjinal Adı:	
Aetios Sarnıcı	
Yapım Tarihi:	
5.yy.	
Yaptıran:	
Aetios	
Orijinal Kullanım:	
Sarnıç	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
İzleri kalmıştır.	Karagümrük
Yapının Tanımlanması:	
<p>Aetios Sarnıcı, Fatih'ten Edirnekapı'ya giden ana caddenin sağında, Karagümrük'te bulunuyor. Türklerin Çukurbostan adını verdiği bu su haznesi ise, MS 400'lerin başında şehir valisi Aetios tarafından yaptırılmış. Prof. Dr. Semavi Eyice'den öğrendiğimize göre Aetios, Trakya'dan İstanbul'a getirilen suların toplanarak dağıtıldığı bir merkez sarnıcıydı. Ancak, daha Bizans çağında içinde su toplanmayan bu kuru hazne, Türk döneminde önce bostan olarak kullanılmış; 1940 yılında ise Vefa Stadı adıyla futbol sahasına dönüştürülmüştür.</p>	
Description Of The Building:	
<p>Aetios Cistern, known as Çukurbostan, was built in 400AD in Karagümrük by city governor Aetios. This structure was the central cistern of all water brought from Trakya to İstanbul. But even in the Byzantion age, this cistern was dry, and in Ottoman period, it was used as a small farm. In 1940, it is converted to a football stadium called Vefa Stadium.</p>	

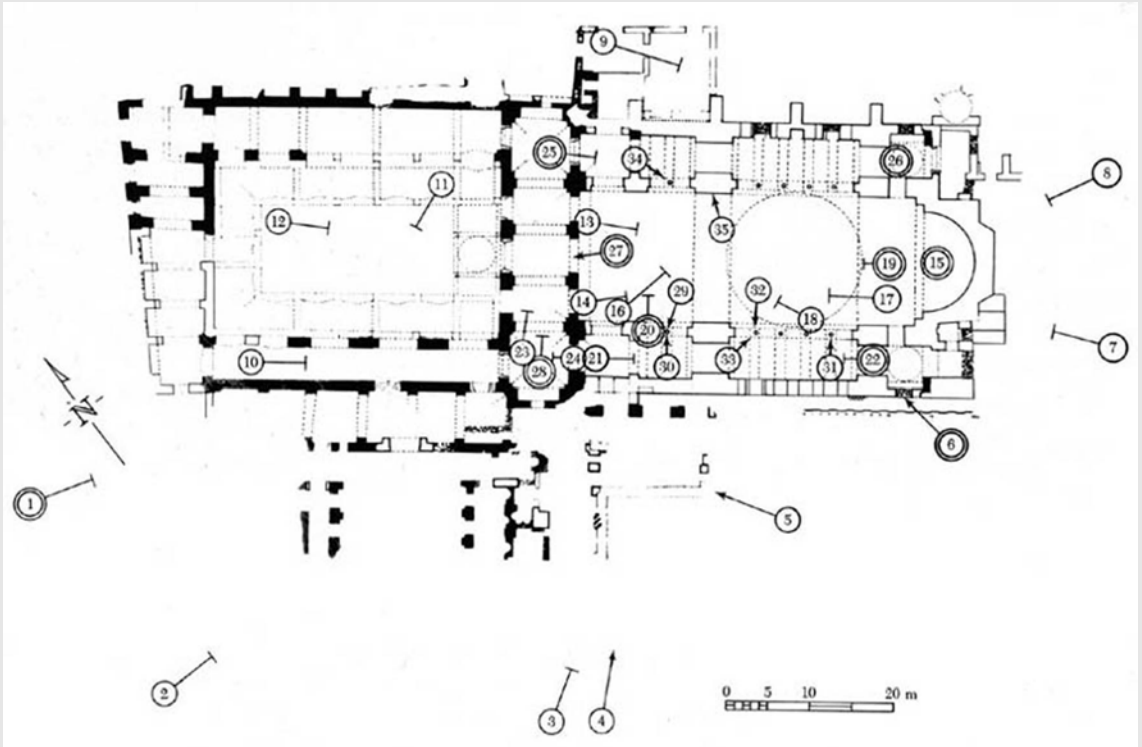
Çizelge 3.14 Aya İrini

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H014
Aya İrini	
Yapının Orjinal Adı:	
Hagia Irene	
Yapım Tarihi:	
532 (740 onarım)	
Yaptıran:	
Birinci Justinianos	
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Müze	Eminönü, Sultanahmet
Yapının Tanımlanması:	
<p>Topkapı sarayının birinci iç avlusunda yer alır, bu etkileyici Bizans kilisesi eski İstanbul'un en büyüleyici anıtlarından biridir. Aya Sofya'dan daha önce inşa edilmiştir, 5. yüzyıldaki isyanlarda Aya Sofya yok edildiğinde Aya İrini ana kilise olarak hizmet vermiştir. Bu iç avluya sahip kiliseler Megala Ekklesia "büyük kilise" olarak anılmaya başlandı. 532'deki Nika isyanında tamamen yıkıldı. İmparator büyük Justinian zamanında Aya İrini yeniden inşa edildi. İstanbul düştükten sonra Aya İrini hiçbir zaman camiye dönüştürülmedi. Osmanlı ordusuna cephanelik olarak hizmet verdi. 1846 – 1940 yılları arasında askeri müze olarak kullanıldı. Şu anda müze olarak hizmet vermekte ve İstanbul Sanat ve müzik Festivalinde Klasik müzik konserlerinde kullanılmaktadır.</p>	
Description Of The Building:	
<p>Located at the first courtyard of the Topkapı Palace, this impressive Byzantine church is one of the fascinating monuments of old Istanbul, Built earlier than Saint Sophia, Saint Irene served as main church when Saint Sophia was destroyed during the 5th century riots. These above mentioned churches had a common courtyard and were considered as one constitution and called Megala Ekklesia "the Great Church". Totally ruined during the Nika Riot in 532, the Church of Saint Irene was rebuilt by Emperor Justinian the Great. After the fall of Costantinople, Saint Irene was never converted into a mosque but served as arsenal for the Ottoman Army. It also served as the Military Museum between 1846 and 1940. Now, it serves as museum and used also for Classical Music Concerts during the Istanbul Art and Music Festival.</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H014

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

07

08

09

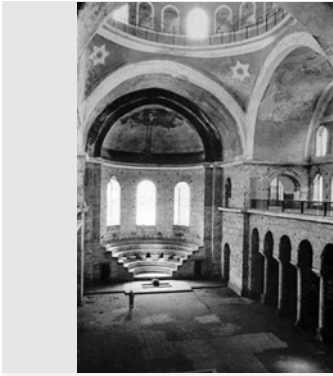
10

11

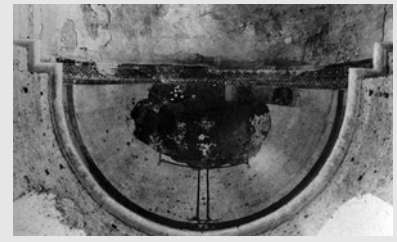
12

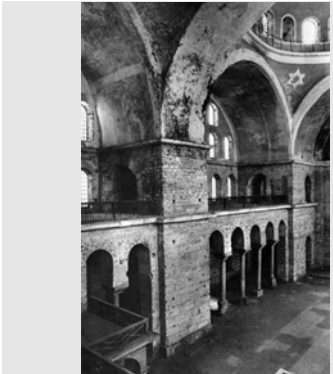
13

14

15

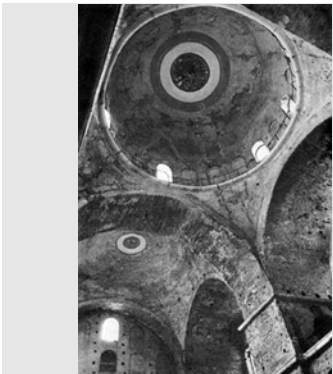
16

17

18

19

20

21

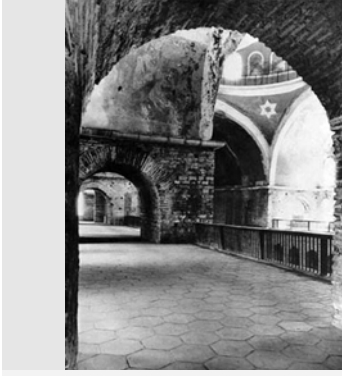
22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

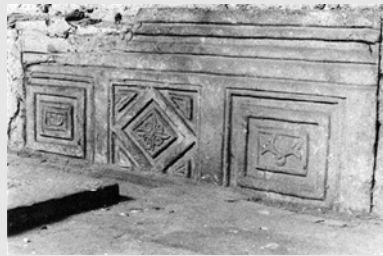
32

33

34

35

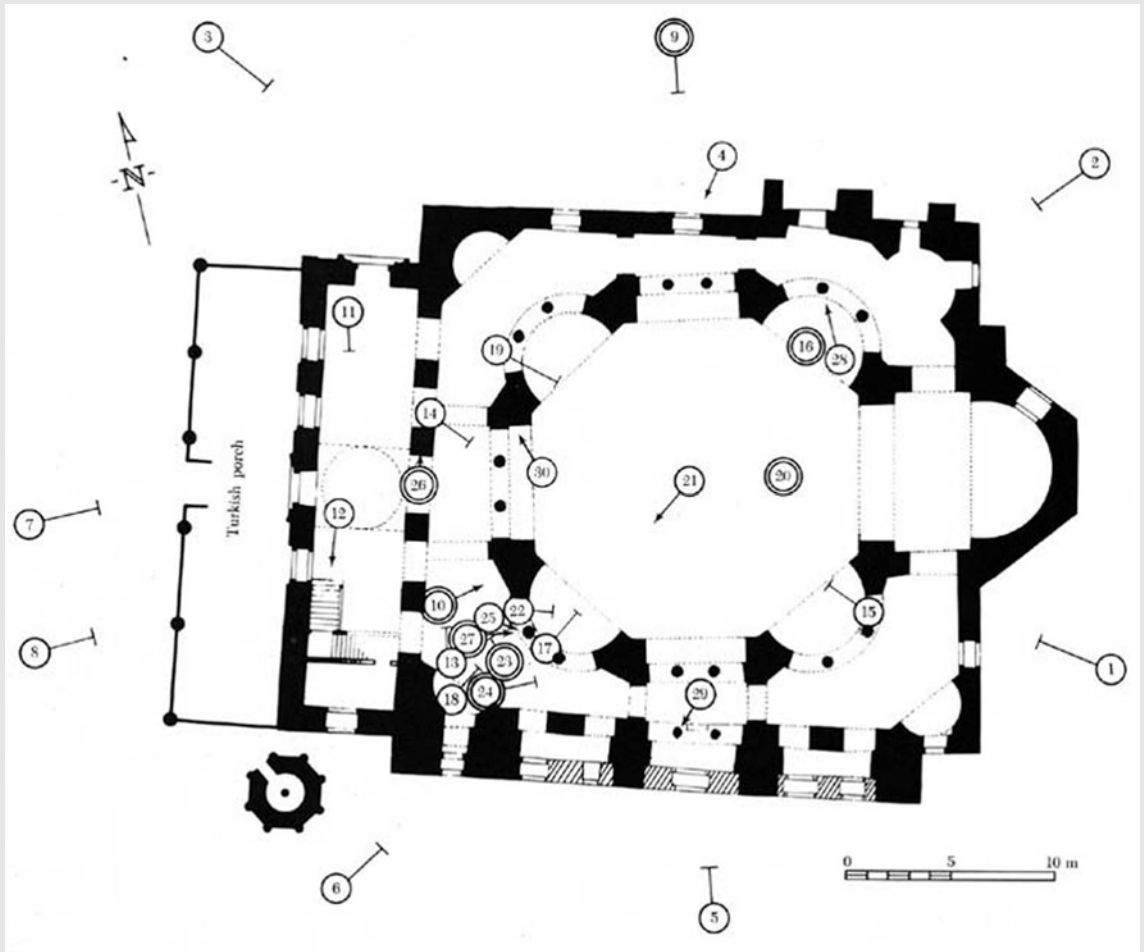
Çizelge 3.15 Küçük Ayasofya

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H015
Küçük Ayasofya	
Yapının Orjinal Adı:	
St. Sergius ve Bacchus Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
527-565	
Yaptıran:	
Birinci Justinianos	
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Müze	Kadırğa, Küçük Ayasofya caddesi
Yapının Tanımlanması:	
<p>Marmara Denizi kıyısında bulunan bu küçük kilise Büyük Justinyen tarafından hayatını kurtaran iki yerel aziz, Aziz Sergius ve Bachus adına yaptırılmıştır. İmparator Justin zamanında, Justinyen imparatora suikast girişimi ile suçlanmıştı. İmparator, Justinyen için acımasız bir cezalandırma planlarken rüyasında gördüğü iki aziz, Aziz Sergius ve Bachus imparatorun yeğenini bağışlamasını istediler. Justinyen daha sonra imparator olduğunda bu iki aziz adına bu kiliseyi yaptırmıştır. M.S. 525'te yapılan Aziz Sergius ve Bachus kilisesi İstanbul'daki ayakta kalabilmiş en eski kilisedir. Onaltı köşeli kubbesi ve dalgalı yapısı kiliseyi Bizans mimarisinin en ilginç yapılarından biri yapar. Aziz Sergius ve Bachus Kilisesi günümüzde genel mimarî ilkelerindeki benzerlikler nedeniyle Küçük Ayasofya olarak adlandırılmaktadır. Bu yapının merkezi sekizgen örtüsü, doğuda yarım dairesel planlı apsisi batıda narteksi olan köşelerinde nişler bulunan düzgün olmayan dikdörtgen planını örtmektedir. Sekizgen kubbeyi taşıyan sekiz ayağın aralarında galeri katını da destekleyen kolonlar mevcuttur. [02]</p>	
Description Of The Building:	
<p>Located on the shores of the Sea of Marmara, this small church was built by Justinian the Great to show his respect and thanks to Saint Sergius and Bachus, two local saints who had saved his life. During the reign of emperor Justin, Justinian was blamed to have a plot against the emperor. While emperor was making plans for a very severe punishment for the Justinian, two saints, Sergius and Bachus appeared to Justin in his dream and asked him to forgive his cousin. So Justinian after he got power, he decided to have a church constructed for these two saints. Built in 525 AD, The church of Sergius and Bachus is the oldest church survived in Istanbul. its dome which is divided into 16 section and the way it undulates makes it one of the most interesting details of the Byzantine architecture. The church of the Sts. Sergius and Bacchus known to this day as the Little Hagia Sophia, because the general principles of its architecture are comparable with those of the Great Church. [02]</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H015

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

07

08

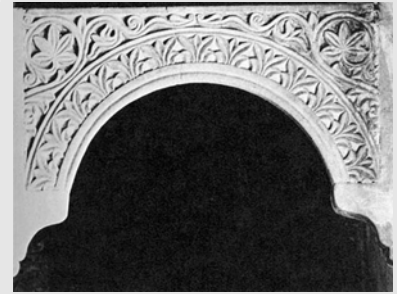
09

10

11

12

13

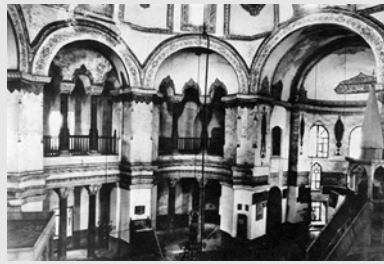
14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

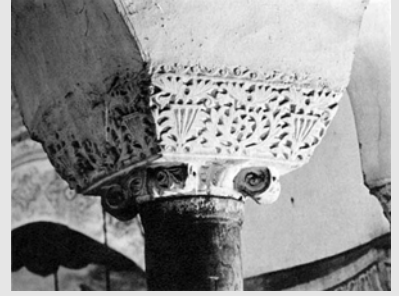
24

25

26

27

28

29

30

Kaynak: www.nyu.edu

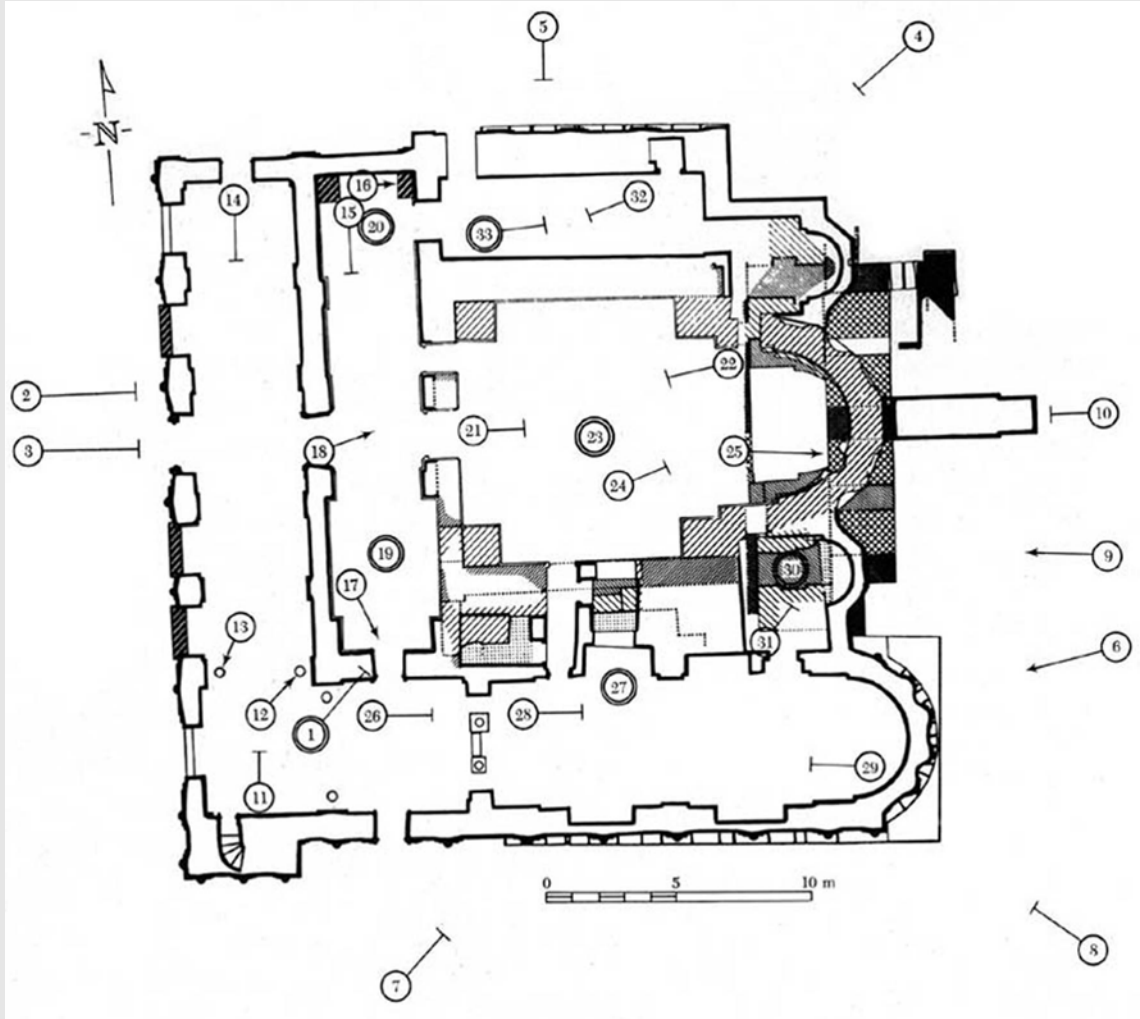
Çizelge 3.16 Kariye Müzesi

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H016
Kariye Müzesi	
Yapının Orjinal Adı:	
St. Savior in Chora Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
527-565 (1282-1328 tamir)	
Yaptıran:	
Birinci Justinianos, II.Andronikos Palaiologos	
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Müze	Kariye Camii sokak, Edirnekapı
Yapının Tanımlanması:	
<p>Tarihi Konstantine surlarının yakınında yer alır. Kariye müzesi Bizans sanatının altın yıllarının muhteşem bir örneğidir. Bu küçük ama çekici kilise ilk olarak 6. y.y. da inşa edildi. Takip eden yıllarda restore edildi, 14. y.y. da büyük devlet adamı tarafından yeniden decore ettirildi. Theodora bütün zamanını ve parasını kiliseyi süslemek için harcadı. İsyانبulun fethinden sonra camiye çevrildi. Kilisenin muhteşem mozaikleri yaklaşık on yılda Bizans araştırmaları enstitüsü tarafından restore edildi.</p>	
Description Of The Building:	
<p>Located close to city walls of ancient Constantinople, Chora church is splendid example of the last golden age of Byzantine Art. This small but very attractive church was first built in the 6th century. Renovated in the following centuries, Chora was magnificently re-decorated in the 14th century during the time of great statesman, Theodora Metochites who spent all his time and his money to embellish this church. After the conquest of Constantinople, Chora Church was converted into a mosque and served as a Muslim shrine during Ottoman centuries. Chora was restored to its former glory by the Institute of Byzantine studies whose members worked nearly 10 years to restore the magnificent mosaics of the church.</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H016

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

07

08

09

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

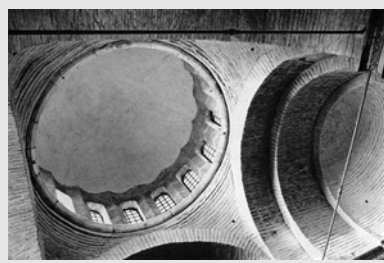
20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

Kaynak: www.nyu.edu

Çizelge 3.17 Yerebatan Sarnıcı

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H017
Yerebatan Sarnıcı	
Yapının Orjinal Adı:	
Bazilika Sarnıcı	
Yapım Tarihi:	
527-565	
Yaptıran:	
Birinci Justinianos	
Orijinal Kullanım:	
Sarnıç	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Müze	Yerebatan caddesi, Sultanahmet
Yapının Tanımlanması:	
<p>Ayasofya meydanından Cağaloğlu caddesine giderken sol taraftadır. Yakın zamanda yeni bir kapı yapılmıştır. İmparator B. Jüstiniyen zamanı (527-565) yapılmıştır. Uzunluğu 112 M. ve genişliğinin de 61 M. olduğu söylenir. Bizans devrinde, bu sarnıcın az yukarısında, Sultanahmet meydanının başladığı tramvay caddesine rastlayan yerde Jüstinyanus adına inşa olunmuş bir kilise bulunmakta idi. İçiride, yine kubbelerle birbirine tutturulmuş 336 sütun bulunmaktadır. Sütunların araları dörder metredir. Bizans devrine ait olan bu terazinin içinden geçen künkler harap bir vaziyettedir. Bunun evvelce muhtelif yerlere su taksim ettiği anlaşılır (Koçgündüz, 1975).</p>	
Description Of The Building:	
<p>It is a byzantine monument which is built by Justinian in VI th century. It is known as the "Yerebatan Sarnıcı" or "Underground Palace". It was built in order to solve a water shortage problem. The cistern would provide water for the imperial gardens and other important cisterns. Water of the cistern was carried from the highlands west of Marmara Brick vaulting of Yerebatan is supported by 336 columns which are 8 metres high. Large pillars were constructed in the interior of the northern side to solidify the structure located under large buildings. These columns are in corinthian style and some of them carry a monogram. The interior perspective of the cistern, which makes it one of the most impressive Byzantine monuments in istanbul, is remarkable. While St. Saphia gives the impression of grandeur through its open spaces and size, the Basilica Cistern gives the same impression through fullness and depth. Now, this cistern is used as an underground museum.</p>	

Yapının Fotoğrafları:

01

Kaynak: www.seoultrd.com.tr

Çizelge 3.18 Binbirdirek Sarnıcı

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H018
Binbirdirek Sarnıcı	
Yapının Orjinal Adı:	
Philoxenus Sarnıcı	
Yapım Tarihi:	
527-565	
Yaptıran:	
Birinci Justinianos	
Orijinal Kullanım:	
Sarnıç	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Müze	Binbirdirek meydanı sokak
Yapının Tanımlanması:	
Binbirdirek Sarnıcı Bizans'ın İstanbul'daki ikinci büyük sarnıçtır. Büyük Justinian döneminde inşa ettirilmiştir. Bu inanılmaz sarnıç 224 kolona ve 50.000 metreküp su taşıma kapasitesine sahiptir.	
Description Of The Building:	
Binbirdirek Cistern which is the second largest of the covered Byzantine cisterns in Istanbul was built during the time of Justinian the Great in the 6th century. This amazing cistern with 224 columns had the capacity of holding 50.000 cu. meters water.	

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

Kaynak: www.nyu.edu

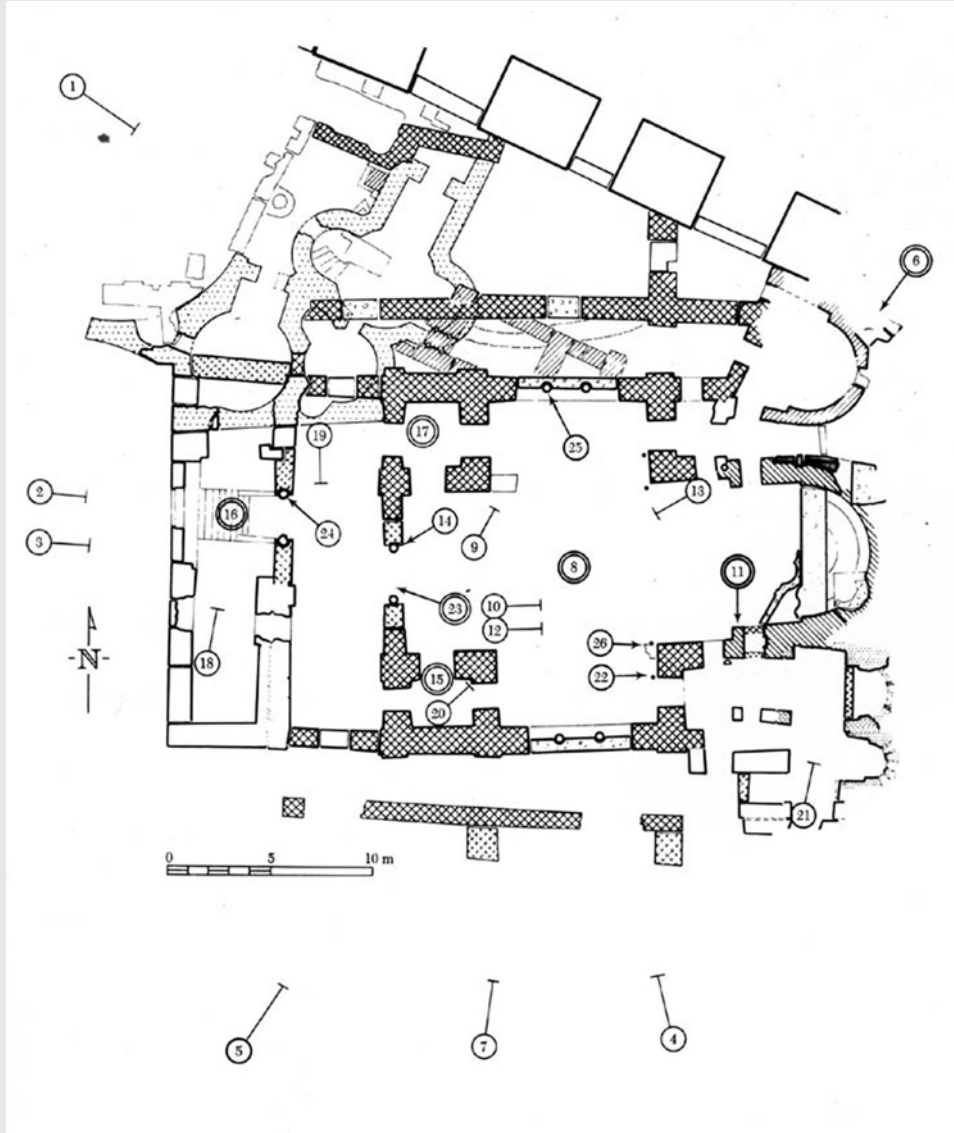
Çizelge 3.19 Kalenderhane Camii

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H019
Kalenderhane Camii	
Yapının Orjinal Adı:	
Aziz Akataleptos Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
7.yy.	
Yaptıran:	
Mavrikios	
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Cami	16 Mart Şehitleri Caddesi, Şehzadebaşı
Yapının Tanımlanması:	
<p>Aziz Akataleptos Manastırı'na ait en erken tarihsel veri, ilk bin yılın başlarına tarihlenir ancak bu anıtın daha eskilere dayandığı sanılmaktadır, çünkü bazı veriler yapıyı 7.yüzyıla tarihlemektedir. Manastır, Valens su kanalının yakınında bulunduğu ve İmparator Maurice (582-602) zamanında yaptırılan Aziz Mary Diaconissa kilisesinden adını alan Diaconissa bölgesinde konumlandırılmıştır. Kilise, üç kollu ve kubbeli olarak inşa edilmiştir. Bazı geçiş alanlarında üst yapı çapraz tonoz olarak yeniden ele alınmıştır. Dört ana kolon ve beşik tonozlar geniş kubbe ve kemerli pencereleri kubbe kasnağını taşırlar. Doğudaki apsis muhtemelen yarım dairesel planlıydı, fakat zaman içerisinde manastırın çöküş döneminde yıkılmıştır. İki narteksi de farklı dönemlere tarihlenebilmektedir.</p>	
Description Of The Building:	
<p>The earliest historical evidence on the monastery of Christ Akataleptos dates from the turn of the first millennium. It appears however that the monument is even older, because some indirect information places it in the 7th century. The monastery was located near the Valens Aqueduct. in the district known in old times as "Diaconissa" by reason of the church of St. Mary Diaconissa, the initial building of which is assigned to the Emperor Maurice (582-602). The church is a three-aisled basilica with dome. At some transitional phase the upper structure was remodelled in the cross-domed plan. Four massive piers and barrel-vaults support the large dome and its drum, pierced by arched windows. The apse to the east had been probably semicircular, but was ruined at some period when the deserted monastery started to crumble. The two narthexes are datable to different periods.</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

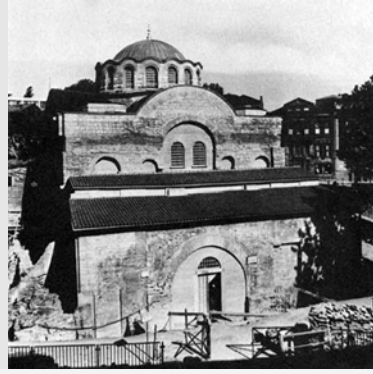
H019

Yapının Fotoğrafları:

01

02

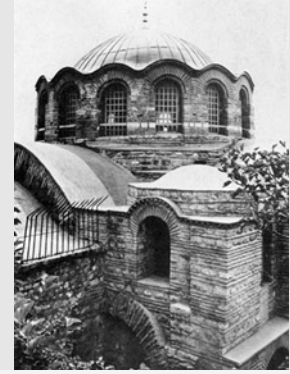
03

04

05

06

07

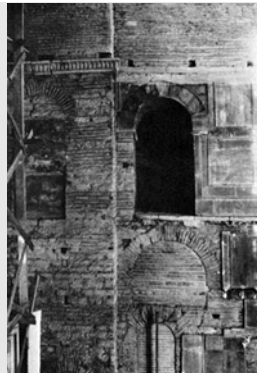
08

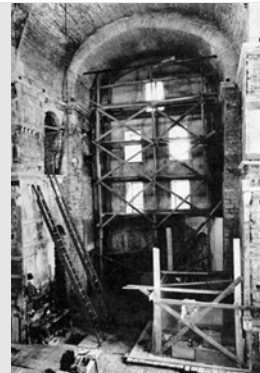
09

10

11

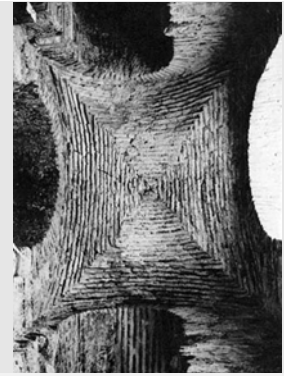
12

13

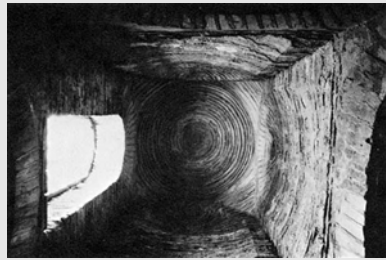
14

15

16

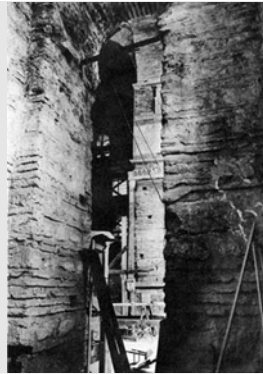
17

18

19

20

21

22

23

24

25

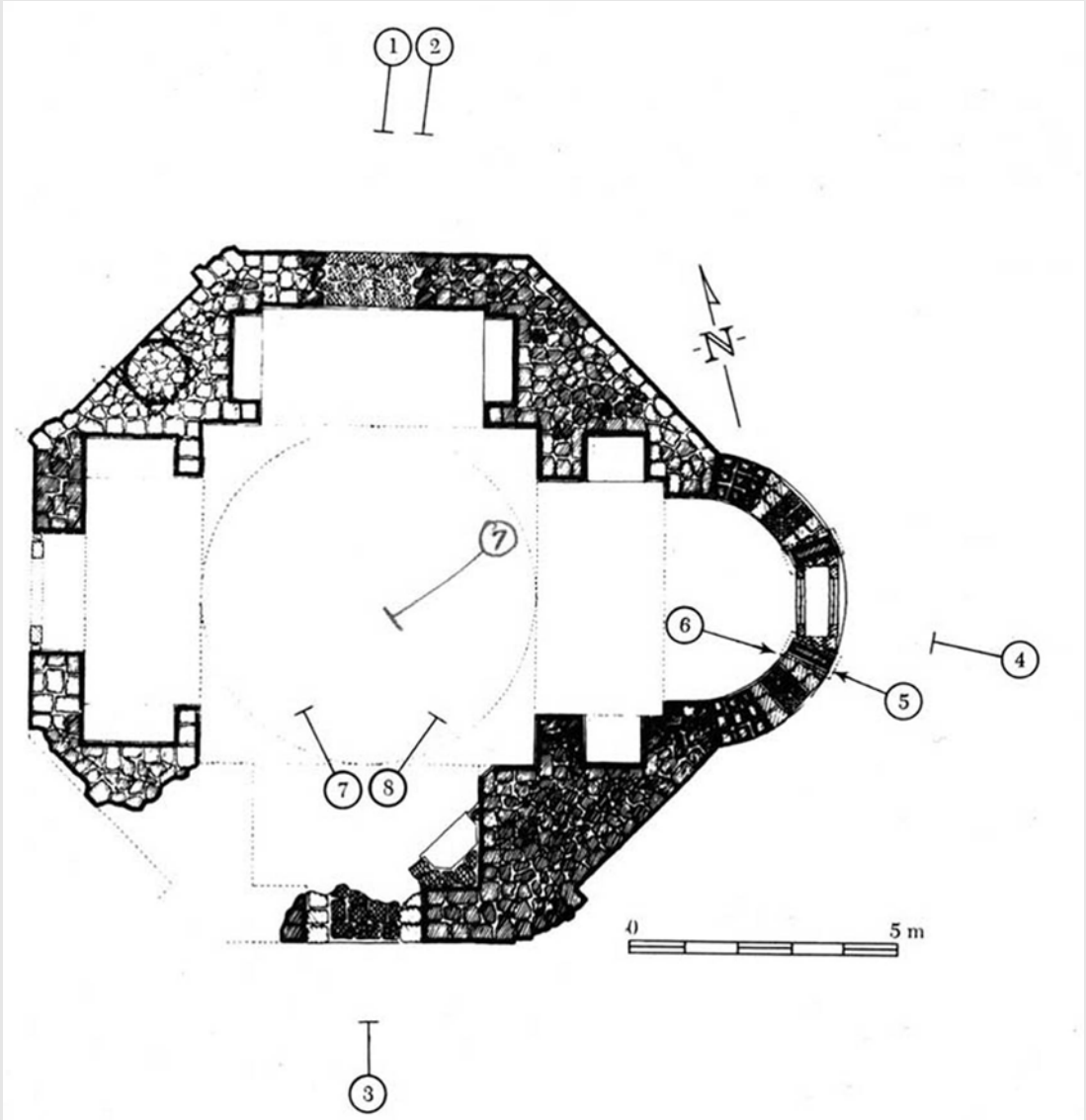

26

Kaynak: www.nyu.edu

Çizelge 3.20 Sancaktar Hayrettin Mescidi

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H020
Sancaktar Hayrettin Mescidi	
Yapının Orjinal Adı:	
Gastriya Manastırı	
Yapım Tarihi:	
867	
Yaptıran:	
Üçüncü Mikhail	
Orijinal Kullanım:	
Manastır	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
İzleri kalmıştır	Türkmençikmazı sokak, Fatih
Yapının Tanımlanması:	
Fatih hırka-i şerif camii civarında Türkmençikmazı sokakta bulunan ve 15.yy'da mescite dönüştürülen Bizans dönemi kilisesi günümüze ulaşmamıştır.	
Description Of The Building:	
This building was converted into a mosque in 15th century and only traces are left today.	

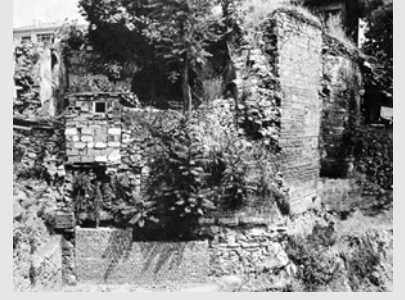
Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

07

08

Kaynak: www.nyu.edu

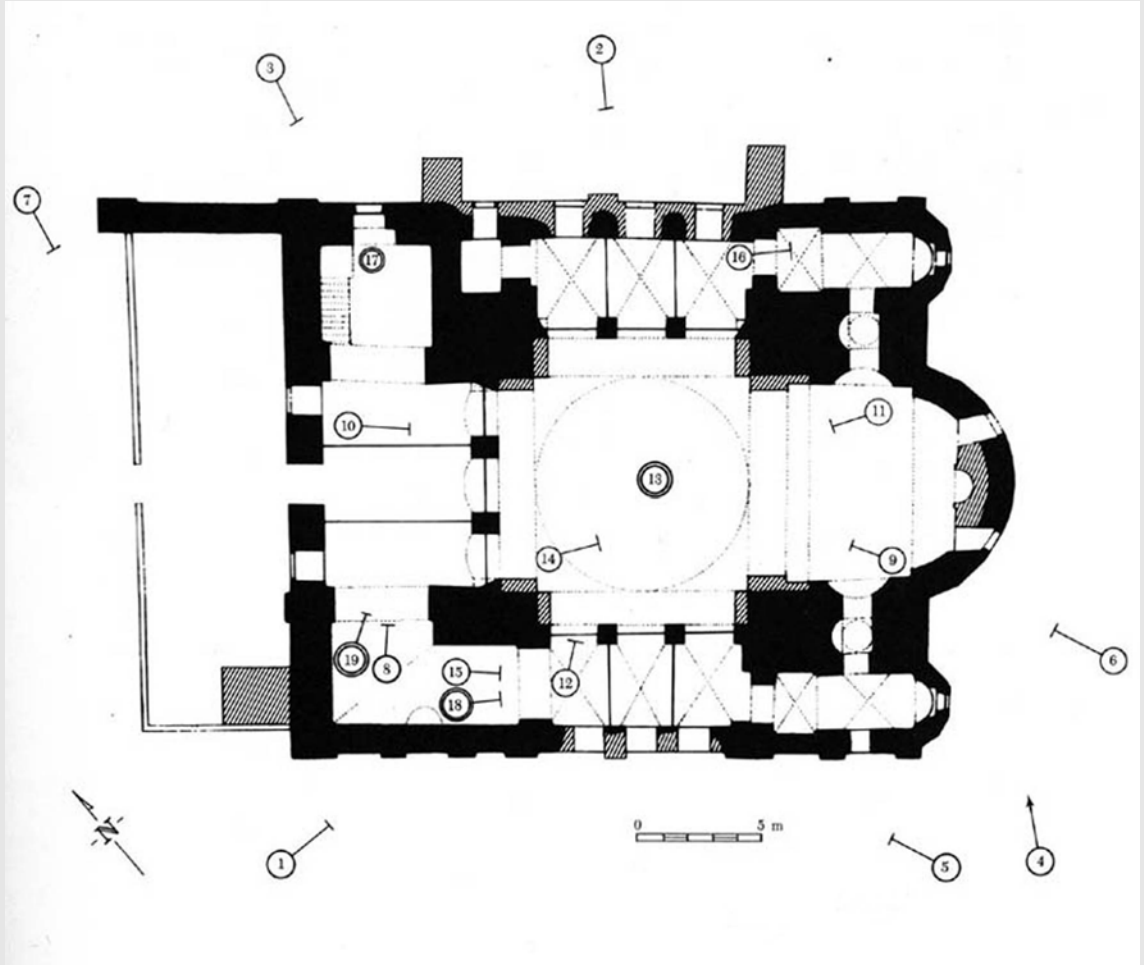
Çizelge 3.21 Gül Camii

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H021
Gül Camii	
Yapının Orjinal Adı:	
St. Theodosia Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
867-886	
Yaptıran:	
İmparatoriçe Theodosia	
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Cami	Gül cami sokak, Küçükmustafapaşa, Fatih
Yapının Tanımlanması:	
<p>Haliç kıyısında Ayakapı semtinde bulunan Gül Camii, eski bir Bizans kilisesidir. Eski adı ve yapım tarihi hakkında kesin bilgiler yoktur. Genellikle buranın Dekskiratus'taki Ayia Teodosia kilisesi olduğu yolunda yerleşmiş bir görüş vardır. Kilisenin aslında Ayia Efuima adına yapıldığı, ancak 13.yy.'ın sonlarında Teodosia'ya dönüştürüldüğü ileri sürülmüştür. Petrion semtinde olan bu kilisenin yanında bir de kadınlar manastırı bulunuyordu. İkonolozma akımı sırasında (726-842) Ayasofya'ya komşu Halke kapısı denilen girişi üstündeki İsa ikonu indirilirken bu davranışa karşı çıkmak istediği için öldürülen Teodosia adlı kadın, sonra azize olduğundan cesedi ve kutsal kalıntıları bu kiliseye konulmuştur. Şehrin Latinler tarafından işgalinin arkasından 13.yy.'ın sonlarında Eufemia ile ilgili bir rölik bulunmadığı için Teodosia'nın ön plana çıkararak kiliseye adını verdiği kabul edilir. Aya Teodosia'nın yortu günü 29 Mayıs idi.</p>	
Description Of The Building:	
<p>Most scholars identify the church of St. Theodosia with the present-day Gül Camii. This impressive church was dedicated to St. Theodosia who had suffered a martyr's death in 729, in the Iconoclast period. It is a large, tall and imposing edifice of fine masonry, especially on the east side with the three semicircular apses. The original plan of the church was modified several times, but the basic architectural features have remained unaltered. Four massive piers support the dome and the arch of the sanctuary apse springs from the two eastern piers. The building is a cross-domed structure with a central dome and four smaller domes at the corner bays, of the square. Obviously it represents a phase marking the gradual transition from the domed basilica to the inscribed-cross type with dome. The original edifice, therefore, is assignable to the 9th century. A wide transverse narthex to the west communicates with the south aisle but not with the north. Smaller piers, in pairs, form triple openings to the north, west and south of the nave and are repeated forming entrances through the three corresponding sides.</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımadada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H021

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

07

08

09

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

Kaynak: www.nyu.edu

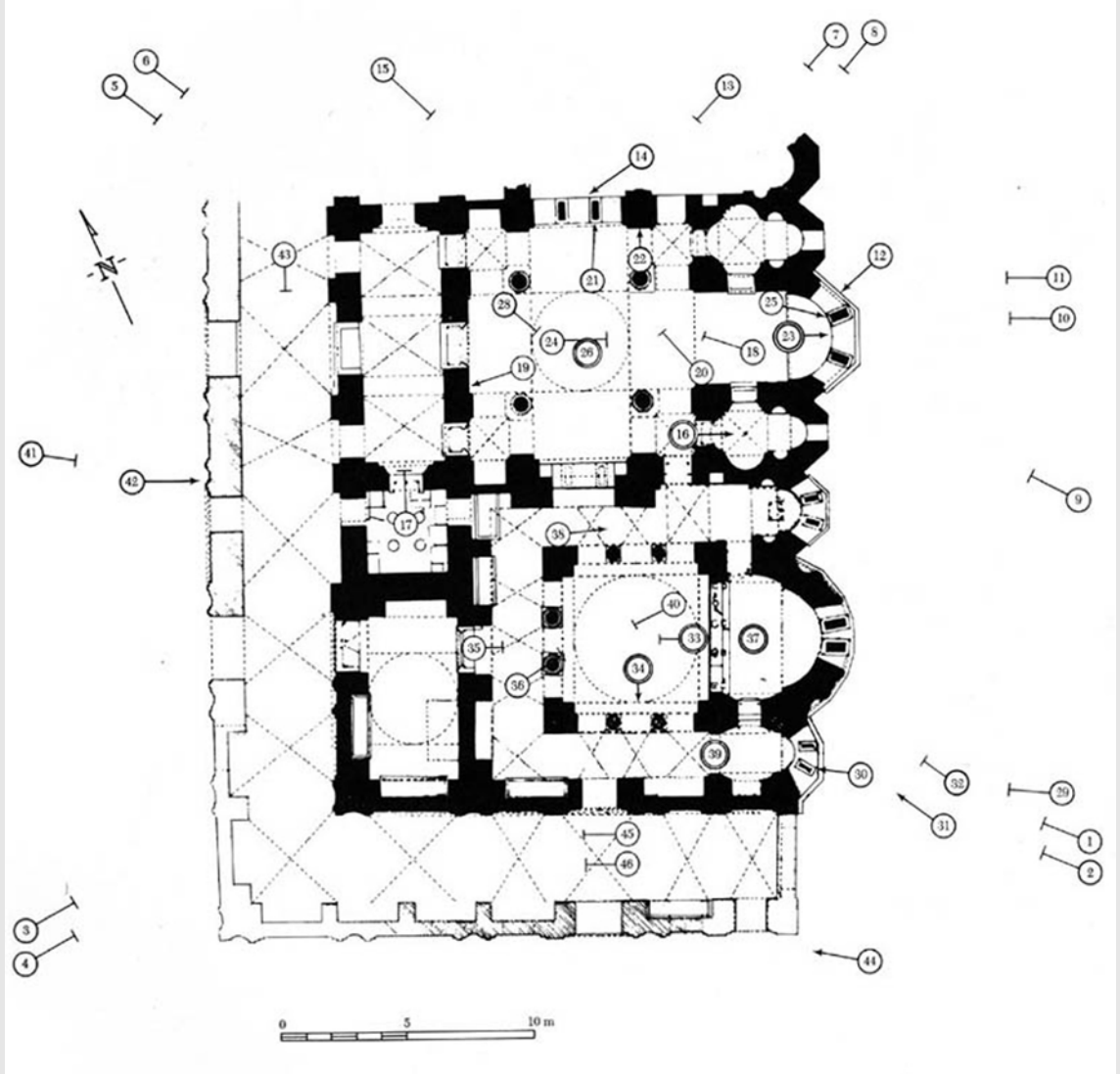
Çizelge 3.22 Fenari İsa Camii

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H022
Fenari İsa Camii	
Yapının Orjinal Adı:	
Konstantin Lips Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
908	
Yaptıran:	
Theotokos	
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Cami	Vatan caddesi, Fatih
Yapının Tanımlanması:	
<p>Lips manastırı Fenari-İsa Camii ile özdeşleştirilmiştir. Lip manastırı Theotokos Panachrantos kilisesi, St. John ve Baptist ve cenaze törenlerinde kullanılan küçük kiliselerden meydana gelmiş kompleks bir yapıdır. 908 yılında Theotokos'a adanan ilk kilise şehrin kuzeyinde Constantine Lips tarafından inşa edilmiştir.</p>	
Description Of The Building:	
<p>The monastery of Lips has been identified with certainty with the Fenari-İsa Camii (Mordtmann, Millingen, Makridis, Janin). It is a building complex composed of the church of the Theotokos Panachrantos (the Immaculate Mother of God) the church of St. John the Baptist and the funerary chapel. The first church, consecrated to the Theotokos in 908, was built to the north of the site by Constantine Lips, a high official in the service of Leo VI the Wise (886-912) and later of Constantine VII Porphyrogenitus (913-959). The monastic complex of Lips, also called by some historians monastery of the Panachrantos, after its first church of that name, was an imperial convent for ladies with a chapel intended for burials. Excavations conducted by Theodore Makridis in 1929, unearthed 32 tombs, including those of the Empress Theodora herself and of her daughter Eudocia.</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H022

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

07

08

09

10

11

12

13

14

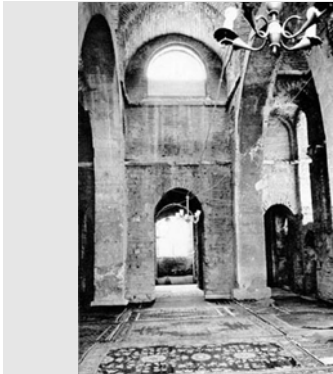
15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

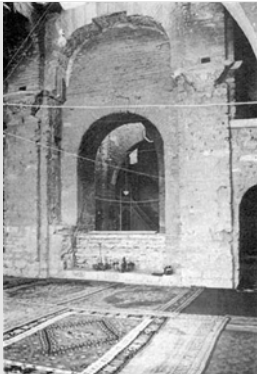
25

26

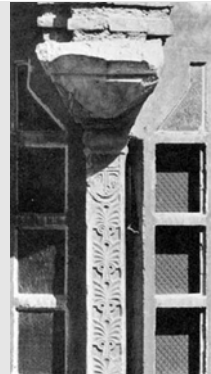
27

28

29

30

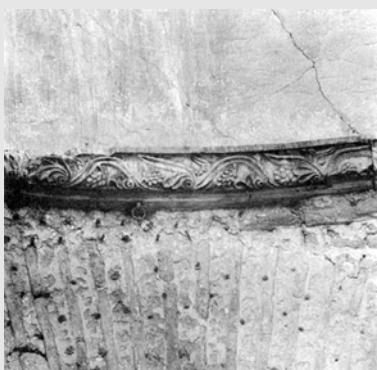
31

32

33

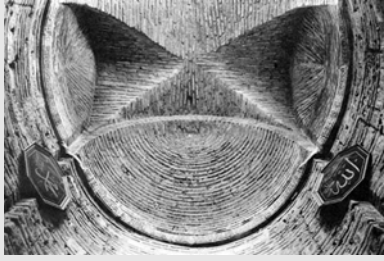
34

35

36

37

38

39

40

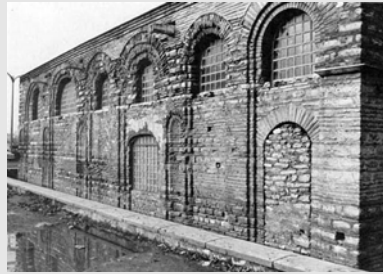
41

42

43

44

45

46

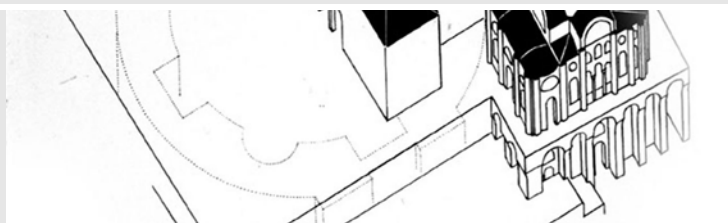
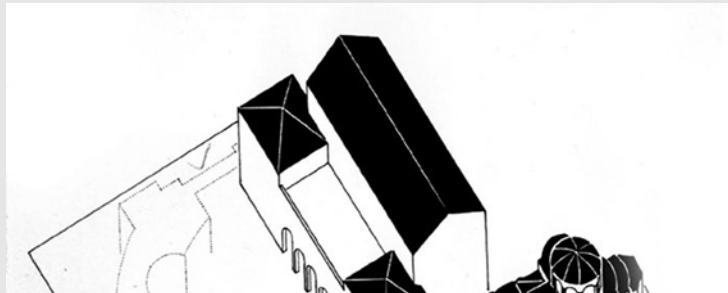
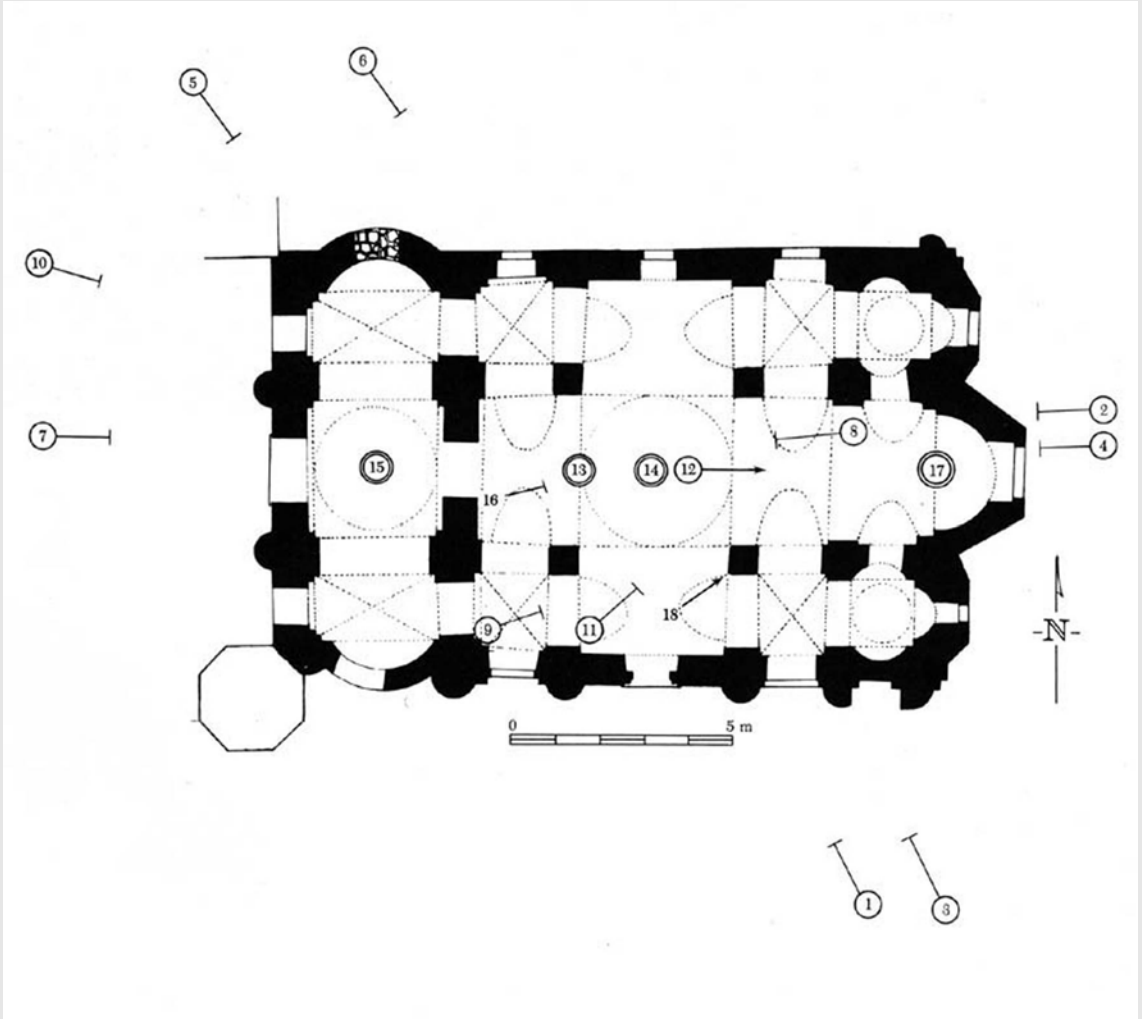
Çizelge 3.23 Bodrum Camii

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H023
Bodrum Camii	
Yapının Orjinal Adı:	
Myrelion Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
920-944	
Yaptıran:	
Birinci Romanos (Lakapenos)	Konumu:
Orijinal Kullanım:	Mesihpaşa mahallesi, Laleli.
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	
Cami	
Yapının Tanımlanması:	
<p>Pekçok tarihçi bu yapıyı İmparator Romanus Lecapenus'a atfeder. Myrelaion, bir rahibe manastırı olarak kraliyet ailesinden çok destek görüyordu. Petrus Gyllius, 1561'de ilk defa bu yapıyı Bodrum Camii olarak tanımlamıştır. Kilisenin adının nereden geldiği tam olarak bilinmemektedir. Manastır, fetihten sonra camiye dönüştürülmüştür, iki defa yangın sebebiyle yıkılmıştır. (1784 ve 1911'de). D. Talbot-Rice ve Makridis, bölgede Romanus ailesinin mezarını bulmak için kazılar yapmıştır. Bugün Bizans manastırının ayakta kalan kısmı katedraldir.</p>	
Description Of The Building:	
<p>Most historians describe the foundation of this convent to the Emperor Romanus I Lecapenus (920-944), though Pseudo-Codinus mentions the existence of an earlier monastery in the 8th century. The Myrelaion was a nunnery to which many members of the imperial family made generous donations. Petrus Gyllius (1561) was the first to identify the monastery of the Myrelaion with the Bodrum Camii. It is not certain in whose name this church had been consecrated. The church appears to have belonged to the convent dedicated to the Theotokos. The monastery, converted after the Conquest into a mosque (Bodrum Camii), was destroyed by fire twice, in 1784 and on 23 July 1911. In 1930, D. Talbot-Rice and Makridis excavated the site in an attempt to find the tombs of Romanus's family. Today the only surviving part of the Byzantine monastery is the katholikon, a church of the cross-in-square plan with a dome resting on four piers. Three apses, polygonal on the outside with the middle one larger, project from the east end, while a transverse narthex runs along the west side. The architecture of the church is considered a masterpiece. The exterior is articulated by alternating half-cylindrical brick buttresses and arched openings, the symmetrical vaulted roofs of the cross-arms and the elegant dome. [02]</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H023

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

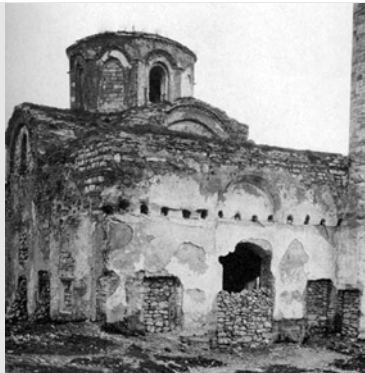
07

08

09

10

11

12

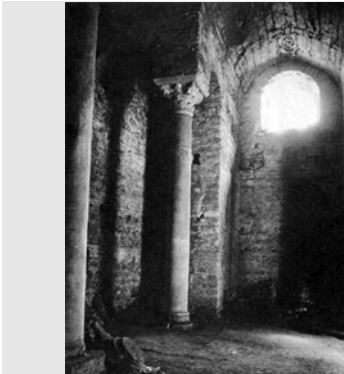
13

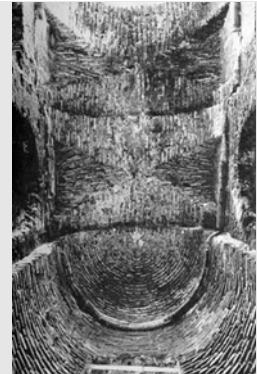
14

15

16

17

18

Kaynak: www.nyu.edu

Çizelge 3.24 Örülü Sütun

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H024
Örülü Sütun	
Yapının Orjinal Adı:	
Konstantinus Sütunu	
Yapım Tarihi:	
944	
Yaptıran:	
VII. Konstantinos Prophyrogenetos	
Orijinal Kullanım:	
Anıt	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Anıt	Sultanahmet Meydanı, Sultanahmet
Yapının Tanımlanması:	
<p>Constantinus VII (911-955) tarafından M.S. 944 yılında Spina üzerine yerleştirilen bu anıt, o zamanlar tepesinde bulunan tunç bir küre ile birlikte 32 m. yüksekliğinde idi. Kaidesindeki, içerisinde Constantinus'un ismi okunan mermer bir kitabeden, V. yüzyılda Rodos'ta bulunan büyük bir abideden daha gösterişli bir eser meydana getirmek amacıyla da yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Anıtın üzeri o zamanlar Basileus I'in (867-886) yaptığı savaşları anlatan tunç levhalar ile kaplanmıştı. Ne yazık ki, Latin istilası (1204) sırasında, bu levhalar acımasızca yerlerinden sökülerek çeşitli işler için ve özellikle para basmak amacıyla kullanılmıştır. Bugün sadece kesme taştan kütleli bir şekil gösteren anıt üzerinde sökülen tunç levhalara ait çivilerin izleri görülmektedir.</p>	
Description Of The Building:	
<p>This monument was built by Constantinus VII (911-955) in 944 AD at the Spina of the Hippodrome. The original was 32m. high with the bronze sphere at the top. Also, the original monument was covered with bronze panels until the Latin invasion in 1204 AD when these panels are used to make bronze coins. Today, only the inner stone structure and the nail traces of the bronze panels remain.</p>	

Yapının Fotoğrafları:

01

Çizelge 3.25 Bukoleon Sarayı ve Limanı

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H025
Bukoleon Sarayı ve Limanı	
Yapının Orjinal Adı:	
Bukoleon Sarayı ve Limanı	
Yapım Tarihi:	
963-969	
Yaptıran:	
İkinci Nikephoros Phokas	
Orijinal Kullanım:	
Saray ve liman	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Mevcut değil.	Kennedy caddesi, Sultanahmet
Yapının Tanımlanması:	
<p>Bukoleon Sarayının ilk inşası, Theophilos'un kalınlaştırılmış deniz surları üzerindeki binanın cephesine dayanmaktadır. Bu cephe, 1873'teki demiryolu inşasına kadar varlığını sürdürmüştür. Doğu duvarı ise halen mevcuttur. Resimler, rekonstrüksiyon çalışmasına aittir.</p>	
Description Of The Building:	
<p>The Boukoleon Palace was built by Theophilos (829-842) with a facade to the sea on top of the sea walls that had been thickened in this region some decades before. The western part of this facade survived until 1873 when it was demolished to give way for the railway, the eastern part still stands upright. This reconstruction is based on old drawings made before the destruction and the suggestions of E. Mamboury published in 1934. About the back parts of the building behind the facade and the railway nearly nothing is known. The Boukoleon Palace formed the main living quarter of the Great Palace between the 9th and 11th centuries. It was inclosed into the new fortifications of the palace by Nikephoros Phokas (963-969). Though the residence was shifted to the Blacherna palace after 1081, the Boukoleon Palace was still in use later. It was still inhabited by the latin emperors between 1204 and 1261, but given up after the byzantine reconquest. Lion statues, which these models are based on, are in Istanbul Archeology Museum. [07]</p>	

Yapının Fotoğrafları:

01

02

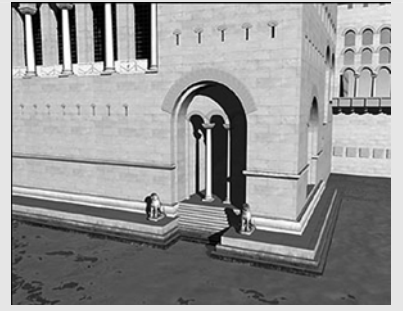
03

04

05

06

07

08

09

Kaynak: www.byzantium1200.com

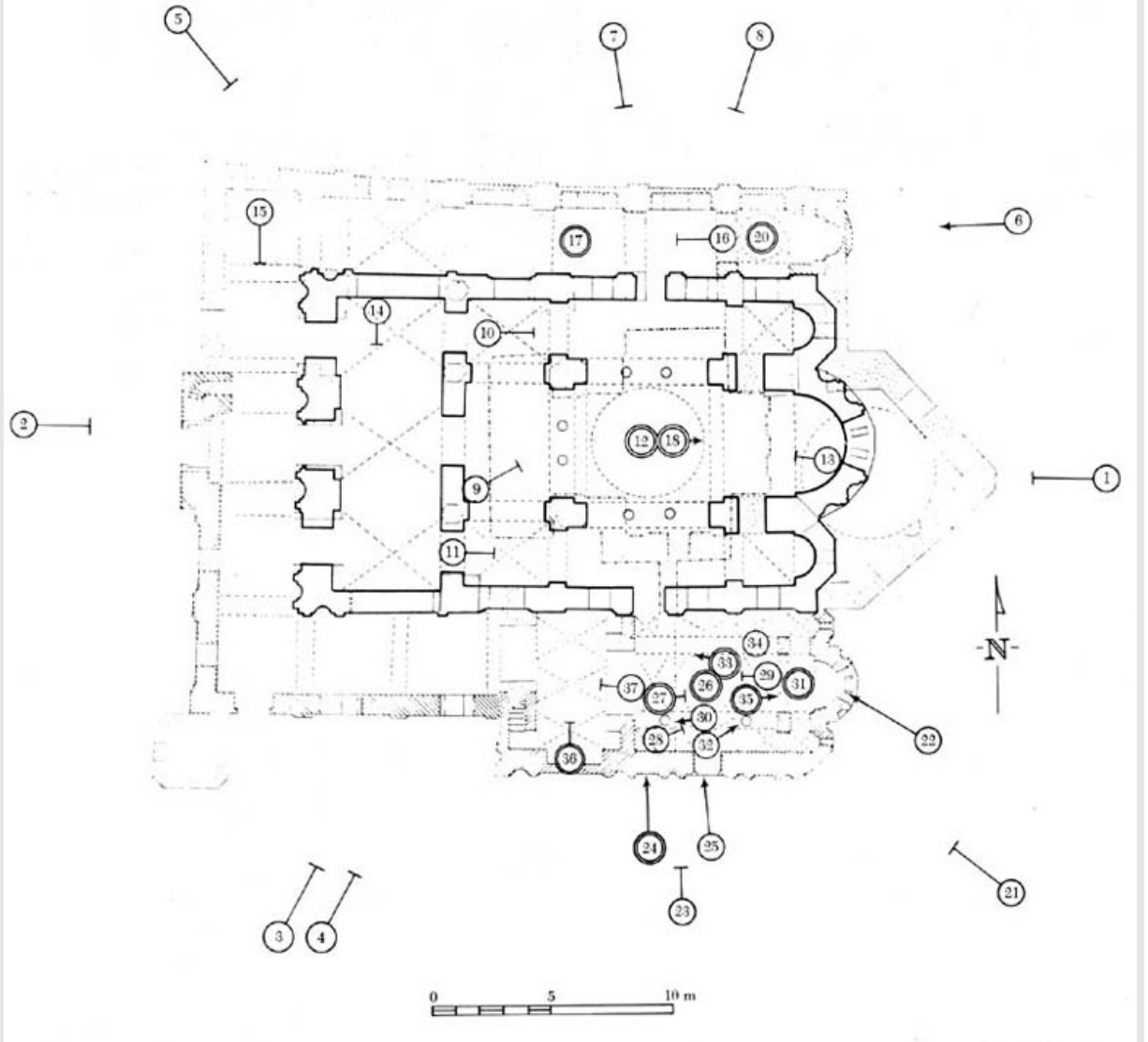
Çizelge 3.26 Fethiye Camii

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H026
Fethiye Camii	
Yapının Orjinal Adı:	
Pammakaristos Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
1071-1078	
Yaptıran:	
Michael VII Ducas	
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Müze - Cami	Manyasizade caddesi, Fethiye kapı sokak, Çarşamba, Fatih
Yapının Tanımlanması:	
<p>Fethiye Camii Bizans İmparatoru John Komnenos ve eşi Maria Doucaine zamanında 12. yy da inşa edildi. 1310 yılında yapılan şapel, 13. yy da kapsamlı bir yeniden yapılanma geçirdiğini göstermektedir. Ancak bazı tarihçiler, orjinal kiliseyi Michael yedinci Ducas (1071-1078) dönemine tarihlemektedir. İstanbul'un fethini takip eden 1456 – 1586 yılları arasında patrikhaneye hizmet etmiştir. Sultan Murad III Osmanlı ordusunun Azerbaycan'daki büyük zaferi anısına kiliseyi müslüman ibadethanesine çevirmiş ve adını Fethiye olarak değiştirmiştir.</p>	
Description Of The Building:	
<p>Fethiye Church or the church of Pammakaristos was built by Byzantine Emperor John Comnenos and his wife Maria Doucaine in the 12 century. The church, which was subject to a major reconstruction work in the 13 century, witnessed the addition of a grave chapel in 1310. Many historians and archaeologists, however, believe that the original structure was older and some attribute it to Michael VII Ducas (1071-1078). Following the Conquest of Constantinople, Pammakaristos served as the Patriarchate from 1456 to 1586. Ottoman Sultan Murad III converted the church into a Muslim place of worship and renamed it "Fethiye" the church of conquest to commemorate the great victories of the Ottoman army in Georgia and Azerbaijan. The church which was beautifully restored by the Institute of Byzantine Studies in 1960 is another fine example of the last golden age of Byzantine empire.</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H026

Yapının Fotoğrafları:

01

02

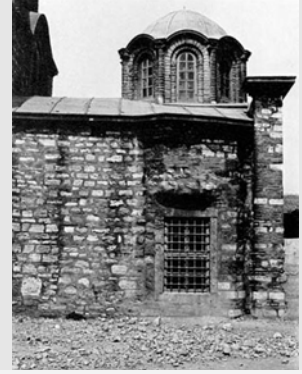
03

04

05

06

07

08

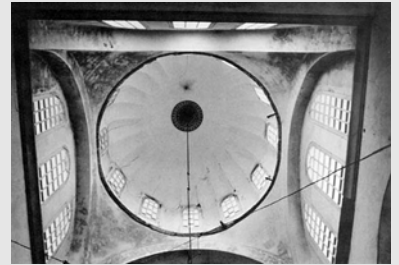
09

10

11

12

13

14

15

16

17

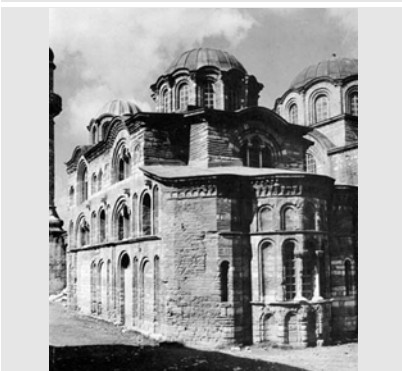
18

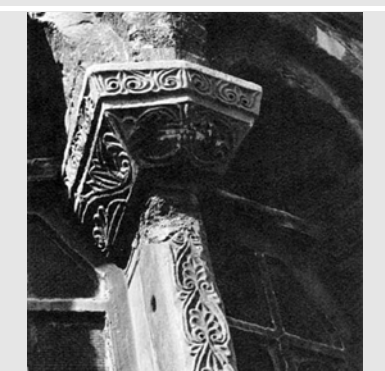
19

20

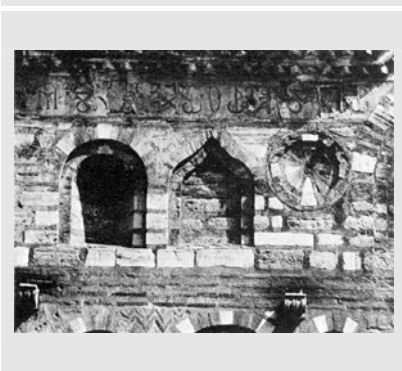
21

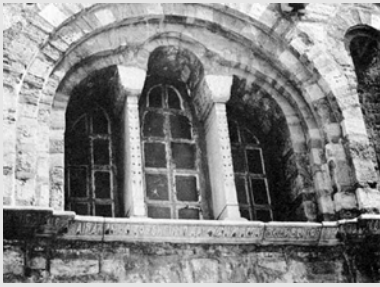
22

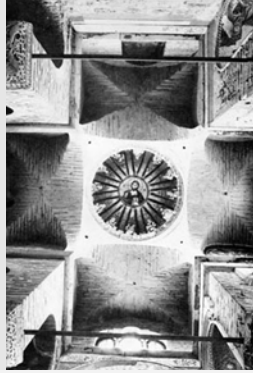
23

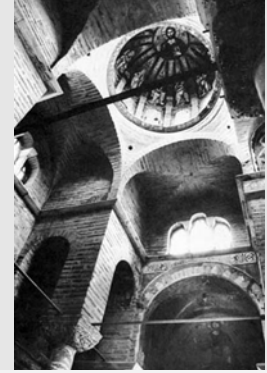
24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

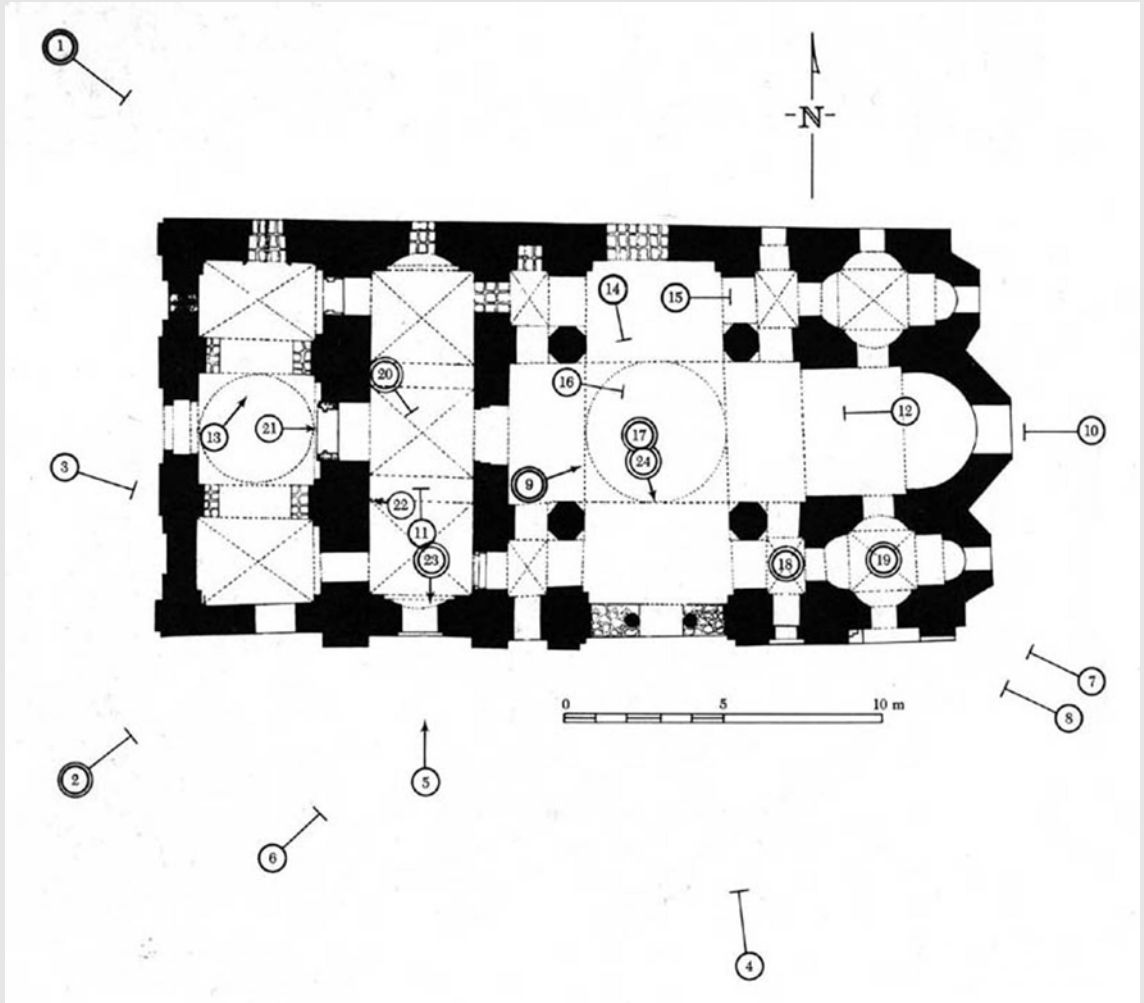
Çizelge 3.27 Eski İmaret Camii

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H027
Eski İmaret Camii	
Yapının Orjinal Adı:	
St. Savior Pantepoptes Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
1085-1090	
Yaptıran:	
Birinci Aleksios	
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Cami	Küçük Mektep sokak, Fatih
Yapının Tanımlanması:	
<p>Aziz Pantepoptes Manastırı'nın I.Alexius Comnenus'un (1081-1118) annesi Anna Dalassena tarafından yaptırıldığı ya da onartıldığı bilinmektedir. Şehrin dördüncü tepesinde bir yeraltı sarnıcının üstüne inşa edilen manastırın Haliç'e ve Boğaz'a bakan harika manzaraları vardır. Konumu manastırın herşeyi gören anlamındaki ismini "Pantepoptes" gayet iyi ifade etmektedir. Kilise dört kolonla taşınan bir ana kubbenin oluşturduğu haçvari bir plan tipine sahiptir. Giriş katında iki narteksli üç koridorlu bir yerleşim mevcuttur. . Tarihçi Nicetes Choniates bilgileri ışığında, Latin istilası sonrasında manastırın hazinelerini, kayıtlarını ve emanetleri de beraberlerinde götürmüşlerdir. Fetih sonrasında Aziz Pantepoptes kilisesi camiye çevrilmiştir ve zaman zaman dini eğitim için kullanıldığı için de şu anki ismiyle Eski İmaret Camii olarak anılmaktadır. 1935'te onarıldıktan sonra tekrar yıkılmalar gözlenmiş, şu an ise yavaş yavaş kalıntıya dönüşmektedir.</p>	
Description Of The Building:	
<p>The monastery of Christ Pantepoptes is known to have been either founded or renovated by Anna Dalassena, mother of Alexius I Comnenus (1081-1118). Built on the summit of the City's fourth hill, above the underground cisterns, it commands a magnificent view of the Golden Horn and the Bosphorus. The location explains the name Pantepoptes, i.e. the All-Seeing. The church is of the cross-inscribed type with four columns supporting a dome. Its ground-plan is that of a three-aisled church with two narthexes. During the Latin occupation the convent was ceded to the Benedictine monks of San Giorgio Maggiore, Venice. According to the information supplied by the historian Nicetas Choniates, when the Benedictines returned to their country, they took away the treasures, vessels and relics of the monastery. After the Conquest, the Turks converted the church of Christ Pantepoptes into a mosque and used it for some time as a boarding-school for religious students (imaret), calling it Eski-Imaret, the name by which it is known to this day. Restored in 1935, it was again abandoned and is now slowly falling in ruins.</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H027

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

07

08

09

10

11

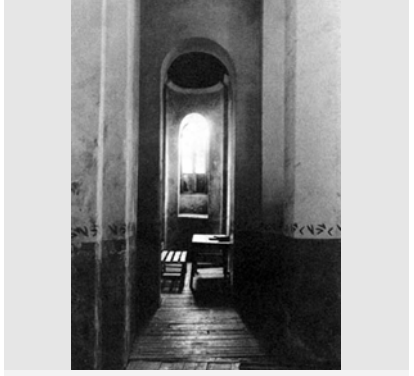
12

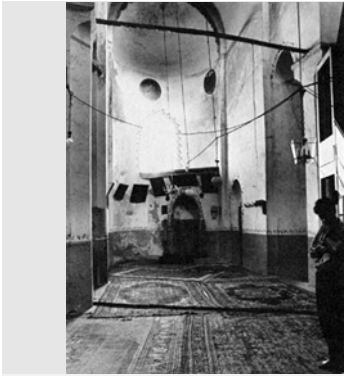
13

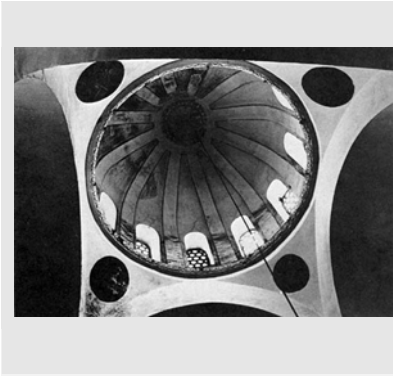
14

15

16

17

18

19

20

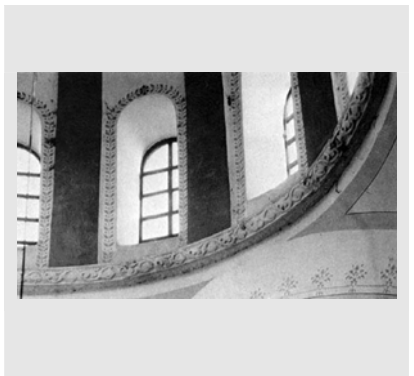
21

22

23

24

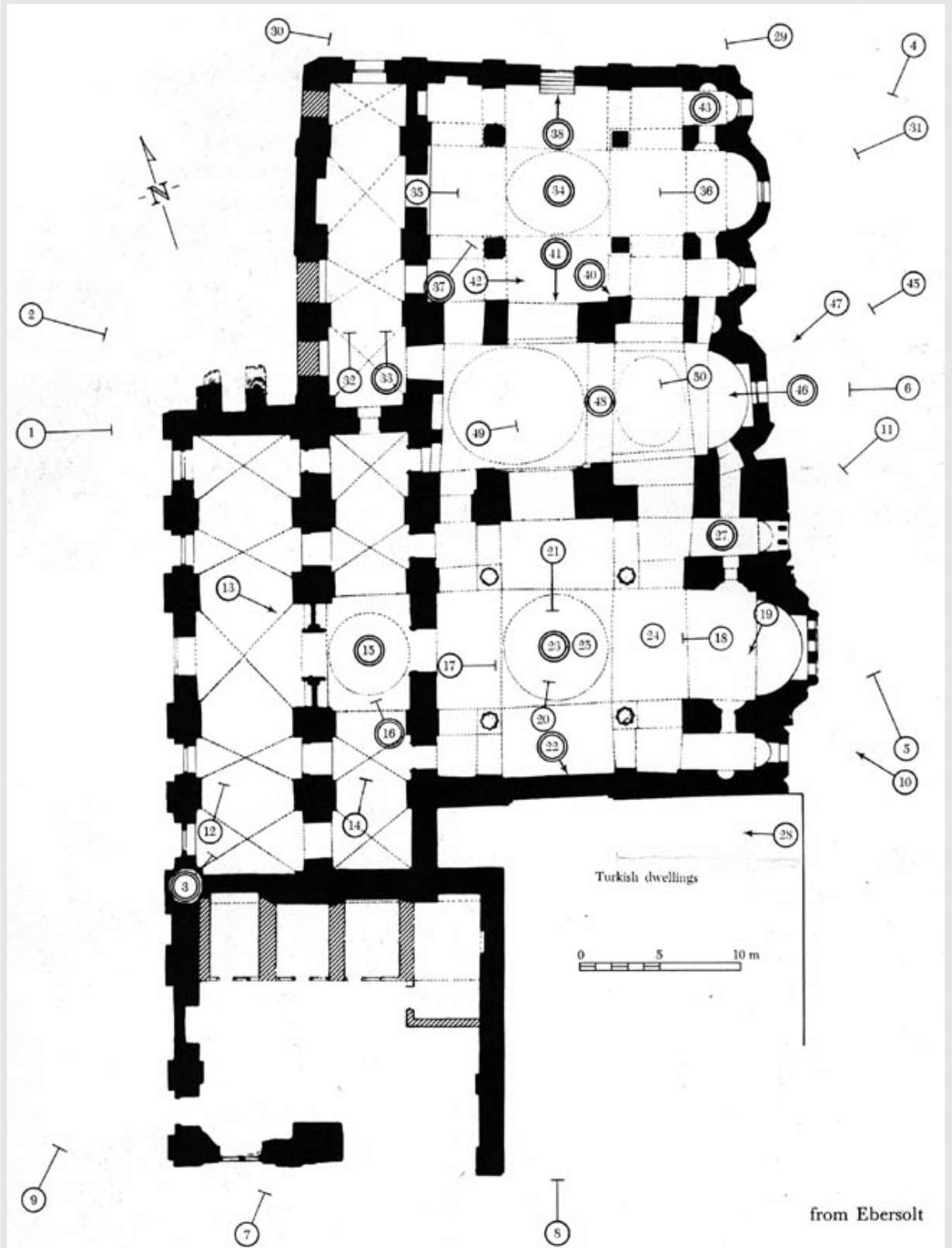
Çizelge 3.28 Zeyrek Kilise Camii

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H028
Zeyrek Kilise Camii	
Yapının Orjinal Adı:	
Pantokrator Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
1125	
Yaptıran:	
İmparator'un eşi İrene	Konumu:
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	İbadethane sokak, Küçükpazar
Cami	
Yapının Tanımlanması:	
<p>Pantokrator manastırı imparator II.John Komnenos'un karısı imparatoriçe Irene zamanında yapılmıştır. Bu kompleks iki kilise, bir şapel ve bunlarla bağlı bir hastane ve tıp okulundan oluşur. Güney kilise ve kuzey kilise kubbeli haç biçimli plana sahiptir. Kompleksin ünlü Bizanslı mimar Nicephorus tarafından yapıldığı düşünülmektedir. İstanbul'un fethinden sonra cami-medrese kompleksine çevrilmiştir.</p>	
Description Of The Building:	
<p>Pantocrator Monastery was founded by Empress Irene, the wife of Emperor John II Comnenos. The monastic complex which consisted of two churches, burial chapel of Commeni linking them, a hospital and a school of medicine. The south church and the north churches have domed cruciform plan. The complex is attributed famous Byzantine architect Nicephorus. After the conquest of Istanbul, the complex was converted into mosque-medrese complex.</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H028

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

07

08

09

10

11

12

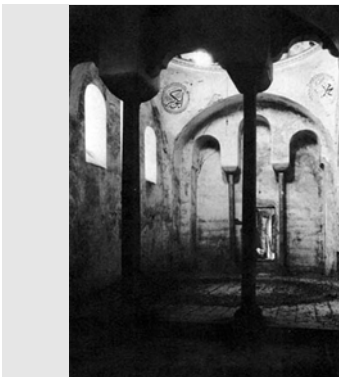
13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

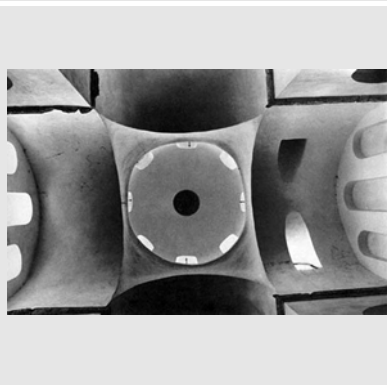
31

32

33

34

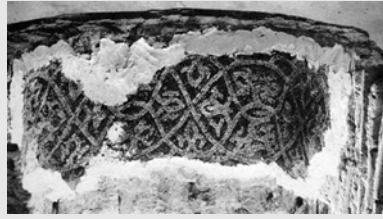
35

36

37

38

39

40

41

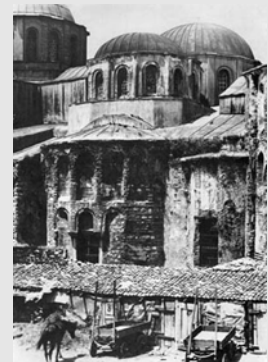
42

43

44

45

46

47

48

49

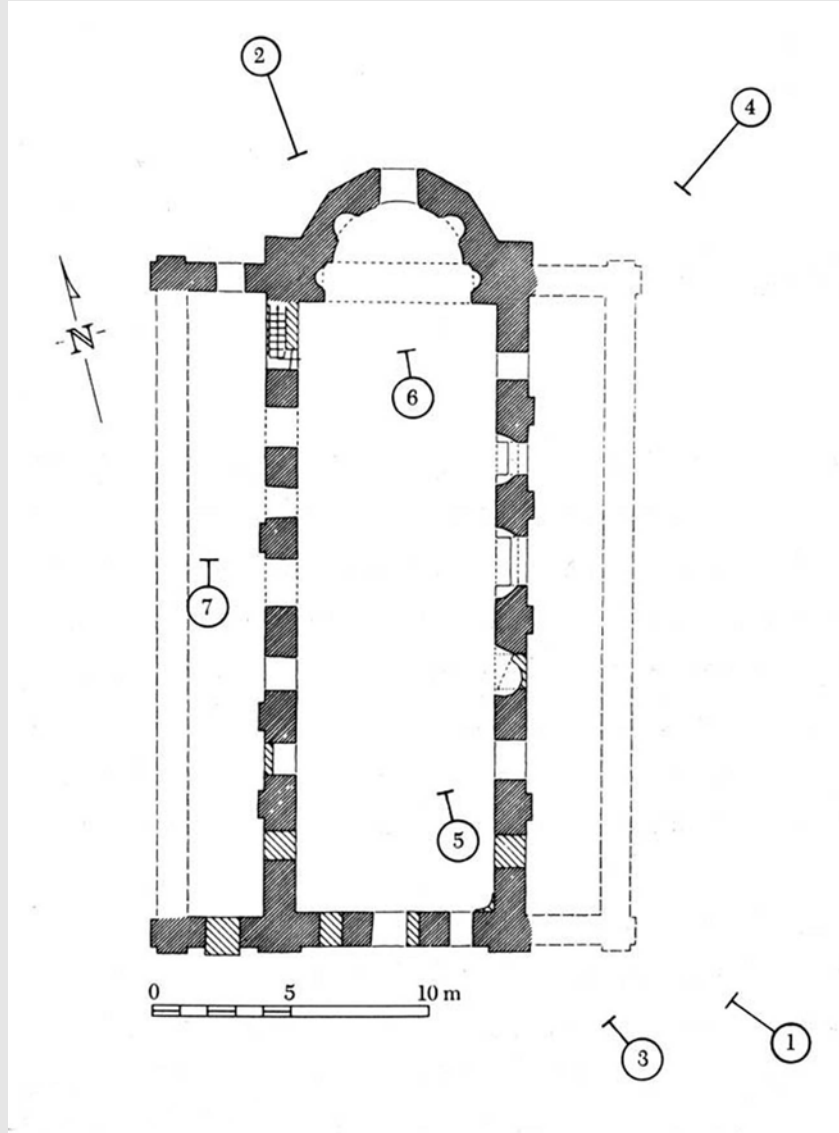

50

Kaynak: www.nyu.edu

Çizelge 3.29 Kefeli Mescidi

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H029
Kefeli Mescidi	
Yapının Orjinal Adı:	
Aya Nikola Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
1143-1180	
Yaptıran:	
Manuel	
Orijinal Kullanım:	
Kilise ve Manastır	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Mescit	Draman caddesi, Kasap sokak, Fatih
Yapının Tanımlanması:	
<p>9.yy.'da manastır-kilise olarak inşa edilmiştir. Bizans dönemine ait bir manastır yapısı olduğu ve geç dönemde kilise olarak kullanıldığı tahmin edilen yapı günümüzde mescit olarak kullanılmaktadır. Yapının batıya bakan bölümü günümüzde mescitin son cemaat yeri olarak kullanılmaktadır. Yapının sadece orta nef mekanı ve batıya bakan nef duvarı ayakta kalmıştır.</p>	
Description Of The Building:	
<p>This monument was built as a monastery-church in 9th century. In Byzantium Empire, this building was used as a monastery, and as a church in the later period, finally as a small mosque (mescit) in Ottoman period. Today, only the west wall and central area are original.</p>	

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

07

Kaynak: www.nyu.edu

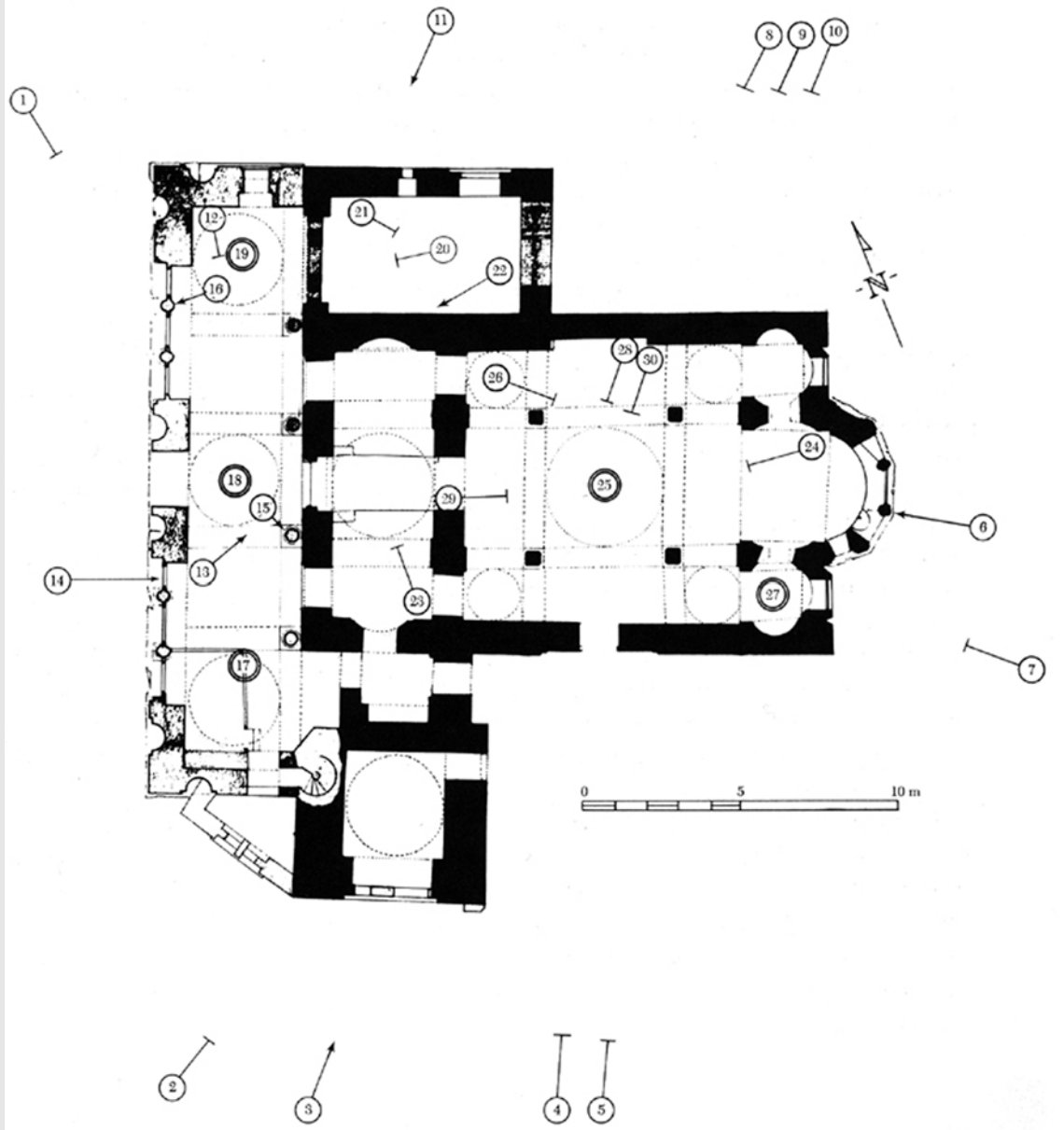
Çizelge 3.30 Vefa Kilise Camii

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, Doç.Dr. Can Binan, Mimar Ebru Yazar	
Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada Bizans Dönemi Mimarî Mirası Envanteri	
Yapının Adı:	H030
Vefa Kilise Camii	
Yapının Orjinal Adı:	
St. Theodore Kilisesi	
Yapım Tarihi:	
1204-1222	
Yaptıran:	
Theodoros Laskaris	
Orijinal Kullanım:	
Kilise	
Bugünkü Kullanım:	Konumu:
Cami	Molla Şemsettin Camii sokak, Vefa, Fatih
Yapının Tanımlanması:	
<p>Vefa Kilise Camisinin, eski adıyla Aziz Theodoroi Kilisesinin kesin yapılış tarihi belirgin değildir. Değişik kaynaklara göre, bina ya geç 11.yy. ya da erken 13.yy.'a tarihlendirilmektedir. Kilise, fetihten bir süre sonra Molla Gürani tarafından camiye çevrilmiştir. Bizans dini mimarisinin bu küçük fakat güzel örneği, halen bazı mozaik, fresk ve heykelleri içerisinde barındırmaktadır. Kalenderhane Camii gibi, bu cami de Süleymaniye bölgesinde bulunmaktadır.</p>	
Description Of The Building:	
<p>Vefa Kilise Camii formely was called St Theodoroi Church. The exact date of construction is uncertain. According to different sources it was built either in the late 11th or early in the 13th century. The church was converted into a mosque by theologian Molla Gürani some time after the conquest of Constantinople. This small but charming edifice is a beautiful example of Byzantine religious architecture and still bears traces of mosaics, frescoes and sculptures inside. Like Kalenderhane Camii, this mosque is located in the area of Süleymaniye Mosque.</p>	

Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihî Yarımada Bizans Dönemi Mimarı Mirası Envanteri

Yapının Teknik Çizimleri

H029

Yapının Fotoğrafları:

01

02

03

04

05

06

07

08

09

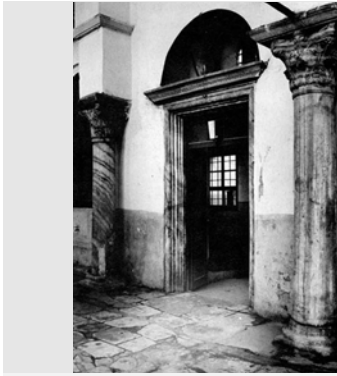
10

11

12

13

14

15

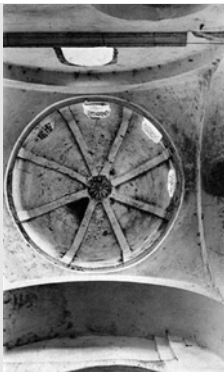
16

17

18

19

20

21

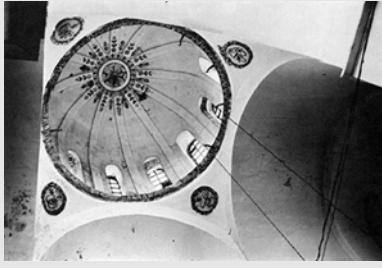
22

23

24

25

26

27

28

29

30

Kaynak: www.nyu.edu

3.3 Tarihi Yarımada'daki Bizans Mimarî Mirası Turistik Tanıtma Modeli

Mimarî miras yapıları; tek başlarına ya da bir araya geldiklerinde belirli bir dönemi, ve o dönemin mimarî özelliklerini ortaya koyan yapılardır. Bu çalışmada, bir imparatorluğun tarihini, kültürünü yansıtan mimarî eserlerin bilgilendirici ve tanıtıcı bir model üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu özel dönem Bizans dönemi, yer de İstanbul Tarihi Yarımadası'dır.

Sahip olduğumuz bu kültürel mirasın hem ev sahibi İstanbul'lulara hem de ziyaretçilere hitap edebilecek şekilde hazırlanması önemlidir. Söz konusu tanıtma sisteminin dijital ortamda hazırlanması sayesinde bu ortamın değiştirme, saklama, ulaşım ve kullanım kolaylıklarından da faydalanılması hedeflenmiştir.

Bizans Medeniyeti'nin İstanbul Tarihi Yarımada içerisindeki gelişimi, yeri ve anlamı, kısaca kültürel mirası, bu çalışmada mimarî mirası üzerinden tanıtılmaktadır. Mimarî miras ile ilgili yapılan çalışmalar ve ulaşılmak istenilen sonuçlar aşağıda anlatılmaktadır;

Katalog Hazırlanması:

- Tarihi Yarımada Bizans Mimari Mirasının Turistik Tanıtma Haritası :

Dijital Olarak hazırlanan Tarihi Yarımada Bizans Mimari Mirasının Turistik Tanıtma Haritası üzerinde tez kapsamında ele alınan Bizans Mimari Mirasının yerleşiminin gösterildiği haritadır. Bu harita dijital olması sayesinde internet üzerinden de çalışabilen bir çizim programı aracılığı ile sunulacaktır. Yapıları genel yerleşiminden, tek tek vaziyet planı ölçeğine kadar harita üzerinden yaklaşım uzaklaşarak takip etmek mümkündür. Burada kullanılan detay seviyesi kurgulanan sisteme göre farklılık gösterebilir. İstenildiğinde yapının planlarına hatta deaylarına kadar yaklaşılabilecek bir sistem yapmak mümkündür.

- Tarihi Yarımada Bizans Mimari Mirasındaki Yapılar ile İlgili detaylı bilgiler :

Envanter fişi niteliğinde hazırlanan bu belgelerde her bir yapı için;

- Yapının Adı
- Yapının Orjinal Adı
- Yapım Tarihi
- Yaptıran
- Orjinal Kullanım
- Bugünkü Kullanım

- Tarihçe
- Yapının Teknik Çizimleri
- Konumu
- Fotoğrafları

gibi yapı ve çevresi hakkında genel bir fikir elde edebileceğimiz bilgiler bulunmaktadır.

- Tarihi Yarımada Haritası Üzerinden Bizans Mimari Mirası Gezi Yolları:

Hartita üzerinde konumları belirtilen yapıların farklı kriterlere göre düzenlenmiş eğitici turlar ile gezdirilmesi tanıtma ve bilgilendirme ile ilgili eylemlerden biri olabilir. Belirli zaman aralıkları ile düzenlenecek bu turlar esnasında ziyaretçilere verilecek bilginin önceden hazırlanmış ve bu sayede belirli standartları yakalamış olması gerekir. Tez kapsamında yer alan otuz yapının farklı kriterlere göre hazırlanmış rotalarla tanıtılması için öneriler hazırlanmıştır ve bu gezi yolları ile ilgili bilgi aşağıda verilmektedir;

- Kronolojik Sıralamaya Göre Hazırlanan Gezi Turu :

Kronolojik sıra göz önünde bulundurularak düzenlenen gezi rotalarını sınıflandırabilmek için Bizans İmparatorluğu'ndaki farklı hanedenlik dönemleri ele alınmıştır. Bu gezide amaç Bizans Medeniyetinin bıraktığı kültürel mirasın hangi zaman aralığında ve ne şekilde İstanbul'un fiziksel şekillenmesine etki ettiğinin bilgisini verebilmektir. Bu tarihsel yaklaşım ve dönemlendirme açısından öğretici olabileceği zamanla gelişen bir mimarlık üslubunun anlaşılmasında da etkili olacaktır. (Bk.Ek-1)

TUR 001

H001 Ayasofya	306-337
H002 Hipodrom	306-337
H003 Bozdoğan Kemerli	364-378
H004 Theodosios Dikilitaş	394-395

TUR 002

Trakya Hanedanı

H005 Avrat Taşı	395-408
H006 Koca Mustafapaşa Camii	408-450
H007 Theodosios ve Anthemios Surları	413
H008 Blakharnae Kilisesi	450-453
H009 Kız Taşı	452
H010 Atik Mustafapaşa Camii	458
H011 İmrahor Camii	463

H012 Blakhernae Sarayı 491-518

TUR 003

Justinaus Hanedanı

H013 Aetios Sarnıcı 5.yy.

H014 Aya İrini 532

H015 Küçük Ayasofya 527-565

H016 Kariye Müzesi 527-565

H017 Yerebatan Sarnıcı 527-565

H018 Binbirdirek Sarnıcı 527-565

H019 Kalenderhane Camii 7.yy.

TUR 004

Makedonya Hanedanı

H020 Sancaktar Hayrettin Mescidi 867

H021 Gül Camii 867-886

H022 Fenari İsa Camii 908

H023 Bodrum Camii 920-944

H024 Örülü Sütun 944

H025 Bukoleon Sarayı ve Limanı 963-969

H026 Fethiye Camii 1071-1078

TUR 005

Kommenos Hanedanı

H027 Eski İmaret Camii 1085-1090

H028 Zeyrek Kilise Camii 1125

H029 Kefeli Mescidi 1143-1180

İstanbul Latin İmparatorluğu

H030 Vefa Kilise Camii 1204-1222

• İşlevlerine Göre Hazırlanan Gezi Turu :

Tarihi Yarımada üzerindeki Bizans mimari eserlerinin; yapı tipolojisi açısından farklılıklar göstermesinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Eserlerin dini yapılar, saraylar, anıtlar, sivil ve askeri yapılar, su yapıları gibi başlıklar altında değerlendirilmesi, bu gruplamalara ait mimari özelliklerinin belirginleşmesine olanak sağlayacaktır. Örneğin Bizans kilise mimarisinin kendine özgü plan tiplerini karşılaştırmalı olarak bu gezilerde gözlemlemek mümkün olacaktır. (Bk.Ek-1)

TUR 001 DİNİ YAPILAR

Kiliseler Ve Manastırlar

H001 Ayasofya

H006 Koca Mustafapaşa Camii

H008 Blakharnae Kilisesi

H010 Atik Mustafapaşa Camii

H011 İmrahor Camii

H014 Aya İrini

H015 Küçük Ayasofya

H016 Kariye Müzesi

H019 Kalenderhane Camii

H020 Sancaktar Hayrettin Mescidi

H021 Gül Camii

H022 Fenari İsa Camii

H023 Bodrum Camii

H026 Fethiye Camii

H027 Eski İmaret Camii

H028 Zeyrek Kilise Camii

H029 Kefeli Mescidi

H030 Vefa Kilise Camii

TUR 002 SARAYLAR,ANITLAR VE ASKERİ YAPILAR

H002 Hipodrom

H004 Theodosios Dikilitaş

H005 Avrat Taşı

H007 Theodosios ve Anthemios Surları

H009 Kız Taşı

H012 Blakhernae Sarayı

H024 Örülü Sütun

H025 Bukoleon Sarayı ve Limanı

TUR 003 SU YAPILARI

Sarnıçlar Ve Su Kemerleri

H003 Bozdoğan Kemer

H013 Aetios Sarnıcı

H017 Yerebatan Sarnıcı

H018 Binbirdirek Sarnıcı

- Konumlarına Göre Hazırlanan Gezi Turu :

Ulaşım olanakları düşünülerek hazırlanan bu gezi için farklı alternatifler oluşturulabilir.
(Bk.Ek-1)

TUR 001

Birinci Rota

H021 Gül Camii

H027 Eski İmaret Camii

H028 Zeyrek Kilise Camii

H003 Bozdoğan Kemerli

H030 Vefa Kilise Camii

H019 Kalenderhane Camii

TUR 002

İkinci Rota

H017 Yerebatan Sarnıcı

H014 Aya İrini

H001 Ayasofya

H002 Hipodrom

H004 Theodosios Dikilitaş

H024 Örülü Sütun

H025 Bukoleon Sarayı ve Limanı

H015 Küçük Ayasofya

H018 Binbirdirek Sarnıcı

TUR 003

Üçüncü Rota

H023 Bodrum Camii

H022 Fenari İsa Camii

H013 Aetios Sarnıcı

H016 Kariye Müzesi

H029 Kefeli Mescidi

H026 Fethiye Camii

H008 Blakharnae Kilisesi

TUR 004

Dörtüncü Rota

H010 Atik Mustafapaşa Camii

H012 Blakhernae Sarayı

H007 Theodosios ve Anthemios Surları

H011 İmrahor Camii

H006 Koca Mustafapaşa Camii

H020 Sancaktar Hayrettin Mescidi

H005 Avrat Taşı

H009 Kız Taşı

- Arkeojik Alan Gezileri

Katolog yayınlaması ve sunumu

Yazılı Medya (Kitap, Süreli Yayın, Broşür)

- Hazırlanan envanter sistemindeki bilgileri kullanarak
- Ziyaretçiler için gezi rehberi yada broşür,
- Eğitici materyal olarak kitap (her seviyedeki gruplar için)
- Çeşitli süreli yayınlarda yayınlanmak üzere makaleler
- oluşturulabilir.

Görsel ve Dijital Medya

Günümüzün gelişen teknolojik olanakları sayesinde, ziyaretçiler kültürel mirası ziyaret etmeden önce televizyondan, internet üzerinden ya da tanıtım cd'leri sayesinde kültürel mirasın nitelikleri hakkında bilgi sahibi olabilirler. Hatta bu günkü bilgisayar teknolojileri sayesinde ürünün içinde gezebilir, istedikleri yerlerde durabilir bir tuşa basmak suretiyle o yer hakkındaki bütün dokümanlara sahip olabilirler. İstanbul'un tarih öncesi çağlarda başlayan ve Türkiye Cumhuriyeti'ne giden yoldaki geçirdiği aşamaların, içinde barındırdığı medeniyetlerin yansıtılması için yapılabilecek canlandırma, animasyon, film gibi materyallerin oluşması için ön hazırlık olarak kullanılabilir. Oluşturulan bir tanıtım fragmanı yine televizyon, sinema gibi görsel medya araçlarında program aralarında yayınlanabilir. Ayrıca tarihi yapıların tamamlanması yada yeniden ayağa kaldırılması ile ilgili çalışmalar dijital ortamda, modellerle teknikleri sayesinde çok ileri boyutlara ulaştırılabilir. Bu teknikle oluşturulan görüntüler, yapının restorasyonunda kullanılsa bile, tanıtım ve eğitim amaçlı kullnımda çok yararlı olacağı kesindir.

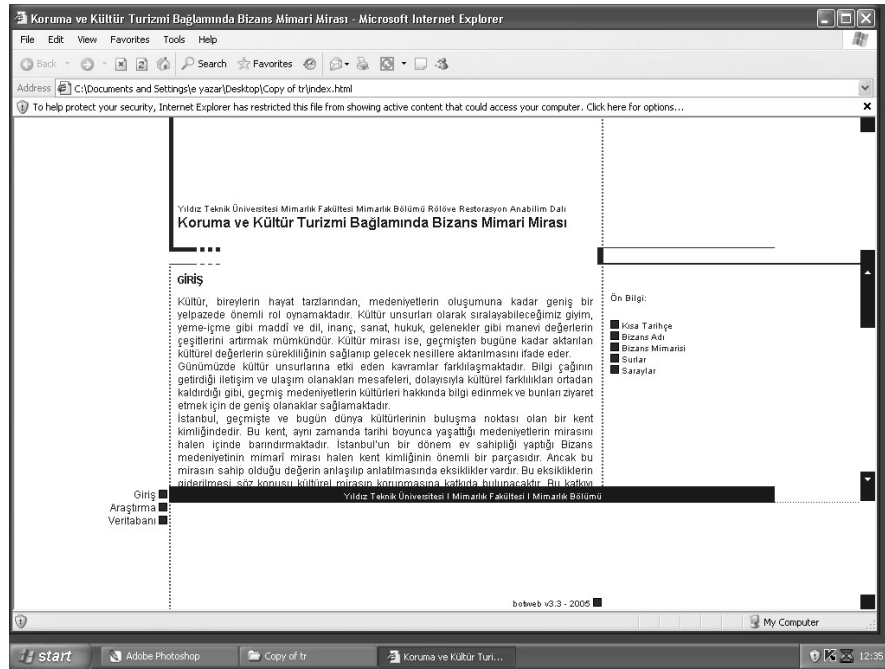
Veritabanı Olarak İnternet (www.ebruyazar.net.tc)

Bilgisayar ortamında oluşturulan bir veritabanı sayesinde envanter sistemi internet aracılığıyla yayınlanabilir. Web ortamının hız, erişilebilirlik, etkileşim ve esnekliği bu çalışmanın yayılabileceği en avantajlı ortamlardan biri olmasını sağlamaktadır. Envanterin Gerek hazırlanmasında gerek insanlara aktarılmasında veri tabanlarından ve internet ortamından yararlanmak için disiplinler arası bir çalışma gerektirmektedir. Özellikle koruma alanında bu tür gelişen teknolojilerden mümkün olduğunca yararlanmak bilgi toplamak, depolamak ve kullanmak kolaylığını bize sağlayacaktır.

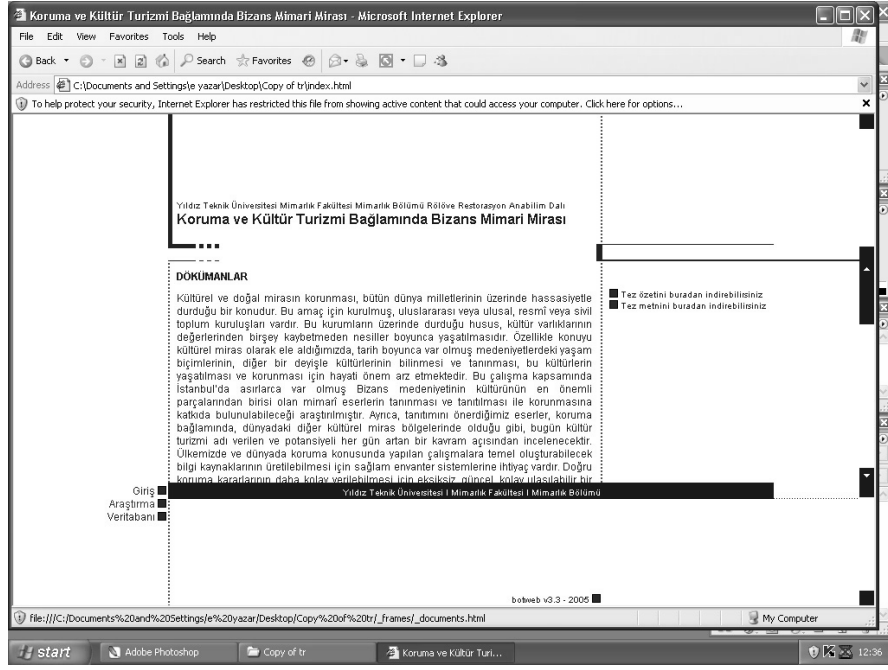
Oluşturulan veri tabanından faydalanılarak sistem içindeki bilgiler kullanıcıya dönük olarak düzenlenebilir ve katılım sağlanabilir. Örneğin: açık kodlama olduğu için gerekli izni alan herkes veri tabanına katkıda bulunabilir, araştırmacılar için ortamın erişilebilirliği ve kurgusunun etkileşime açık olması sisteminin avantajlarıdır.

Toplum ölçeğinde koruma kültürünün oluşturulabilmesi için hazırlanan bu yayınlarla, farklı kitlelerden insanlara hitap etmek, mümkün olduğunca fazla kişiye ulaşmak mümkün olacaktır.

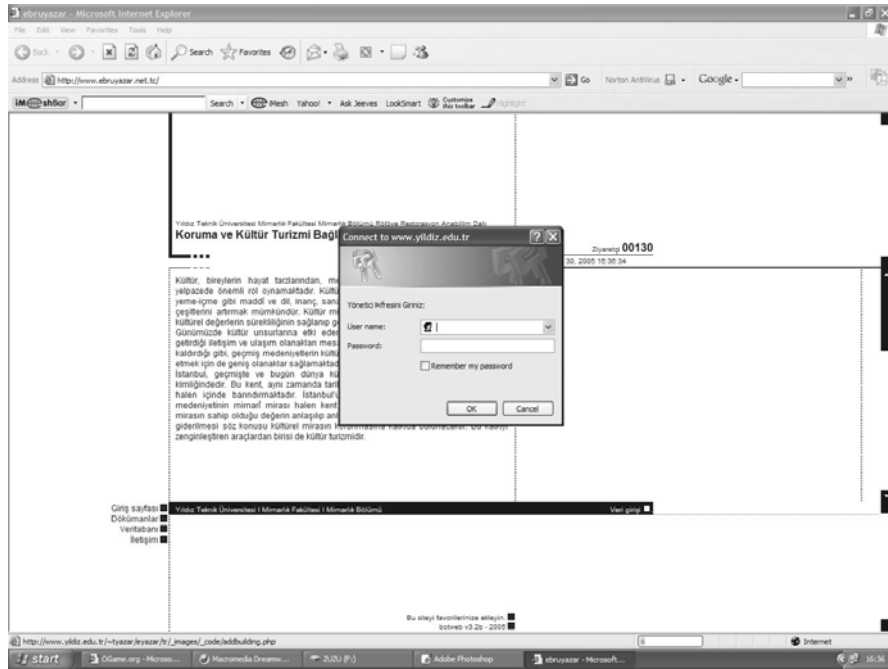
Ayrıca Turistik imajın oluşturulup geliştirilmesinde güvenilir bir veri kaynağı olan bu sistemin kullanılması ile, yanlış, eksik veya farklı tarzlardaki bilgileri ortadan kaldırıp tanıtmada tek bir dil oluşturulabilir.

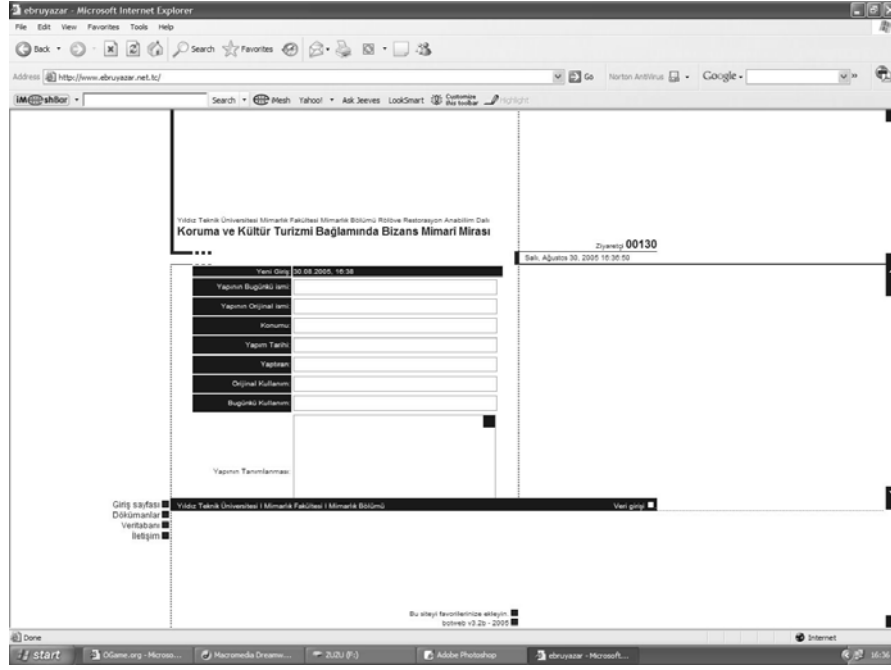
Şekil 3.1 Giriş sayfası (www.ebruyazar.net.tc)

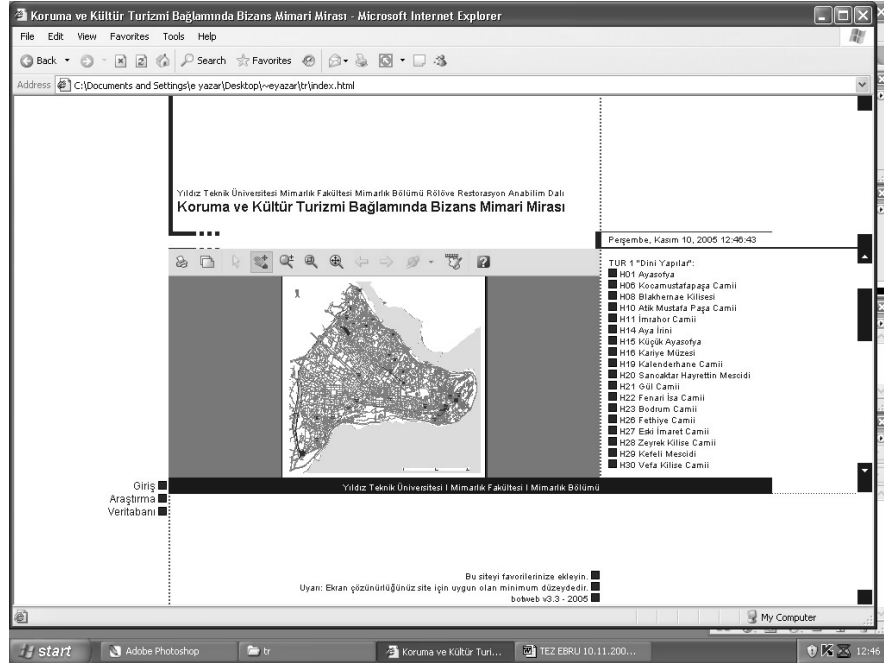
Şekil 3.2 Tez dökümanlarına ulaşım

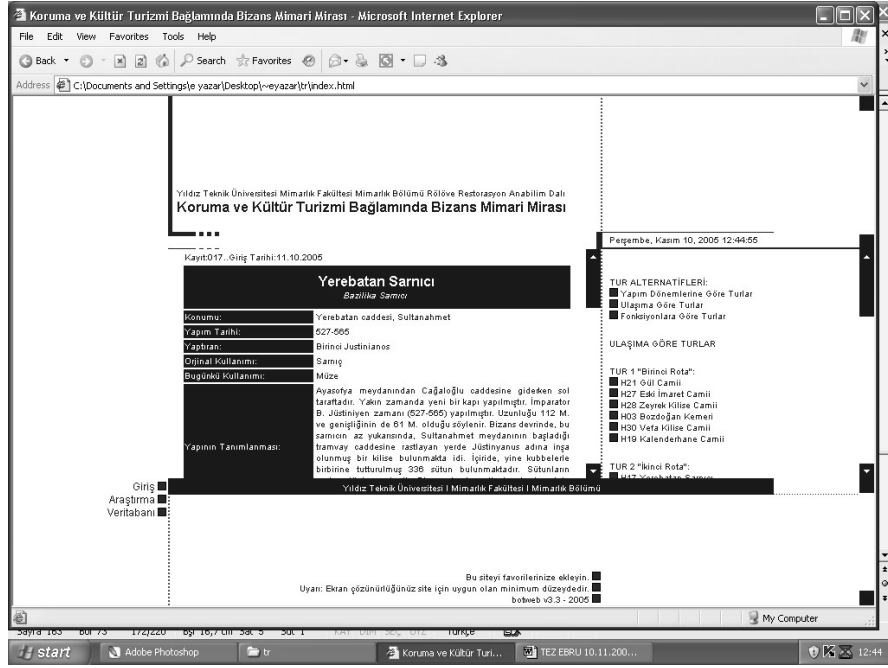
Şekil 3.3 Veritabanına ulaşım için şifre gerekmektedir

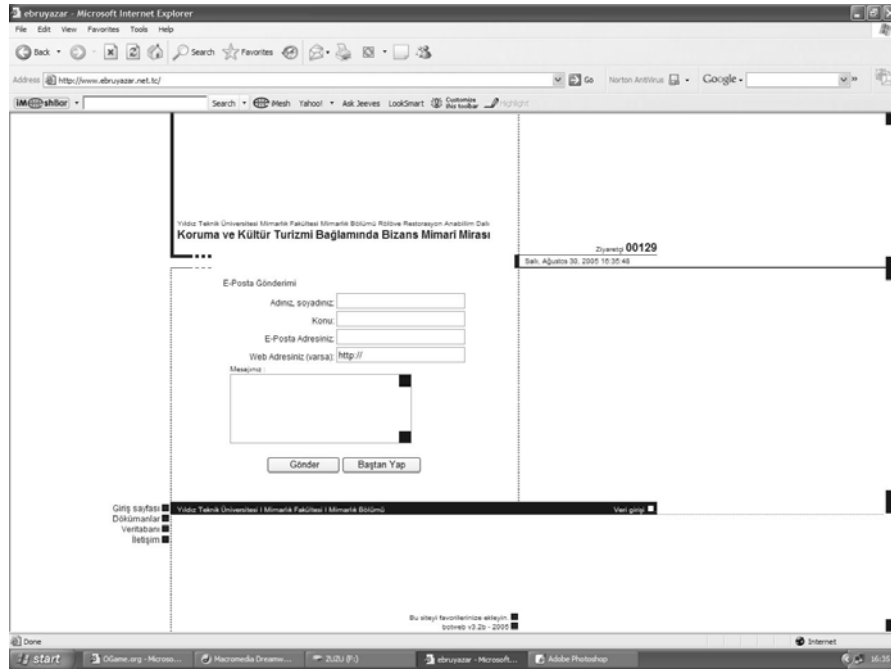
Şekil 3.4 Veri girişi

Şekil 3.5 Veritabanındaki yapıların listelenmesi

Şekil 3.6 Seçilen yapının detaylarının görüntülenmesi

Şekil 3.7 İletişim ekranı

4. SONUÇ

Yüzyıllar boyunca farklı medeniyetlere başkentlik yapmış bir dünya kentinin yaşayanları olarak belirli düzeydeki koruma kültürüne ulaşmamız için hepimizin üzerine düşen görevler vardır. Ancak herşeyden önce niçin koruduğumuzu bilmemiz gerekir. Toplumların tarih bilincinin oluşması onlara kimlikleri hakkında bilgiler verir, kimliklerini devam ettirmek ve tarihsel sürekliliği sağlamak için ise koruma anlayışını benimsemeleri gerekir. Kültürel mirası korumanın geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki bağı oluşturduğunun bilincine varmak çağdaş insanın görevlerinden biri haline gelmiştir.

Tabii ki koruma sadece insanların duyguları ve düşünceleri ile gerçekleşmemektedir. Konunun yasal, ekonomik, etik boyutları vardır. Özellikle tarihi kentlerde artan yapılaşma ve sanayileşme nedeniyle tarihsel anıtların, çevrelerinin ve sahip oldukları değerlerin korunması konusunda zorluklar yaşanmaktadır. Bu alanların bugünün ihtiyaçlarına karşılık verirken, özgün niteliklerini kaybetmeden, yarına ulaştırılabilmeleri için alınabilecek önlemler tartışılmaktadır. İnsanların fiziksel çevresi sayesinde geçmişi ve geleceği arasında kurduğu kültürel bağına karşısına ekonomi gibi günün gerçekleri geçmekte ve çelişkiler oluşmaktadır.

Tarihi yapıların ve alanların yaşamlarını devam ettirebilmelerinin sağlanacak finansal imkanlar ile doğrudan ilişkisi vardır. Kültür turizmi, bu noktada devreye girmekte ve kültürel mirasın korunması için gerekli ekonomik koşulların sağlanmasına yardımcı olmaktadır.

İnsanların farklı kültürlere merak duymasının sonuçlarından biri olarak oluşan bu eylem çok eski dönemlerden beri yapılmakla birlikte kültür turizmi kavramı yeni bir kavramdır ve araştırmaya açıktır. Kültür turizminin ilgi alanının kültürel ve doğal miras olması nedeniyle koruma ile doğrudan ilişkisi vardır.

Kültürel mirasın ziyaretçileri kabul etmesindeki asıl amacın kendi yaşantısını sürdürebilmesi olduğu unutulmamalıdır. Bu amaca ziyaretçilerin de ev sahibi toplum kadar dikkat etmesi gerekmektedir. Kendi kültürlerini geliştirmek için mirası ziyaret eden insanların mirasın nitelikleri, değeri hakkında bilgi sahibi olmaları kadar neden ve nasıl korunması gerektiğini anlamaları da korumaya yardımcı olacaktır.

Anlaşılabacağı gibi koruma ve kültür turizmi arasındaki ilişkiler, bu konudaki aktörler, yasal çerçeve ve yapılacak çalışmalar ne kadar doğru tariflenirse konuya yaklaşımlar da o derecede netleşecektir.

Bu çalışmada hazırlanan model üzerinden konuya yaklaştığımızda Tarihi Yarımada'daki Bizans Anıtsal Mimarlık eserlerinin hem teker teker yapı karakterlerini hemde Bizans Mimarisi'nin genel özelliklerini yansıtacak şekilde tanıtılması ve bilgilendirilmesi ilk hedeftir. Ancak çalışmaya model olabilmesi için Tarihi Yarımada sınır olarak belirlenmiş ve buradaki

Bizans Mimarisine referans oluşturabilecek 30 adet yapı seçilmiştir. Çeşitli kaynaklar ve envanter sistemlerinden yararlanılarak bu amaca yönelik özelleşmiş bir envanter ve tanıtma sistemi oluşturulmuştur.

Bu sistem içerisinde hazırlanan harita üzerinden her bir yapının Bizans Mimarisi içerisinde nasıl yer aldığını ve birbirleriyle ilişkilerini takip etmek mümkündür. Ayrıca seçilen yapılar arasında kronolojik sıralamaya göre oluşturulan kodlama sistemi sayesinde her bir yapının sistem içerisinde tanımlanması mümkün olmuştur ve bu kod numarası diğer sınıflandırmalarda ve harita üzerindeki yer belirtme sisteminde de kullanılmıştır.

Kod numarası ve harita üzerindeki konumunun da yer aldığı, her bir yapı için hazırlanan fişlerde, yapının orijinal adı, yapım tarihi ve yaptıran, orijinal işlevi, bugünkü işlevi gibi yapıyı genel olarak tanımlamaya yarayan bilgiler verilirken, daha detaylı incelemeler için mimari çizimleri, fotoğrafları gibi bilgilerde eklenmiştir. Böylece genelden özele kadar, coğrafi mimari ve tarihi bir kurgu oluşturulmuştur.

Bu kurgu ile Bizans Mimari Mirası'nı kültürel turizm açısından ele aldığımızda, turistik turların başlıklarını belirlemek gerekmiş bunun için hazırlanan özelleşmiş envanter sistemindeki bilgilere başvurulmuştur. Aşağıdaki sınıflama sistemlerine ulaşılmıştır :

Kronolojik sınıflandırma

İşlevsel sınıflandırma

Gezi yolları ve ulaşım ile sınıflandırma

Bu kriterlere göre sınıflandırılan yapıların harita üzerinden gezi güzergahları belirlenmiştir. Belirlenen yolların kültürel, tarihsel ve mimari bilince ulaşmak açısından en genel kriterler olması istenmiştir.

Tasarlanan bu sistemin basılı kaynak olarak kullanımının yanısıra, dijital ortamdaki verilerin yardımıyla bir web sayfası hazırlanarak daha geniş kullanıcı kitlelerine hitap etmesi düşünülmüştür. Bu web sayfasında dijital olarak hazırlanan harita üzerindeki her bir yapının üzerine gelinip seçildiğinde o yapı ile ilgili hazırlanan fişteki bilgiler ekrana gelmektedir. Ayrıca turistik turlarla ilgili seçenekler ve bu turlarda yapıların nasıl gezilebileceğide seçilebilir listeler halinde ve harita üzerinden işaretlenerek verilmiştir. Bizans kısa tarihinin ve genel olarak Bizans Mimarisi'nin anlatıldığı, ayrıca yapılamak istenenlerin kısaca anlatıldığı bir giriş sayfası hazırlanmıştır. Bunların yanında tez özeti , tez metni ve kaynaklarda bu

sayfadan ulaşılabilmektedir. Linkler olarak ayrılan bölümde ise araştırmada kullanılan yada konu ile ilgili web sitelerinin adreslerine ulaşmak mümkündür.

Bunların dışında oluşturulan dijital ortam sayesinde envanter sistemine kullanıcılar tarafından bilgi girişi mümkündür. Böylelikle en alt bilgi düzeyindeki kullanıcıdan profesyonel olarak konu ile ilgilenenler arasında her düzeydeki bilginin aktarılıp paylaşılabileceği ortak bir alan oluşturulmuştur.

Yapılan bu dijital çalışma aynı zamanda cd şeklinde hazırlanıp görsel malzeme olarak kullanılması düşünölmüştür. Bu tanıtım cd'si her düzeydeki okulda tarih, kültür yada mimarlıkla ilgili derslerde kaynak olarak kullanılabilir. Daha farklı bir kullanımı ise adı geçen yapılar da hazırlacak bir tanıtım ünitesinde ziyaretçilere bu cd ler ile sunumlar hazırlanabilir ve hatta cd ler bu ünitelerde satışa sunulabilir. Yine internet üzerinden satın alınması da web sayfası üzerinden yapılabilir. Bu tür satışlardan elde edilen gelirler yapının korunması ile ilgili işlerde harcanacaktır. Bu ve benzer şekilde elde edilecek turistik gelirlere yapıların hayatlarına devam edebilmeleri için ihtiyaç vardır.

Dünyada koruma konusunda yapılan çalışmaların niteliğinin değiştiğini ve farklı alanlara doğru genişlediğini gözlemleyebiliriz. Bu nedenle yeni koruma anlayışlarını ve kriterlerini yakından izlemek, disiplinler arası çalışmaları konuya dahil etmek ve en son teknolojileri kullanmak açasından bu çalışma bir model önerisidir. Belirli bir alanda belirli yapılar üzerinden koruma ve kültür turizmi arasındaki ilişkilerin tarih, kültürel miras, mimari, koruma, turizm, ekonomi, yasalar ve yönetmelikler açasından incelenmesi yapılmıştır. Çalışama alanı, konusu, büyüklüğü ve detayları değişken olabilmesi konuyu daha farklı boyutlara taşıyabilir. Buradaki hedef korumanın amaç olduğu bir sitemde farklı yaklaşımları gündeme getirmek ve kullanılabilir araçları araştırmaktır.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z., (2004) "Tarihî Çevre Koruma Ve Restorasyon", Yapı Yayın.
- Akçura, N., (1975) "Çevre Ölçeğinde Koruma Konusunda Öneriler", ODTÜ yayınları, Ankara.
- Bailly, A., () "Bizans Tarihî", Çeviren: Haluk Şaman, 2 cilt, Tercüman 1001 Temel Eser 46-47, Kervan Kitapçılık, İstanbul.
- Belge, M., "İstanbul Gezi Rehberi", Dost Kitabevi, İstanbul.
- Binan, C., (1999) "Mimarî Koruma Alanında Venedik Tüzüğü'nden Günümüze Düşünsel Gelişiminin Uluslar arası Evrim Süreci", Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Üniversite Yayın no: YTÜ.MF.YK-99.04089, fakülte yayın no: MF.MİM.99.003, İstanbul.
- Bornheim, W.,("Schilling") (1953) "Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Tarihsel Anıtlar ve İlkelleştirilmeleri".
- Budun, G., (2003) "İldırı Tarihî Dokusunun Araştırılması ve Koruma Amaçlı Değerlendirilmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Diñer, F.İ., Ertuğrul, S.M., (2000) "Kültürel Mirasın Korunması ve İstanbul İlindeki Tarihî Yapıların turizm Amaçlı Kullanımı Üzerine Bir Deneme", Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi 11, İstanbul.
- Ettinghausen , E., (1954) "Byzantine Tiles from the Basilica in the Topkapu Sarayi and Saint John of Stoudios.
- Eyice, S., (1980) "Son Devir Bizans Mimarîsi", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Fladmark, J.M., (1994) "Cultural Tourism", The Robert Gordon University Press, Aberdeen.
- Gibbon, E., (1994) "Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihî, Cilt IV, Bizans", Çeviren: Asım Baltacıgil, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Graven, R., "Byzantine İstanbul A Self Guide Tour".
- İlhan, N., (2003) "Tarihî Çevre Değerlendirme" ders notları, YTÜ Mimarlık Fakültesi Rölöve Restorasyon Yüksek Lisans programı.
- Kırımtayf, S., (2001) "Converted Byzantine Churches in İstanbul, Their Transformation into Mosques And Masjids", Ege Yayınları.
- Koçgündüz, M., (1975) "İstanbulda Bizans Devrine Ait Anıt Ve Yapılar", Güven Matbası, İstanbul.
- Kuban, D., (1998) "Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları", Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Kuban, D., (2000) "Tarihî Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu", Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Kuban, D., (2001) "Türkiye'de Kentsel Koruma", Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, Yurt Yayınları.
- Mathews, "The Early Churches of Constantinople".

Millingen, V., “Byzantine Churches“.

Öktem, G., (2002) “Selçuk Kent Alanı İçinde Bizans, Selçuklu Ve Osmanlı Yapıları, Koruma Onarım Sorunları“, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Öz, T., (1987) “İstanbul Camileri”, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, VI. Dizi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Özbay, (2003), “Özel İlgi ve Kültür Turizmi Öne Çıkmalı”, Tureb Başkan Vekili, Rehber dünyası, Ağustos 2003.

Öztepe, O., (2001) “İstanbul Suriçi’nde Bulunan Bizans Dönemine Ait Kiliselerin Günümüzdeki Durumları ve Koruma Sorunları”, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Yüksek Lisans tezi, İstanbul.

Rızaoğlu, B., (2004) “Turizmde Tanıtma”, Detay Yayıncılık, Ankara.

Strabon, (2000), “Antik Anadolu Coğrafyası - Geographika” Çeviren: Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Taylor, J., “İmparatorlukların Başkenti İstanbul”.

T.C. İstanbul Valiliği, (2002) “İstanbul’daki Tarihî Mimarî Eserlerin Tesbiti ve Korunması (Proje)”, İstanbul Turizmi Geliştirme Projesi Eminönü Pilot Bölge Uygulaması, İstanbul.

Topçu, N., (1970) “Kültür ve Medeniyet”, Hareket Yayınları 30, İstanbul.

Y.T.Ü., (1991) “International Symposium on Architecture of Tourism in the Mediterranean, Policies-Planning-Design”, Yıldız Technical University Faculty of Architecture, İstanbul.

Y.T.Ü., (1991) “International Symposium on Architecture of Tourism in the Mediterranean, Policies-Planning-Design, Proceedings I”, Yıldız Technical University Faculty of Architecture, İstanbul.

Yüksel, A., Hançer, M., (2004) “Turizm : İlkeler ve Yönetim”, Turhan Kitabevi, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

[01] www.cesmeler.gen.tr

[02] www.patriarchate.org

[03] www.biglook.com

[04] www.istanbul.com

[05] www.seoultrd.com.tr

[06] www.nyu.edu

[07] www.byzantium1200.com

[08] www.mutasyon.net

[09] www.wowturkey.com

[10] www.allaboutturkey.com

- [11]www.icomos.org
- [12]www.turizmdebusabah.com Yeniden kültür turizmi Şerif Yenen 2003
- [13]www.mimarîst.org
- [14]www.tureb.org.tr
- [15]www.ace-cae.org
- [16]tarihîkentlerbirliği.org
- [17]www.kultur.gov.tr
- [18]http://www.tureb.org.tr/agustos03bulten.pdf
- [19]www.greenglobe.com
- [20]www.wftga.org
- [21]www.kentli.org (Kara, K., Çetiz, S., Akay, Z., Bir Envanter Çalışmasından Koruma Politikalarına Göndermeler)
- [22]Avrupa Parlamentosu: http://www.europarl.eu.int
- [23]Avrupa Komisyonu: http://europa.eu.int/comm/index-fr-htm
- [24]Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü: europa.eu.int/comm/dgs/education_culture_fr.htm
- [25]Kültürel Eylemler : http://europa.eu.int/commculture/index-fr.html
- [26]"Kültür 2000" Programı : http://europa.eu.int/comm/culture/culture2000fr.html
- [27]Avrupa Konseyi : http://culture.coe.fr
- [28]Fransa Kültür ve İletişim Bakanlığı : http://www.culture.fr
- [29]Culture-Europe (Avrupa-Kültür) İrtibat Noktası : http://www.relais-culture-europe.org
- [30]Avrupa Kültür Dergisi (Revue Culture Europe): Kültür medyası ve sanat profesyonelleri için uluslararası dergi: http://www.culture.europe.fr.fm

EKLER

- Ek 1 Bizans Mimarî Mirası Gezi Yolları Haritaları
Ek 2 ICOMOS Uluslar arası Kültürel Turizm Bildirgesi
Ek 3 Amsterdam Bildirgesi (1975)
Ek 4 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
Ek 5 Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik
Ek 6 Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ile Turizm Merkezlerinin Belirlenmesine ve İlanına İlişkin Yönetmelik

Ek 1 Bizans Mimarî Mirası Gezi Yolları Haritaları

Ek 2 ICOMOS Uluslararası Kültürel Turizm Bildirgesi [11]

ICOMOS Kültürel Turizm Uluslararası Komitesi 8. Uluslararası Kültürel Turizm Bildirgesi

En üst düzeyde doğal ve kültürel miras tüm insanlığa aittir. Her birimizin onun evrensel değerlerini anlamak ve korumak hakkı ve sorumluluğu vardır.

Miras, hem doğal hem kültürel çevreyi ifade eden geniş bir bağlamdır. Peyzaj, tarihî yerler, sit alanları ve yapılı çevre gibi biyolojik farklılaşmaları, koleksiyonları, geçmiş ve süre gelen kültürel farklılıkları, bilgiyi ve yaşam deneyimlerini içerir. Tarihsel gelişimin uzun sürecini kaydedip anlatırken milli, bölgesel ve yerel kimliklerin çeşitliliğine dikkat çeker ki bu da modern hayatın içsel bir parçasıdır. Bu değişim ve gelişimin dinamik referans noktası ve mutlak enstrümanıdır. Her topluluğun ve yörenin özel mirasının ve ortak hafızasının bugün ve gelecekte yeri doldurulamaz.

Artan küreselleşme çağında miras ve kültürel farklılığın korunması, yorumlanması ve sunulması tüm toplumlar için önemli bir uğraştır.

Prensip 1

Yerel ve uluslararası turizm kültürel değişimin önde gelen araçlarından biri olduğu için Koruma, hem ev sahibi toplulukların, hem de konukların kültür ve mirasını ilk elden deneyimlemek ve anlamak fırsatını sağlamakla sorumludur.

- Doğal ve kültürel miras, tarihsel gelişimin öykülenmesini sağlayan, dünyevi ve ruhsal bir kaynaktır. Onun modern hayatta önemli bir rolü vardır ve toplum tarafından fiziksel, entellektüel ve duygusal olarak ulaşılabilir olmalıdır. Fiziksel özelliklerin, elle tutulamayan anlamların, geleneksel kültürel özelliklerin ve geniş bağlamların korunması için yapılan programlar bu mirasın önemini hem ev sahibi toplum hem de konuklar tarafından eşit oranda anlaşılabilmesini sağlamalıdır.
- Farklı doğal ve kültürel mirasların farklı düzeylerde önemleri vardır. Bazıları evrensel milli, bölgesel önem taşır. Yorumlayıcı programlar, ev sahibi topluluğa ve konuklara eğitim, medya ve teknolojiyi kullanarak bu önemi uygun düzeyde vurgulamalıdır.
- Yorumlayıcı ve sunucu programlar kültürel ve doğal mirasın uzun süreli hayatta kalması için gereken yüksek düzey bilinçlenmeyi sağlamalı ve teşvik etmelidir.
- Yorumlayıcı programlar, miras yerlerinin önemini sunarken geleneklerin ve kültürel pratiklerin geçmişteki ve bugünkü farklılaşmasını sunmalı ve ev sahibi topluluğun da aynı şekilde kendi içindeki kültür ve dil farklarını göze almalıdır. Ziyaretçi her zaman miras

kaynağındaki farklılaşan kültürel değerler hakkında bilgilendirilmelidir.

Prensip 2

Miras yerleri ve turizm arasındaki ilişki dinamik ve karmaşık değerler içerebilir. Bu ilişki şimdiki ve gelecek nesiller için sürdürülebilir şekilde yönetilmelidir.

- Önemli miras yerleri, bütün insanlar için kültürel farklılık ve sosyal gelişme gibi önemli esas değerlere sahiptir. Kültürlerin yaşatılması, miras yerleri, koleksiyonlar, onların fiziksel ve ekolojik bütünlükleri ve çevresel bağlamdaki uzun dönemli koruma ve muhafaza çalışmalarında sosyal, ekonomik, politik, yaşama ilişkin, kültürel ve turizm geliştirme politikaları önemli bir parça teşkil etmelidir.
- Potansiyel farklılıkların yanı sıra, miras kaynakları ya da değerleri ve turizm arasında dinamik ve sürekli değişen, fırsatları ve meydan okumaları yaratan bir etkileşim vardır. Turizm projeleri, aktiviteleri ve gelişimleri, ziyaretçilerin ihtiyaç ve tutkularına karşılık verirken, mirasta ve ev sahibi topluluğun hayat tarzında pozitif neticeler ve minimum elverişsiz etkiler elde etmek zorundadır.
- Koruma, yorum ve turizm geliştirme programları mirasın özel, belirli yerlerinin ayrıntılı bakımı üzerine temellenmiştir. Bu araştırmalar, kültürel mirasa verilen önemin takdir edilmesi ve anlaşılması için önemlidir.
- Miras yerlerinin ve koleksiyonların özgünlüklerinin devamı önemlidir. Geçmişten kalan fiziksel materyallerin, toplu hafızada ve yerli geleneklerde anlatıldığı gibi olması onların kültürel öneminin gerekli bir ögesidir. Kültürel mirasın anlaşılmasını ve takdir edilmesini sağlamak için programlar, yerlerin ve kültürel deneyimlerin özgünlüğünü açıklamalı ve tercüme etmelidir.
- Turizmi geliştirme ve altyapı projeleri, estetik, sosyal kültürel ölçüleri, doğal ve kültürel çevreyi, biyolojik farklılık karakteristiklerini ve miras yerinin geniş bağlamsal görünüşünü dikkate almalıdır. Tercihler yerel materyaller kullanılması yönünde verilmeli ve yerel mimarî stiller ve ana dil gelenekleri göz önüne alınmalıdır.
- Miras yerlerinin reklamını yapmadan yada turizmin yükselen gelişiminden önce, yönetim planları doğal ve kültürel kaynaklarını değerlerledirmelidir.
- Fiziksel karakteristik, bütünlük, yerlerin ekolojik ve biyolojik farklılığı, yerel erişim ve ulaşım sistemleri ve ev sahibi topluluğun sosyal, ekonomik ve kültürel saadeti üzerinde ziyaretçi sayısının etkileri ile ilişkileri, kabul edilebilecek değişim limitlerinde kurulmalıdır. Muhtemel değişimin sınırları kabul edilmezse gelişme önerileri değiştirilmelidir.

- Turizm aktivitelerinin ilerleyen etkilerini ve belirli yerlerin ya da halkların gelişimini süreç olarak ele alan programlar yapılmalıdır.

Prensip 3

Miras yerleri koruma ve turizm planları, ziyaretçi deneyimlerinin yapılmaya değer, tatmin edici ve eğlenceli olacağından emin olmalıdır.

- Koruma ve turizm planları yüksek kaliteli bilgi sunmalıdır. Optimum ziyaretçilerin anlaması gerekenler: mirasın belirleyici karakterisitiklerinin olduğu, onun korunmaya ihtiyacı olduğu ve ziyaretçinin buna uygun davranış biçimleri sergilemesi gerekliliğidir.
- Ziyaretçiler eğer isterlerse miras yerini kendi adımlarıyla gezebilmelidirler. Ancak mekanın fiziksel dokusunun ve bütünlüğünün bozulmaması ve mirasın doğal ve kültürel karakterisitikleri üzerindeki etkiyi en aza indirmek amacıyla özel dolaşım rotaları da gerekli olabilir.
- Yerel yöneticiler, ziyaretçiler, politikacılar, plancılar ve turizm operatörleri için kutsal ve dini mekanlara saygı, bu mekanların pratikleri ve gelenekler önemli bir husustur. Ziyaretçiler iyi karşılanacakları konusunda cesaretlendirilmelidir, ev sahibi toplumun hayat tarzı ve değerlerine saygı, muhtemel hırsızlıkları yada kültürel taşınır ve taşınmazların yasadışı ticareti önlemek için sorumlu bir davranışla yeniden hoşgeldin diyebilmek, mutlaka geri dönmelerini sağlamak gerekir.
- Turizm aktivitelerinin planları ziyaretçilerin konforu, güvenliği ve huzuru için uygun özellikleri, ziyaretin eğlencesinin artmasını desteklemelidir fakat bunların yerel ekolojik karakterlerin ya da belirgin niteliklerin üzerinde olumsuz etkileri olmamalıdır.

Prensip 4

Koruma ve turizm planları ev sahibi toplumu ve yerlileri de kapsamalıdır.

- Ev sahibi toplumun doğruları ve ilgi alanları, dinsel ve yerel sınırları, sahip oldukları mallar ve yerli halkın kendi toprakları ve onun belirli yerlerindeki geleneksel uygulamaları ya da sorumlulukları yapmasına saygı duyulmalıdır. Onlar turizm bağlamında kararlarda, stratejilerde, politikalarda ve protokollerde, onların miras kaynaklarının koruma, yönetim, sunum, ve yorumlarında, kültürel pratikler ve modern kültürel deneyimlerde yer almalıdırlar.
- Yerlilerin ihtiyaçları, fiziksel, manevi ya da entelektüel anlamda kültürel eylemleri, bilgi, hareket ve kalıntıları ya da toprakları yönetmelerine ya da sınırlamalarına saygı duyulmalıdır.

Prensip 5

Politika yapanlar, turizm gelirlerini, ülke ve bölgeler arası sosyo-ekonomik gelişmenin sınırlarını kaldırmak ve ihtiyaç olan yerlerde yoksulluğun azalmasına katkıda bulunmak için eşit şekilde dağıtmalıdır.

- Koruma yönetimi ve turizm aktiviteleri, ev sahibi ya da ziyaretçi toplumun kadın ve erkekler için, eşit ekonomik sosyal ve kültürel faydalar sağlamalıdır (bütün düzeylerdeki eğitim, araştırma ve tam zamanlı iş yaratma olanakları gibi).
- Özellikle tarihî mekanlardaki turizm programlarında gelirlerin önemli bir bölümü bu mekanların korumasına ve doğal, kültürel içeriklerini anlatan sunumlara ayrılmalıdır. Mümkün olan yerlerde ziyaretçilere bu gelirin tahsis edileceği yer bildirilmelidir.
- Turizm programları, araştırmalar, rehberlerin çalışması ve kültürel değerlerin sunumunda yerel halkın yeteneklerini artırmak için topluluktan yerel tercümanları cesaretlendirmelidir.
- Mirasın yorumu ve bu yorumu içeren eğitim programları, yerel halk arasındaki yerel yorumcuları da cesaretlendirmelidir. Bu programlar yerel halkın ilgisini korumaya çekerken, onların miraslarına saygılarını ve bilgilerini artırmalıdır.
- Koruma yönetimi ve turizm programları politikacılar, plancılar, araştırmacılar, tasarımcılar, mimarlar, yorumcular, korumacılar ve turizm operatörleri için eğitim ve araştırma olanakları içermelidir. Katılımcılar tartışılan meseleleri, meslektaşlarının karşılaştığı fırsatları ve problemleri anlamak ve yardım etmek için cesaretlendirilmelidir.

Prensip 6

Turizm tanıtma programları doğal ve kültürel mirasın karakteristiğini korumalı ve geliştirmelidir.

- Turizm tanıtma programları, potansiyel ziyaretçilere özel miras yerinin karakteri ve ev sahibi topluluk ile ilgili sorumlu bilgilendirme yapmalı ve gerçekçi beklentiler yaratmalı, onları buna uygun davranışlarda bulunmak için cesaretlendirmelidir.
- Özel miras yerleri ve koleksiyonlar, onların otantizmini koruyan ve ziyaretçi sayısını optimumda tutarak ziyaretçilerin deneyimlerini geliştiren bir yolla tanıtılmalı ve yönetilmelidir.
- Turizm tanıtma programları, elde edilen gelirin geniş dağıtımını desteklemeli, daha popüler yerlerde baskıyı rahatlatmak için ziyaretçileri kültürel ve doğal mirasın dinsel yada yöresel karakterini deneyimlemek için cesaretlendirmelidir.
- Ev sahibi topluma makul bir sosyo ekonomik dönüşün olabilmesi için yerel işletmelerin ve

diğer ürünlerin tanıtımı, dağıtımı ve satılması desteklenmelidir. Ancak bu yapılırken aynı zamanda yerel halka kültürlerinin küçük düşürülmediği anlatılmalıdır.

Ek 3 Amsterdam Bildirgesi (1975) (Ahunbay, 2004)

1975 Avrupa Mimarlık Mirası yılını taçlandıran ve Avrupa'nın tüm ülkelerinin delegelerinden oluşan Amsterdam Kongresi, Avrupa'nın benzersiz mimarlığının tüm halklarının ortak mirası olduğunun bilincini taşıyan ve korunması için üye devletlerin aralarında ve diğer Avrupa hükümetleriyle birlikte çalışma isteklerini bildiren Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nce yürürlüğe konulan Karta'yı sevinçle karşılamaktadır. Kongre, Avrupa mimarlık mirasının tüm dünyanın kültürel mirasının bütünleyici bir parçası olduğunu onaylamaktadır ve bu yılın Temmuz ayında Helsinki'de benimsenen Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Kongresi Sonuç Yasası'nca öngörülen kültürel alanda işbirliği ve alışverişi teşvik amacıyla karşılıklı yüklenilen sorumluluğu büyük bir memnuniyetle izlemiştir. Bu şekilde, Kongre aşağıdaki temel düşünceleri vurgulamaktadır:

- Avrupa'nın mimarlık mirası, paha biçilmez kültürel değerinin yanı sıra, halklarına ortak tarihlerinin ve geleceklerinin bilincini aşılamaktadır. Bu nedenle yaşatılması çok önemlidir.
- Mimarlık mirası yalnız üstün nitelikli tek yapıları ve çevrelerini değil, tarihsel ve kültürel özelliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları içerir.
- Bu hazineler tüm Avrupa halklarının ortak varlığı olduğundan, bu halklar ihmal, kasıtlı yıkım, düzensiz yeni yapılaşma ve aşırı trafik gibi gittikçe artan tehlikelere karşı, onları korumak için ortak bir sorumluluğa sahiptirler.
- Mimarlık ürünlerinin korunması marjinal bir sorun olarak değil, kent ve ülke planlamasının ana hedefi olarak ele alınmalıdır.
- En önemli planlama kararlarını alan yerel yetkililerin mimarlık mirasının korunmasında özel bir sorumluluğu vardır ve fikir ve bilgi alışveriş yaparak birbirlerine yardımcı olmalıdırlar.
- Eski alanların sağlıklılaştırılması olarak ölçüsünde, bölge sakinlerinin toplumsal kompozisyonunda köklü bir değişiklik gerektirmeyecek şekilde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Kamu kaynaklarınca gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarının sağladığı yararları tüm toplum kesimleri pay almalıdır.
- Gerekli yasal ve yönetsel önlemler tüm ülkelerde güçlendirilmeli ve daha etkin kılınmalıdır.
- Mimarlık veya tarih açısından önemli binaların ve yörelerin restorasyon, uygulama ve bakım giderlerinin karşılanmasına katkıda bulunmak için yerel yönetimlere parasal yardım sağlanmalı, aynı biçimde özel mülk sahiplerine de parasal destek ve devletten yardım

sunulmalıdır.

- Ancak, halk ve özellikle de genç kuşak onun değerini bilirse yaşayacaktır. Bu nedenle her düzeydeki eğitim programları bu konuya artan bir ilgi göstermek zorundadır.
- Kamunun ilgisini uyandırmaya yardımcı olacak uluslararası, ulusal ve yerel bağımsız örgütler yüreklendirilmelidir.
- Bugünün yeni yapıları yarının mirası olacağından, çağdaş mimarlığın yüksek kaliteli olması için her türlü çaba gösterilmelidir.

Avrupa Mimarlık Mirası Kartası'nda Bakanlar Komitesi'nin belirttiği gibi, üye devletlerin dayanışma ruhu içinde birbirini tutan politikalar izleyeceğini garanti altına almak Avrupa Konseyi'nin sorumluluğundadır. Bu nedenle tüm Avrupa ülkelerinde mimarlık ürünlerinin korunması için gösterilen aşamalar deneyim alışverişini özendirecek biçimde periyodik raporlar halinde sunulmalıdır.

Kongre hükümetleri, parlamentoları, ruhani ve kültürel kuruluşları, profesyonel enstitüleri, ticari, endüstriyel ve bağımsız birlikleri ve tüm vatandaşları bu bildirin hedeflerini tüm güçleriyle desteklemeye ve bunların uygulanmasını sağlamak için her türlü çabayı göstermeye çağırılmaktadır.

Avrupa'nın yeri doldurulmaz mimarlık mirası, şimdi ve gelecekte tüm halklarının yaşamlarının zenginleştirilmesi için ancak bu yolla yaşatılabilir.

Kongre tartışmalar sonucu ortaya çıkan sonuç ve önerilerini aşağıda sunmaktadır. Yeni bir koruma politikası ve bütünleşik koruma uygulanmazsa, toplumumuz çok yakında geleneksel çevresini oluşturan yapı ve sit mirasının çoğunu yitirmiş olduğunu görecektir. Koruma bugün tarihî park ve bahçelerin yanısıra, tarihî kentler, kentlerin eski mahalleleri ve geleneksel karakteri olan kent ve köyler için de gereklidir. Bu mimarlık ürünlerinin korunması en büyüğünden en alçak gönüllülerine kadar, günümüz yapılarını da unutmadan, kültürel değer taşıyan tüm yapıları çevreleriyle birlikte kapsayan geniş perspektif içinde görülebilir. Mimarlık mirasının önemi ve onu koruma tartışmaları artık çok daha açıklıkla biliniyor. Ani toplumsal değişikliklere karşı bireylerin kimliklerini korumalarına olanak veren çevreleri korumak, ya da yaşatmak zorundaysak, tarihsel sürekliliği korumamızın gerektiği kabul edilmelidir, çağdaş kent planlamasında eski kentlerin kent dokusunu karakterize eden insan ölçeğini, kapalı mekânları, işlevlerin etkileşimini ve toplumsal ve kültürel değişkenliği geri getirmek için bir çaba vardır. Fakat aynı zamanda eski yapıların korunmasının günümüz toplumunun ana ilgilerinden biri olarak kaynak tasarrufu ve israfın önlenmesine de katkıda

bulunduğunun farkına varılmıştır. Tarihî yapılara çağdaş yaşamın gereğiyle ilişkili yeni işlevler verilebileceği gösterilmiştir. Dahası, koruma, yetenek ve becerileri yaşatıp geleceğe aktarmak zorunda olan sanatçı ve yüksek nitelikli zanaatçılara da gereksinme yaratmaktadır. Mevcut yerleşmelerin iyileştirilmesi aynı zamanda tarımsal alanlara da el uzatılmasına ve koruma politikasının önemli bir üstünlüğü olarak, nüfus hareketlerini önlemeye, ya da büyük ölçüde azaltmaya da yardımcı olur.

Tüm bu nedenlerle, mimarlık mirasının korunması için yapılan tartışmalar bugün her zamankinden daha güçlüdür. Bununla beraber sağlam bir temele oturtulmalı ve böylece esas araştırma konusu haline getirilerek tüm eğitimsel ve kültürel gelişim programlarının parçası olmalıdır.

Mimarlık mirasının korunması kentsel ve bölgesel planlamanın baş hedeflerinden biridir. Mimarlık mirasının korunması, yakın geçmişte sık sık olduğu gibi, ikincil bir kaygı, ya da anlık eylemler gerektiren bir çalışma gibi ele alınmak yerine, kentsel ve bölgesel planlamanın bütünleyici bir parçası haline gelmelidir. Yani korumacılarla planlama sorumluları arasında sürekli bir diyalog kaçınılmazdır.

Plancılar tüm alanların aynı olmadığını ve bu nedenle de kendi özel niteliklerine göre ele alınmak zorunda olduklarının bilincinde olmalıdırlar. Mimarlık mirasının estetik ve kültürel değerlerinin gerektirdiklerinin bilinmesi eski mimarlık kompleksleri için özel hedef ve planlama kurallarının benimsenmesine yol açmalıdır. Sıradan planlama yönetmeliklerini ve tarihsel yapıları koruma amaçlı özel kuralları, birbirine uyarlamaksızın, yalnızca birlikte uygulamak yeterli değildir. Gereken bütünleşmeyi olası kılmak için, çevrelerindeki koruma bölgelerini de belirleyerek, yapıların, mimarlık komplekslerinin ve sitlerin envanterlerini hazırlamak şarttır. Bu envanter, koruma değeri taşıyan yapı ve bölgelere kişilerin dikkatini çekmek amacıyla, özellikle de kent ve ülke planlamasından sorumlu bölgesel ve yerel yetkili ve görevlilere ulaştırılmalıdır. Böyle bir envanter, mekân yönetimindeki esaslı bir niteliksel öge olarak koruma için gerçekçi bir temel oluşturacaktır.

Bölgesel planlama politikası, mimarlık mirasının korunmasını hesaba katmalı ve ona katkıda bulunmalıdır. Bu, özellikle nüfus azalmasını denetlemek ve dolayısıyla eski yapıların bozulmasını önlemek amacıyla, yeni etkinliklerin ekonomik çöküntü içinde bulunan bölgelerde yerleşmesini teşvik edebilir. Buna ek olarak, kent çevresindeki alanların gelişim kararları eski mahallelerin üzerindeki baskıyı hafifletecek bir biçimde yönlendirilebilir; burada ulaşım ve çalışma politikaları, birde kentsel etkinliklerin odak noktalarının daha iyi bir

dağılımının sağlanması, mimarlık mirasının korunması üzerinde önemli bir etki oluşturabilir.

Kalıcı bir koruma politikasının eksiksiz gelişmesi yerel kültürlerin dikkate alınmasının yanı sıra, geniş çaplı bir merkezden uzaklaştırma önlemi de gerektirir. Bu planlama kararlarının alındığı tüm düzeylerde (merkezi, bölgesel, yerel) koruma çalışmalarından sorumlu kişiler bulunması gerektiği anlamına gelir. Bununla birlikte, mimarlık mirasının korunması sadece uzmanlara ait bir konu olmamalıdır. Kamuoyu desteği şarttır. Halk eksiksiz ve yansız bilgi alarak, envanterlerin oluşturulmasından kararların hazırlanmasına kadar, işin her aşamasında gerçekten de rol almalıdır.

Son olarak, mimarlık mirasının korunması, niteliksel ölçütlere ve doğru oranlara hakettiği önemi veren ve çok sık olarak kısa vadeli kaygılar, teknolojiye dar görüşlü bir yaklaşım, yani kısaca modası geçmiş bir bakışın hakim olduğu seçenek ve hedefleri bundan sonra reddedebilme olanağı sağlayacak olan yeni, uzun vadeli bir yaklaşım özelliği taşımak zorundadır. Bütünleşik koruma yerel yetkililerin sorumluluğunu da kapsar ve yurttaşların katılımını gerektirir.

Yerel yetkililerin mimarlık mirasının korunmasında özel ve yaygın sorumlulukları olmalıdır. Bütünleşik koruma ilkelerini uygularken, kentsel ve kırsal topluluklardaki mevcut toplumsal ve fiziksel gerçeklerin sürekliliğini de hesaba katmak zorundadırlar. Gelecek geçmişin pahasına kurulamaz ve kurulmamalıdır. İnsan yapısı çevreye akıllı, duyarlı ve ekonomik bir saygıyla yaklaşan böyle bir politikayı uygulamak için yerel yetkililer;

- Kentsel ve kırsal dokuyu, onların yapısını, karmaşık işlevlerini, inşa edilmiş ve açık mekanların mimarlık ve mekânsal özelliklerini konu alan bir çalışmayı temel olarak kullanmalı;
- Yapılara, onların karakterine saygı göstermeyi ihmal etmeden çağdaş yaşamın gereklerine uyan işlevler vermeli;
- Böylece yaşatılmalarını garanti altına almalı; (eğitimsel, yönetsel ve tıbbi) kamu hizmetlerinin gelişimi üzerinde yapılan uzun vadeli incelemelerin, aşırı boyutların bunların nitelik ve etkinliklerini zedelediğini gösterdiğini bilmeli;
- Böyle bir politika için bütçelerin uygun bir bölümünü ayırmalıdır. Bu bağlamda, hükümetlerden özellikle bu cins amaçlar için ayrılmış kaynakların yaratılmasını istemelidirler. Bireylere ve çeşitli kuruluşlara yerel yönetimlerce verilen karşılıklı ve karşılıksız krediler onların katılımını ve parasal bağlantılarını canlandırmayı hedef almalıdır.

- Mimarlık mirasını ilgilendiren her türlü konu ile uğraşmak üzere temsilciler atamalı;
- Yapıların o sıradaki kullanıcılarıyla esas sahipleri arasında doğrudan doğruya bağlar kurulmasını sağlayacak özel, ticari olmayan acenteler kurmalı;
- Restorasyon ve iyileştirme çalışmaları için gönüllü kuruluşların oluşumunu ve etkin işleyişini kolaylaştırmalıdır.

Yerel yönetimler, koruma planları ile ilgilenen grupların görüşlerini araştırmak için kullandıkları danışma tekniklerini geliştirmeli ve planlamanın ilk aşamalarından itibaren bu görüşleri hesaba katmalıdırlar. Halkı bilgilendirme çabalarının bir bölümü olarak, yerel yetkililerin kararlarını açıkça anlaşılır bir dil kullanarak halka sunmalı ve böylece yörede yaşayanlar bu kararların nedenlerini öğrenip, tartışıp değerlendirebilmelidirler. Halkın konuları birlikte inceleyebilmesine olanak veren toplantı yerleri sağlanmalıdır. Bu politikanın bir parçası olarak, halk toplantıları, sergiler, halk oylamaları, iletişim araçlarının kullanımı gibi yöntemler ve tüm diğer uygun yöntemlerin uygulanması her zaman başvuru alan uygulamalar haline gelmelidir. Gençlerin çevre sorunlarında eğitilmeleri ve koruma görevlerine katılmaları en önemli toplumsal gerekliliklerden biridir. Gruplar ya da bireylerce ileriye sürülen tamamlayıcı öneri veya seçenekler, planlamacıya önemli bir katkı olarak düşünülmelidir. Yerel yönetimler birbirlerinin deneyimlerinden yararlanabilirler. Bu nedenle tüm kullanıma açık kurallardan yararlanarak sürekli bir bilgi alışverişi oluşturmalıdırlar.

Herhangi bir bütünlük koruma politikasının başarıya ulaşması toplumsal etkenlerin gözönüne alınmasına bağlıdır. Bir koruma politikası aynı zamanda mimarlık mirasının toplumsal yaşamla bütünleşmesi anlamına da gelir.

Gösterilecek koruma çabası, yalnızca yapıların kültürel değeriyle değil, onların kullanım değeriyle de ölçülmelidir. Bütünlük korumanın toplumsal sorunları ancak bu iki değerler grubu eş zamanlı olarak ele alınırsa halledilebilir. Mimarlık mirasının bir bölümünü oluşturan bir yapı kompleksinin iyileştirilmesi, mevcut altyapı üzerine yeni yapılaşmadan, ya da daha önce gelişmemiş bir alanda yeni bir kompleks yapılmasından daha ucuza gelebilir. Toplumsal sonuçları oldukça farklı olan bu üç çözümün maliyetleri karşılaştırıldığında, toplumsal maliyetleri gözden kaçırmamak önemlidir. Bunlar yalnızca mal sahipleri ve kiracıları değil, o bölgede canlılığı sağlayan ve koruyan zanaatkar, tüccar ve yüklenicileri de ilgilendirir. Kamu yetkilileri restore edilmiş ve iyileştirilmiş bölgelerdeki sakinlerin artan kiralari ödeyememeleri, orayı terk etmek zorunda bırakılmaları gibi sonuçlar veren serbest piyasa yasalarını önlemek için, düşük maliyetli yerleşmelerde zaten yaptıkları gibi, ekonomik etkenlerin etkisini azaltmak üzere araya girmelidirler. Parasal müdahaleler, kira üst

sınırlarının sabitleştirilmesiyle bağlantılı olarak mal sahiplerine yapılacak restorasyon giderleri yardımı ile, eski ve yeni kiralar arasındaki farkı tümüyle, ya da kısmen karşılayacak biçimde kiracılara yapılacak para yardımı arasında bir denge oluşturmayı hedef almalıdır.

Halkın programların hazırlanmasına katılmasına olanak tanımak için, onlara bir yandan korunacak yapıların tarihsel ve mimarî değerini anlatarak, diğer yandan da sürekli ve geçici yeniden yerleşme konusunda tüm ayrıntıları vererek durumu anlamaları için gerekli gerçekler ortaya konmalıdır.

Bu katılım en önemlisidir çünkü iş artık birkaç öncelikli yapının restore edilmesi değil bölgelerin tümüyle iyileştirilmesi olayıdır. İnsanların kültürle ilgilenmesini sağlamaya yönelik bu pratik yöntem, hatırı sayılır bir toplumsal yarar getirecektir. Bütünleşik koruma yasal ve yönetsel önlemler alınmasını gerektirir.

Mimarî miras kavramı yavaş yavaş tarihsel tek yapıdan kentsel ve kırsal mimarlık komplekslerine ve daha yakın tarihî mimarlık eserlerine doğru genişletildiği için, yönetsel kaynaklarda bir artışla bağıntılı olarak geniş kapsamlı bir yasal reform yapılması etkili eylemin ön koşulu olmuştur.

Bu reform, bölgesel planlama yasalarını mimarlık mirasının korunması ile ilgili yasalarla birlikte uygulama gerekliliği ile yönlendirilmelidir. Bu sonuncusu (koruma yasaları), mimarlık mirasının ve bütünleşik koruma hedeflerinin yeni bir tanımını getirmelidir.

Bunlara ek olarak, aşağıdaki konulara ilişkin özel işlemler tasarlamak zorundadır:

- Mimarî komplekslerin saptanıp, çizimlerinin yapılması;
- Koruyucu dış bölgelerin ve bunların içinde geçerli olan ve halkı ilgilendiren kısıtlamaların belirlenmesi;
- Bütünleşik koruma şemalarının hazırlanması ve bunların gerektirdiklerinin planlama politikaları içine alınması;
- Projelerin onaylanması ve işi yürütmek için yetki alınması.
- Bunlara ek olarak, gerekli yasal hazırlıklar yapılarak aşağıdaki maddeler gerçekleştirilmelidir:
- Kentsel planlama için sağlanan bütçe kaynaklarının iyileştirme ve yeni gelişme arasında dengeli olarak paylaşılacağını garantilemek;
- Eski bir yapıyı iyileştirmeye karar veren yurttaşlara en azından yeni yapılaşma için yararlandıkları kadar parasal destek vermek;

- Devlet ve kamu yetkililerinin parasal destek sistemini yeni bütünleşik koruma politikasının ışığında yeniden gözden geçirmek.

Yapı yasa, yönetmelik ve kurallarının uygulaması, olabildiğince bütünleşik koruma gerekliliklerini karşılayacak şekilde gevşetilmelidir. Yetkililerin çalışma kapasitesini arttırmak için yönetimin yapısını yeniden gözden geçirerek kültür mirasından sorumlu departmanların uygun düzeylerde örgütlendiğini ve yeterli sayıda nitelikli personelle gerekli bilimsel, teknik ve parasal kaynakların onların emrine verildiğini garanti altına almak şarttır.

Bu departmanlar yerel yetkililere yardım etmeli, bölge planlama bürolarıyla işbirliği yapmalı ve kamu özel kuruluşlarıyla sürekli ilişki içinde olmalıdırlar. Bütünleşik koruma uygun parasal araçların varlığını gerektirir.

Tüm ülkelerde uygulanabilecek bir parasal politikayı tanımlamak ya da planlama sürecindeki farklı önlemlerin sonuçlarını değerlendirmek, bunların karşılıklı yankıları nedeniyle zordur. Dahası, bu sürecin kendisine toplumun güncel yapısından doğan dış etkenler hakimdir. Her devletin kendi parasal yöntem ve araçlarını gözden geçirmesi uygundur. Yine de Avrupa'da korumaya ayrılmış parasal kaynakları yeterli olan çok az ülke olduğu kesinlikle söylenebilir. Hiçbir Avrupa ülkesinin bir bütünleşik koruma politikasının ekonomik gereklerini yerine getirecek ideal yönetimsel işleyişe henüz sahip olmadığı da açıkça ortadadır. Bütünleşik korumanın ekonomik sorunlarını çözebilmek için şu etken önemlidir: yeni yapıların çevreleriyle uyum içinde olmalarını sağlayacak bazı hacimsel ve boyutsal (yükseklik, arazi kullanım katsayısı vb.) kısıtlamalar getirecek bir yasa hazırlamak.

Planlama yönetmelikleri, artan yoğunlukları caydırıcı rol oynamalı ve yeni gelişme yerine iyileştirme çalışmalarını özendirmelidir. Koruma programlarının baskılarından kaynaklanan fazla maliyeti belirleyecek yöntemler gözden geçirilmelidir. Olanak olduğunca, bu restorasyon çalışmasını yürütmek zorunda olan mal sahiplerinin fazla maliyeti (ne fazlasını, ne eksikliğini) karşılayabilmelerine yardım etmek için yeterli kaynaklar bulunmalıdır. Eğer fazla maliyeti karşılayacak böyle bir yardım sistemi kabul edilirse, tabii ki, bu yararın vergilendirilmeyle azaltılmasına da özen göstermek gerekecektir. Aynı ilke, tarihsel ve mimarî önem taşıyan yıpranmış yapı topluluklarına da uygulanmalıdır. Bu toplumsal dengenin yeniden kurulmasını sağlayacaktır.

Yeni yapılara sağlanan para ve vergi kolaylıkları, aynı oranda eski yapıların bakım ve korunumu için de sağlanmalıdır. Daha önce fazla maliyet karşılığında ödenmiş bir yardım varsa tabii ki gösterilecek kolaylık daha az olacaktır. Yetkililer, yerel yetkililere, ya da kâr

amacı gütmeyen kuruluşlara gerekli parayı sağlayarak döner sermayeler kurmalı ve onları özendirilmelidir. Bu özellikle, bu cins programların böyle çekici bir mal varlığı karşısındaki yüksek talepten doğan değer artışları yoluyla kısa , ya da uzun vadede kendini finanse edebilir hale gelebileceği bölgelerde uygulanabilir. Yine de, tüm özel parasal kaynakları özellikle de endüstriden gelenleri teşvik etmek çok önemlidir. Sayısız özel girişim, ulusal ya da yerel düzeydeki yetkililerle birlikte oynayabilecekleri yararlı rolü ortaya koymuştur.

Bütünleşik koruma restorasyon ve iyileştirme yöntem ve teknikleri daha iyi araştırılmalı ve kapsamı genişletilmelidir. Önemli tarihî kompleksler için geliştirilmiş olan özel teknikler bundan böyle daha az sanatsal üstünlüğe sahip olan birçok yapı ve komplekste de uygulanmalıdır.

Geleneksel yapı malzemelerinin bulunabilmesi ve geleneksel zanaat ve tekniklerin kullanımının sürdürülmesini garanti altına alacak adımlar atılmalıdır. Mimarlık mirasının sürekli bakımının yapılması, uzun vadede masraflı iyileştirme işlemlerini önleyecektir.

Her iyileştirme şeması uygulanmaya başlanmadan önce iyice incelenmelidir. Aynı zamanda malzeme ve tekniklerle ilgili kapsamlı bir belge toplama çalışması ve giderlerin bir analizi yapılmalıdır. Bu belgeler toplanıp uygun merkezlerde bulundurulmalıdır.

Koruma için kullanılan yöntem ve tekniklerin bir katalogunu derlemek için araştırmaya girişilmeli, bu amaçla bilimsel kurumlar oluşturulmalı ve bunlar aralarında yakın bir işbirliği içinde bulunmalıdır. Bu katalog hazır bulundurulmalı ve restorasyon ve iyileştirme uygulamalarının düzeyini yükseltmek isteyenlere dağıtılmalıdır. Nitelikli personel üretmek için daha iyi eğitim programlarına esaslı bir gereksinim vardır. Bu programlar, esnek, çok disiplini kapsayan nitelikte olmalı ve yerinde uygulamaya yönelik deneyim kazanılabilecek kursları da içermelidir. Bilgi, deneyim ve eğitilen elemanların uluslararası değişimi, tüm ilgili personelin eğitimi için gerekli bir öğedir.

Bu, koruma programları hazırlamak için gerekli planıcı, mimar, teknisyen ve zanaatçı birikimini yaratmaya ve yok olma tehlikesi içinde olan restorasyon çalışmalarına özgü zanaatçıların yaşatılacağını garanti altına almaya yardımcı olmalıdır.

Nitelik kazanma, çalışma koşulları, ücret, iş güvenliği ve toplumsal statü fırsatları, gençlerin restorasyon ve iyileştirme çalışmalarlarıyla bağlantılı disiplinleri seçip sürdürmelerini sağlayacak kadar çekici olmalıdır.

Bunun yanısıra, tüm düzeylerdeki eğitim programlarından sorumlu olan yetkililer, gençlerin

ilgisini koruma disiplinlerine çekmek için çaba göstermelidirler.

(Mimarlar Odası 1989 yıllığından alınmıştır.)

Ek 4 KTV'nı Koruma Kanunu [13]

Kanun numarası: 2863

Kabul tarihî : 21/7/1983

Yayımlandığı Resmi gazete: tarih: 23/7/1983 sayı: 18113

Birinci Bölüm - Genel Hükümler***Amaç:***

madde 1 - Bu kanunun amacı; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.

Kapsam:

madde 2 - Bu kanun; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzel kişilerin görev ve sorumluluklarını kapsar. tanımlar ve kısaltmalar:

madde 3 - Bu kanunda geçen tanımlar ve kısaltmalar şunlardır:

a)Tanımlar:

- 1) "Kültür varlıkları"; Tarih öncesi ve tarihî devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.
- 2) "Tabiat varlıkları"; Jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihî devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.
- 3) "Sit"; Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimarî ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihî hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.
- 4) "Koruma"; ve "Korunma"; Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir.
- 5) "Korunma alanı"; Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihî çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alandır.
- 6) "Değerlendirme"; Kültür ve tabiat varlıklarının teshiri, tanzimi, kullanılması ve bilimsel yöntemlerle tanıtılmasıdır.

Kısaltmalar:

- "Bakanlık"; Kültür ve turizm bakanlığını,
- "Koruma yüksek kurulu"; Kültür ve tabiat varlıklarını koruma yüksek kurulunu,
- "Koruma kurulu"; Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulunu, ifade eder.

Haber verme zorunluluğu:

madde 4 - Taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını bulanlar, malik oldukları veya kullandıkları arazinin içinde kültür ve tabiat varlığı bulunduğunu bilenler veya yeni haberdar olan malik ve zilyetler, bunu en geç üç gün içinde, en yakın müze müdürlüğüne veya köyde muhtara veya diğer yerlerde mülki idare amirlerine bildirmeye mecburdurlar.

Devlet mali niteliği:

madde 5 - Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlar da varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları devlet malı niteliğindedir.

İkinci Bölüm: Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Ve Tabiat Varlıkları:

madde 6 - Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

- a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19.yy. sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,
- b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından kültür ve turizm bakanlığınca korunmalarına gerek görülen taşınmazlar,
- c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,
- d) Milli tarih mizdeki önlemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın milli mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihî olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler. Ancak, koruma kurullarınca mimarî, tarihî, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar.

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, h y kler, t m l sler,  ren yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihî kışla, tabya ve istihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihî yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihî saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar; eşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazineler, arastalar, bedestenler, kapalıarşılar,

sandukalar, sebiller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliyyeler, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler ve benzeri taşınmazlar, taşınmaz kültür varlığı örneklerindedir.

Tarihî mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri, taşınmaz tabiat varlığı örneklerindedir.

Tespit ve Tescil:

madde 7 - Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespiti bakanlıkça doğrudan doğruya veya diğer ilgili kurum ve kuruluşların uzmanlarının yardımlarından faydalanılarak yapılır.

Yapılacak tespitlerde, kültür ve tabiat varlıklarının tarih, sanat, bölge ve diğer özellikleri dikkate alınır. Devletin imkanları göz önünde tutularak, örnek durumda olan ve ait olduğu devrin özelliklerini yansıtan yeteri kadar eser, korunması gerekli kültür varlığı olarak belirlenir.

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili yapılan tespitler koruma kurulu kararı ile tescil olunur. Tespit ve tescil ile ilgili usuller, esaslar ve kıstaslar yönetmelikte belirtilir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese han, hamam, mescit, zaviye, sebil, Mevlevihane, çeşme ve benzeri korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespiti, envanterlenmesi vakıflar genel müdürlüğünce yapılır.

Tescil kararlarının ilanı, tebliği ve tapu kütüğüne islenmesi ile ilgili hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Korunma Alanı İle İlgili Karar Alma Yetkisi:

madde 8 - Yedinci maddeye göre tescil edilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunma alanlarının tespiti ve bu alanlar içinde inşaat ve tesisat yapılıp yapılamayacağı konusunda karar alma yetkisi koruma kurullarına aittir. Koruma kurullarının kararına 61. maddenin ikinci fıkrasına göre itiraz edilebilir.

Korunma alanlarının tespitinde, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunması, görünümlerinin ve çevreleri ile uyumlarının muhafazası için yeteri kadar korunma alanına

sahip olmaları dikkate alınır. Bu hususlarla ilgili esaslar, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na hazırlanacak yönetmelikte belirtilir.

İzinsiz Müdahale Ve Kullanma Yasağı:

madde 9 - Koruma Yüksek Kurulu'nun ilke kararları çerçevesinde koruma kurullarınca alınan kararlara aykırı olarak, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında, her çeşit insaf ve fiziki müdahalede bulunmak, bunları yeniden kullanıma açmak veya kullanımlarını değiştirmek yasaktır. Onarım, inşaat, tesisat, sondaj, kısmen veya tamamen yıkmaya, kazı veya benzeri işler insaf ve fiziki müdahale sayılır.

Yetki Ve Yöntem:

madde 10 - Her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, aldırmak ve bunların her türlü denetimini yapmak, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na aittir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin idare ve kontrolünde bulunan kültür ve tabiat varlıklarının korunması, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na yerine getirilir. Bu korunmanın sağlanmasında, gerektiğinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın teknik yardımı ve işbirliği sağlanır.

Milli Savunma Bakanlığı'nın idare ve denetiminde veya sınır boyu ve yasak bölgede bulunan kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi, Milli Savunma Bakanlığı'na yerine getirilir. Bu korunmanın sağlanması, Milli Savunma Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında düzenlenecek protokol esaslarına göre yürütülür.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese, han, hamam, mescit, zaviye, Mevlevihane,  eşme ve benzeri kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi koruma kurulları kararı alındıktan sonra, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yürütülür.

Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunma ve değerlendirilmesi, bu kanun hükümlerine uygun olarak kendileri tarafından sağlanır.

Kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bu kuruluşların b t yelerine her yıl bu maksatla konacak ödeneklerle yapılır.

Bu hizmetlerin yerine getirilebilmesi için, Kültür ve Turizm Bakanlığı b t cesine her yıl yeteri kadar  denek konur.

Kültür ve turizm bakanlığınca kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla, vakıf kurulabilir.

Araştırma, kazı ve sondaj yapılan alanların korunması ve değerlendirilmesi bakanlığa aittir.

Hak Ve Sorumluluk:

madde 11 - Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının malikleri bu varlıkların bakım ve onarımlarını Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bu kanun uyarınca bakım ve onarım hususunda vereceği emir ve talimata uygun olarak yerine getirdikleri sürece, bu kanunun bu konuda maliklere tanıdığı hak ve muafiyetlerden yararlanırlar. Ancak, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanları, zilyetlik yoluyla iktisap edilemez. Malikler bu varlıkların üzerindeki mülkiyet haklarının tabii icabı olan ve bu kanunun hükümlerine aykırı bulunmayan bütün yetkilerini kullanabilirler. Bu kanunun belirlediği bakım onarım sorumluluklarını yerine getirmekte aczi olanların mülkleri, usulüne göre kamulaştırılır. Mazbut veya mülhak vakıf varlıkları bu hükme tabi değildir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın uygun görmesi ile, Vakıflar Genel Müdürlüğü, il özel idareleri, belediyeler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, yukarıda sözü geçen maliklere l zım görülen hallerde, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma, bakım ve onarımlarına, teknik eleman ve ödenekleri ile yardımda bulunabilirler.

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Katkı Fonu:

madde 12 - özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının; korunması, bakım ve onarımı için Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca ayni, nakdi ve teknik yardım yapılır ve kredi verilir.

Bu amaçla, bir devlet bankasında açılacak özel bir hesapta ve Kültür ve Turizm Bakanlığı emrinde "korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının onarımına katkı fonu" kurulur. Bu fonun ita amiri Kültür ve Turizm Bakanı'dır.

Bu fonun gelirleri, her yıl devlet b t cesinden ayrılacak  denekler ile bu fondan verilecek kredilerin faizlerinden oluşur.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca yapılacak ayni, nakdi ve teknik yardımlar, fondan yapılacak harcamalar ve verilecek kredilerle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Devir Yasağı:

madde 13 - Hazineye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup, usulüne göre tescil ve ilan olunan, her çeşit korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı ile bunlara ait korunma sınırları dahilindeki taşınmazlar, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni olmadan, gerçek ve tüzel kişilere satılamaz, hibe edilemez.

Kullanma:

madde 14 - Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının intifa haklarının, belirli sürelerle kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere, devlet dairelerine, kamu kurum ve kuruluşlarına, kamu menfaatine yararlı milli derneklere bırakılması veya gerçek ve tüzel kişilere kiraya verilmesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın iznine tabidir...

Kamulaştırma:

madde 15 - Taşınmaz kültür varlıkları ve bunların korunma alanları, aşağıda belirlenen esaslara göre kamulaştırılır:

- a) Kısmen veya tamamen gerçek ve tüzel kişilerle mülkiyetine geçmiş olan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanları Kültür ve Turizm Bakanlığı'na hazırlanacak programlara uygun olarak kamulaştırılır. Bu maksat için, Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesine yeterli ödenek konur. Koruma amaçlı imar planında kültürel araçlara ayrılan tescilli yapıların, bu amaçla onarılıp değerlendirilmesi kaydıyla koruma kurullarının kararı ve bakanlığın tasdiki ile belediyelerce kamulaştırılması yapılabilir. Maksadına uygun kamulaştırma yapılmadığı tespit edildiği takdirde yetkisi geri alınır.
- b) Menşei vakıf olup da çeşitli sebeplerle kısmen veya tamamen gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetine geçen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve bunların korunma alanlarının kamulaştırılmaları, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yapılır. bu maksat için vakıflar genel müdürlüğü bütçesine yeteri kadar ödenek konur.
- c) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunma alanları, imar planında yola, otoparka, yeşil sahaya rastlıyorsa bunların belediyelerce; sair kamu kurum ve kuruluşlarının bakım ve onarım ile görevli oldukları veya kullandıkları bu gibi kültür varlıklarının korunma alanlarının ise, bu kurum ve kuruluşlarca, kamulaştırılması esastır.
- d) Kamulaştırmalarda bedel takdirinde, taşınmaz kültür varlıklarının eskilik, enderlik ve sanat değeri dikkate alınmaz.
- e) Kamulaştırma işlemleri, bu kanun hükümleri ile 2942 sayılı kamulaştırma kanununun bu kanuna aykırı olmayan hükümlerine göre yapılır.
- f) Sit alanı olması nedeni ile kesin inşaat yasağı getirilmiş korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu parseller, malikinin başvurusu üzerine bir başka arazisi ile değiştirilebilir. Üzerinde bina, tesis var ise, malikinin başvurusu üzerine rayiç bedeli 2942 sayılı kanunun 11. maddesi hükümlerine göre belirlenerek ödeme yapılır.

Bu hükümle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Ruhsatsız Yapı Yasağı:

madde 16 - Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarında ruhsatsız olarak inşaat yapmak yasaktır. Buralarda ruhsatsız olarak yapılacak inşaatlar ile, koruma amaçlı imar planlarında, plana; sitlerde, sit şartlarına aykırı olarak inşa edilen yapılar hakkında imar mevzuatına göre işlem yapılır.

Sit Geçim Dönemi - Koruma Amaçlı İmar Planı - Kısmi Plan Değişikliği:

madde 17 - Bir alanın koruma kurulunca sit olarak ilanı, bu alandaki imar planı uygulanmasını durdurur.(...) Koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar, Koruma Kurulu tarafından bir ay içinde geçim dönemi yapı şartları belirlenir. İlgili valilikler ve belediyeler anılan koruma amaçlı imar planını en geç bir yıl içinde Koruma Kurulu'na değerlendirmek üzere vermek zorundadırlar...

Yapı Esasları:

madde 18 - Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının gruplandırılması, maliklerinin müracaat tarihinden itibaren üç ay içinde koruma kurulunca yapılır. Gruplandırılan taşınmaz kültür varlıkları, tapu kütüğünün beyanlar hanesine kaydedilir. gruplandırma yapılmadıkça, onarım ve yapı esasları belirlenemez.

Mahalli idareler, taşınmaz kültür varlığı parselinde, ek veya eklenti suretiyle yapılacak veya yeni inşa edilecek yapılara ait koruma kurulunca verilen kararlarda veya onaylanmış kültür varlığı projelerinde değişiklik yapamazlar. Ancak, inşa edilecek yapının fen ve sağlık şartlarının mevzuata uygunluğunu kontrol ederler.

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı parselleri, taşınmaz kültür varlıklarının maliyetine tesir edecek şekil ve surette ayrılamaz ve birleştirilemez.

Maliklerin İzin Verme Yükümlülüğü:

madde 19 - Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının malikleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na görevlendirilmiş uzmanlara, gerektiği zaman, varlığın kontrolü, incelenmesi, harita, plan ve rölevesinin yapılması, fotoğraflarının çekilmesi, kalıplarının çıkarılması için izin vermeye ve gereken kolaylığı göstermeye mecburdurlar. Ancak, görevliler konut dokunulmazlığı ve aile mahremiyetini ihlal etmeyecek tarzda faaliyetlerini yürütürler.

Taşınmaz Kültür Varlıklarının Nakli:

madde 20 - Taşınmaz kültür varlıkları ve parçalarının, buldukları yerlerde korunmaları esastır. Ancak, bu taşınmaz kültür varlıklarının başka bir yere nakli zorunluluğu varsa veya özellikleri itibariyle nakli gerekli ise, koruma kurulunun uygun görüşü ve gereken emniyet tedbirleri alınmak suretiyle kültür ve turizm bakanlığınca istenilen yere nakledilebilir. Kültür varlığının nakli dolayısıyla taşınmazın maliki bir zarara maruz kalmışsa, kültür ve turizm bakanlığınca oluşturulacak bir komisyonun tespit edeceği tazminat zarar görene ödenir.

İstisnalar Ve Muafiyetler:

madde 21 - Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bakım, onarım, restorasyon, değerlendirme, muhafaza ve nakil işleri ile bu maksatla hazırlanacak projelerin yapılması ve arkeolojik, kazılarda kullanılacak aletlerin alımı hakkında 2886 sayılı devlet ihale kanununun ile 1050 sayılı muhasebe umumiye kanunu uygulanmaz. Birinci fıkranın uygulanmasına dair usul ve esaslar bir yönetmelikle belirlenir. Tapu kütüğüne "korunması gerekli taşınmaz kültür varlığıdır" kaydı konulmuş olan ve 1.grup olarak gruplandırılmış bulunan taşınmaz kültür varlıkları ile arkeolojik sit alanı ve doğal sit alanı olmaları nedeniyle üzerlerine kesin yapılanma yasağı getirilmiş taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları olan parseller her türlü vergi, resim ve harçtan muafır. Kültür varlıklarının korunması maksadıyla tespit, proje, bakım, onarım, restorasyon ve kazı ile müzelerin güvenliği için kullanılmak şartıyla, Türkiye büyük millet meclisi, milli savunma bakanlığı, bakanlıkça ve vakıflar genel müdürlüğünce dışardan getirilecek her türlü araç, gereç, makine, teknik malzeme ve kimyevi maddeler ile altın ve gümüş varak, her türlü vergi, resim ve harçtan muafır.

Koruma kurulları kararına uygun olarak bu taşınmaz kültür varlıklarında yapılan onarım ve inşaat işleri belediye gelirleri kanunu gereğince alınacak vergi, harç ve harcamalara katılma paylarından müstesnadır...

Beşinci Bölüm - Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İle Koruma Kurulları***Kuruluş, Görev, Yetki Ve Çalışma Şekli:***

madde 51 - Yurtiçinde bulunan ve bu kanun kapsamına giren korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamak üzere, bakanlığa bağlı "kültür ve tabiat varlıklarını koruma yüksek kurulu" ile bakanlıkça belirlenecek bölgelerde "kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulları" kurulur.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun görev ve yetkileri şunlardır;

- a) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonu ile ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirlemek,
- b) Koruma Kurulları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak,
- c) Uygulamadan doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek suretiyle, bakanlığa yardımcı olmak.

Koruma Yüksek Kurulu yılda en az iki defa toplanır. Bakanlık gerekli gördüğünde kurulu olağanüstü toplantıya çağırır.

Koruma Yüksek Kurulu salt çoğunlukla toplanır, toplantıya katılan üyelerin en az dörtte üçünün oyları ile karar verir.

Koruma Yüksek Kurulu'nun çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar bir yönetmelikle düzenlenir.

Koruma Yüksek Kurulu Üyeliği:

madde 53 - Kültür ve tabiat varlıklarını koruma yüksek kurulu aşağıda belirtilen üyelere oluşur.

Üyeler;

- (1) Bakanlık müsteşarı,
- (2) Başbakanlık müsteşar yardımcısı,
- (3) Bakanlığın ilgili müsteşar yardımcısı,
- (4) Eski eserler ve müzeler genel müdürü,
- (5) Turizm genel müdürü,
- (6) Bayındırlık ve iskan bakanlığının ilgili genel müdürü veya yardımcısı,
- (7) Orman genel müdürü veya yardımcısı,
- (8) Vakıflar genel müdürü veya yardımcısı,
- (9) Koruma kurulları başkanlarından bakanlıkça seçilecek altı üye.

Koruma Yüksek Kurulunun başkanı, bakanlık müsteşarıdır.

Müsteşar bulunmadığı zaman yardımcısı kurula başkanlık eder.

Temsilci Üyelerin Nitelikleri

madde 54 - Koruma Yüksek Kurulunun temsilci üyelerinin, yükseköğretim görmüş olmaları

ve 53. maddede belirlenen bilim dallarından biri veya birkaçında tanınmış ve bu alanlarda çalışmalar yapmış, tercihen yurt içinde veya yurt dışında yayımlanmış eserler vermiş olmaları şartı aranır...

Koruma Kurullarının Görev, Yetki Ve Çalışma Şekli:

madde 57 - Koruma kurulları, koruma yüksek kurulunun ilke kararları çerçevesinde olmak kaydıyla aşağıdaki işleri yapmakla görevli ve yetkilidir.

- a) Bakanlıkça tespit edilen veya ettirilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tescilini yapmak,
- b) Korunması gerekli kültür varlıklarının gruplandırılmasını yapmak,
- c) Sit alanlarının tescilinden itibaren bir ay içinde geçim dönemi yapı şartlarını belirlemek,
- d) Koruma amaçlı imar planları ile bunların her türlü değişikliklerini inceleyip onamak,
- e) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanlarının tespitini yapmak,
- f) Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarından özelliklerini kaybetmiş olanlarının tescil kaydını kaldırmak,
- g) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile ilgili uygulamaya yönelik kararlar almak,
- h) Kamu kurum ve kuruluşları (belediyeler dahil) ile gerçek ve tüzel kişiler, koruma kurullarının kararlarına uymak zorundadırlar,
- i) Koruma kurullarının başkan ve başkan yardımcıları, üyeler arasından kurulca seçilir. Başkanın yokluğunda kurula başkan yardımcısı başkanlık eder,
- j) Koruma kurullarının çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar bir yönetmelikle belirlenir.

Koruma Kurullarının Oluşumu:

madde 58 - Koruma kurulları aşağıda belirtilen üyelerden oluşur;

- a) Arkeoloji, sanat tarihî, müzecilik, mimari ve şehir plancılığı konularında uzmanlaşmış kişiler arasından bakanlıkça seçilecek üç temsilci,
- b) Yükseköğretim Kurulunca, kurumlarının arkeoloji, sanat tarihî, mimarlık, şehircilik bilim dallarından aynı daldan olmamak üzere iki öğretim üyesi,
- c) Görüşülecek konu, belediye sınırları içinde ise ilgili belediye başkanı veya teknik temsilcisi, dışında ise ilgili valilikçe seçilecek teknik temsilci,
- d) Görüşülecek konu, bayındırlık ve iskan bakanlığı ile ilgili ise bayındırlık ve iskan müdürlüğünden iki teknik temsilci,

- e) Görüşülecek konu, vakıflar genel müdürlüğü ile ilgili ise vakıflar bölge müdürü veya teknik temsilcisi,
- f) Görüşülecek konu, orman genel müdürlüğü ile ilgili ise konuyla ilgili teknik temsilci. ayrıca kurula oy hakkı olmamak kaydıyla danışman uzman çağırılabilir.

Ek 5 Korunması Gerekli Taşınmaz KTV Tespit Ve Tescili Hakkında Yönetmelik [13]

Resmi Gazetenin,

Tarihî: 10.12.1987

Sayısı: 19660

Birinci Bölüm: Genel Hükümler***Amaç Ve Kapsam***

madde 1- Bu Yönetmelik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde tarif olunan ve 6. maddesinde belirtilen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespit ve tescili ile, bu Kanunu değiştiren 3386 sayılı Kanunun 4. maddesinde belirtilen araştırma, kazı ve sondaj yapılan alanların korunması ve değerlendirilmesi ile ilgili usulleri, esasları ve kıstasları kapsar.

Dayanak:

madde 2- Bu yönetmelik 21/7/1983 tarih ve 2863 sayılı Kanunun 17/6/1987 tarih ve 3386 sayılı Kanunla değişik 7 ve 10 uncu maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Kısaltma Ve Tanımlar:

madde 3- Bu Yönetmelikte geçen kısaltma ve tanımlar şunlardır:

A) Kısaltmalar:

"Bakanlık" tabiri; Kültür ve Turizm Bakanlığı'nı

"Koruma Yüksek Kurulu"; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunu,

"Koruma Kurulu"; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunu, ifade eder.

B) Tanımlar:

"Taşınmaz Kültür Varlıkları": Tarih öncesi ve tarihî devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki korunması gerekli taşınmaz varlıkları,

"Taşınmaz Tabiat Varlıkları": Jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihî devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan taşınmazları,

"Kentsel Sit": Mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan, kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte buldukları alanları,

"Tarihî Sit": Önemli tarihî olayların cereyan ettiği ve bu sebeple korunması gerekli yerleri,

"Arkeolojik Sit": Antik bir yerleşmenin veya eski bir medeniyetin kalıntılarının bulunduğu yer veya su altında bilinen veya meydana çıkarılan korunması gerekli alanları,

"Tabii Sit": İlginç özellik ve güzelliklere sahip olan ve ender bulunan korunması gerekli alanları ve taşınmaz tabiat varlıklarını,

"Tespit": 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3 üncü maddesinde tarif edilen ve 6 ncı maddesinde belirtilen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bu yönetmelikte belirtilen usuller, esaslar ve kıstaslar doğrultusunda teknik bir çalışma ile değerlendirilerek belgelendirilmesini,

"Tespit Ekibi": Tespit çalışmalarını yapmak üzere, yapılacak çalışmanın konusu, çalışmaya esas teşkil eden varlıkların nitelikleri ve yerine göre Bakanlıkça ve gerektiğinde diğer ilgili kurum ve kuruluşların uzmanlarından veya Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kendi uzmanlarından veya Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kendi uzmanlarından 2 kişiden az olmamak üzere kurulacak ekibi,

"Tescil": Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarından korunması gerekli olanlarının koruma kurulu kararıyla belirlenmesini, ifade eder.

İkinci Bölüm. Esas Hükümler:

Tespitlerde Değerlendirme Kıstasları:

madde 4- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarından korunması gereklilerinin tespitinde aşağıdaki hususlar gözönünde bulundurulur:

- a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile, 19.yy. sonuna kadar yapılmış taşınmazlardan olması,
- b) 19.yy. sonundan sonra yapılmış olmasına rağmen önem ve özellikleri bakımından korunmasına gerek görülmesi,
- c) Taşınmazların sit alanı içinde bulunması,
- d) Taşınmazın milli tarihîmizdeki önemleri sebebiyle zaman unsuru ve tescil söz konusu

olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihî olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evlerden olması,

- e) Taşınmaz tabiat varlıklarının ender bulunan değişik özelliklere sahip olması,
- f) Tek yapılar için; taşınmazın sanat değeri, mimarî, tarihî, estetik, mahalli, arkeolojik değerler kapsamı içinde; strüktürel, dekoratif, yapısal durum, malzeme, yapım teknolojisi, şekil bakımından özellik arzemesi,
- g) Kentsel sit'ler için; korunması gerekli kültür varlığı özelliği gösteren tek yapıların yoğunluk, mimarî, tarihî bütünlük göstermesi,
- h) Arkeolojik sit'ler için; yazılı bilgi, sathi kalıntılar, bilimsel araştırmalar, çevresel gözlemler, ekolojik gözlemler, bilimsel tahmin ve topografik yapı yönlerinden niteliklere sahip olması,
- i) Tabii sit'ler için; bilimsel araştırma, jeolojik yapı, çevresel gözlemler, ekolojik gözlemler ve topografik yapı hususlarında özellikleri bulunması,
- j) Tarihî sit'ler için; yazılı bilgi ve tarihî araştırmalar sonucunda önemli tarihî olayların cereyan ettiği hususunun sabit olması.

Tespit Sonucu Düzenlenecek Belgeler:

madde 5- Yapılan tespitler sonucunda tescile esas olmak üzere aşağıdaki belgeler düzenlenir:

- 1- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tescili için gerekli bilgileri havi Tespit Fişi,
- 2- Tanıtmaya yeterli fotoğraflar,
- a) Tek yapılar için; Taşınmazı içten, dıştan ve çevresiyle birlikte gösteren tespit fişi üzerinde yer alan fotoğraflar,
- b) Arkeolojik, kentsel ve doğal sit alanları için; Alanı bütünüyle algılamayı sağlamak amacıyla panoramik olarak çekilmiş fotoğraflar ve alan üzerindeki taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile küçük buluntuların detaylı çekilmiş, tasdikli, çekim tarihleri belirtilmiş albüm haline getirilmiş fotoğraflar.
- 3- İmkanlar ölçüsünde yapılan çalışma için hazırlanmış diapositifler.
- 4- Taşınmazın yerini ve sınırlarını gösterir çizim,
- 5- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını tarif eden tespit ekibinin görüşünü havi Rapor ve ekinde korunması önerilen taşınmaz kültür varlıklarının listesi,
- 6- Tespit ekibince gerekli görülen diğer belgeler.

Tescil Kararı

madde 6 - Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarından Bakanlıkça tespiti yapılanlar, koruma kurullarınca değerlendirilerek tescil olunur.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak

vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese, han, hamam, mescit, zaviye, sebil, mevlevihane, çeşme ve benzeri korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tesbiti, envanterlenmesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yapılır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce tespiti yapılan taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları koruma kurullarınca değerlendirilerek tescil olunur.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce tespiti yapıp, koruma kurullarınca değerlendirilerek tescil olunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yürütülür.

Araştırma, kazı ve sondaj yapılan alanların korunması ve değerlendirilmesi Bakanlığa ait olup, bu alanlardaki uygulamalar konusundaki kararlar Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce alınır.

Tescil İşlemleri

madde 7- Tescil kararının ilgili kuruluşlara dağıtım kararı alan koruma kurullarınca yapılır. Tescil edilen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı il merkez ilçesinde bulunuyorsa valilikçe, ilçe sınırları içinde kalıyorsa kaymakamlıkça, tescil kararının valiliğe veya kaymakamlığa tebliğ tarihinden itibaren en geç 3 gün içinde ilan tahtalarına asmak, belediye hoparlörüyle duyurmak ve köy muhtarlığına bildirmek suretiyle ilâna ait tutanak Bakanlığın o ildeki temsilcisine teslim edilir.

Bu işlemler tamamlandıktan sonra, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı il merkez ilçesinde bulunuyorsa valinin, ilçe sınırları içinde kalıyorsa kaymakamın yazısı üzerine, tapu kütüğünün beyanlar hanesine, korunması gerekli taşınmaz kültür veya tabiat varlığı olduğuna dair kayıt konur.

Tescil Kaydının Kaldırılması

madde 8- Bu Yönetmelik hükümlerine göre tescil edilmiş korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tescil kayıtlarının kaldırılması yukardaki maddelere uygun olarak yürütülür.

Üçüncü Bölüm. Yürürlük Ve Yürütme

Yürürlük

Madde 11- Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 12- Bu Yönetmeliği Kültür ve Turizm Bakanı yürütür.

İlk Tespiti Yapılan Sit Alanları Çalışmaları İçin Kullanılacak Lejand

I. Harita

- Tescile Önerilen Anıtsal yapılar - Koyu Yeşil
- Tescile Önerilen Sivil Mimarlık Örnekleri - Kırmızı
- Tescile Önerilen Resmi Yapılar - Kurşuni (Okul, hastane, posthane, hükümet konağı, banka, vb.)
- Tescile Önerilen Sanayi Yapıları - Mor (Fabrika, imalathane, depo)
- Eski Doku Özelliğinde Tescile Değer Görülmeyen Yapılar (Çevresi Siyah - İçi Boş) Yeni Yapılar - Mavi
- Korunacak Sokaklar
- Kentsel Sit Alanı Sınırı - Kırmızı
- Doğal Sit Alanı Sınırı - İçi Yeşil
- I. Derece Arkeolojik Sit Alanı Sınırı - İçi siyah
- II. Derece Arkeolojik Sit Alanı Sınırı - Çevresi Siyah - İçi Boş
- III. Derece Arkeolojik Sit Alanı Sınırı – Mavi

İrdelenen Sit Alanları Çalışmaları İçin Kullanılacak Lejand

I. Harita

- Tescilli Anıtsal Yapılar - Koyu Yeşil
- Tescili Önerilen Anıtsal Yapılar - Açık Yeşil
- Tescilli Sivil Mimarlık Örnekleri - Kırmızı
- Tescili Önerilen Sivil Mimarlık Örnekleri - Pembe
- Tescilden düşmesi Önerilen Sivil Mimarlık Örnekleri (Çevresi Kırmızı - İçi Kırmızı Çarpı)
- Tescilli Resmi Yapılar - Kurşuni
- Tescili Önerilen Resmi Yapılar - Gri
- Tescilden Düşmesi Önerilen Resmi Yapılar (Çevresi Gri - İçi Gri Çarpı)
- Tescilli Sanayi Yapıları, Mor Tescili Önerilen Yapılar - Eflatun
- Tescilden Düşmesi Önerilen Sanayi Yapılar (Çevresi Mor - İçi Mor Çarpı)
- Eski Doku Özelliğinde Tescile Değer Görülmeyen Yapılar (Çevresi Siyah - İçi Boş)
- Yeni Yapılar - Mavi

- Korunacak Sokaklar
- Mevcut Kentsel Sit Alanı Sınırı - Kırmızı Öneri
- Kentsel Sit Alanı Sınırı - Siyah
- Mevcut Arkeolojik Sit Alanı Sınırı - İçi Siyah
- Arkeolojik Sit Alanı Sınırı - İçi Kahverengi

II. Harita

Kat Durumları

Bu haritada tescil edilecek yapıların çevresi özelliklerine uygun olarak yukarıda belirtilen renklerle çizilecek, içleri kat durumlarına göre aşağıdaki renklerle boyanacaktır. Anıtsal yapıların kat durumları gösterilmeyip, yeşil renkle boyanacaktır.

1-2 Kat - Sarı

3-4 Kat - Turuncu

5 ve Yukarısı - Kahverengi

Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nda Karar Alındıktan Sonra Dağıtım İçin Hazırlanacak Şeffaf Paftaların İşlenmesinde Uyulacak Gösterim Tablosu

- 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı Sınırı
- 2. Derece Arkeolojik Sit Alanı Sınırı
- 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı Sınırı
- Kentsel Sit Alanı Sınırı
- Doğal Sit Alanı Sınırı
- Sivil Mimarlık Örneği
- Anıtsal yapı

Rapor Hazırlama Şeması

- a) Adres (İl, İlçe, Mahalle, Cadde, Sokak, Kapı No, Kadastral Durumu),
- b) İnceleme nedeninin belirtilmesi ve inceleme tarihî,
- c) Taşınmazın yeri ve genel tanımı (Sit alanı içinde olup olmadığı, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı olarak tescilli bulunup bulunmadığı, grup kararı bulunup bulunmadığı),
- d) Taşınmaza ve yakın çevresine ilişkin kurul kararları,
- e) Taşınmazın yakın çevresindeki yapıların günümüzdeki durumları (Kat sayısı, eski

veya yeni doku olup olmadığının belirtilmesi),

- f) Yapının tanımı (bugünkü durumu),
- g) Görüşler ve görüşe esas gerekçeler,
- h) Raporun hazırlanma tarihî.

Sit Ve Çevre Ölçeğinde Yapılacak İlk Tesbit Çalışmaları İçin Kullanılacak Tablo

Sıra No	Yapının Adı veya Türü	Adresi	Pafta	Ada	Parsel

Tescilli Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Ve Tabiat Varlıklarının İrdelenmesi Çalışması İçin Kullanılacak Tablo

Eski Sıra No	Yeni Sıra No	Yapının Adı Veya Türü	Adresi	Pafta	Ada	Parsel

Ek 6 Kùltür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ile Turizm Merkezlerinin Belirlenmesine ve İlanına İlişkin Yönetmelik [13]

Bakanlar Kurulu Kararının Tarihî : 16/4/2004 No: 2004/7253

Dayandığı Kanunun Tarihî : 12/3/1982 No: 2634

Yayımlandığı R.Gazetenin Tarihî : 15/5/2004 No: 25463

Yayımlandığı Düsturun Tertibi : 5 Cilt: 43

Birinci Bölüm: Genel Hükümler

Amaç ve kapsam

madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı, Kùltür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezlerinin belirlenmesine ve belirleme sürecinde görev alacak çalışma komisyonlarının oluşturulmasına, bu komisyonların görev ve yetkileri ile çalışma şekline ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Dayanak:

madde 2 - Bu Yönetmelik, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 37. maddesinin (A) bendinin (I) numaralı alt bendine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar:

madde 3 - Bu Yönetmelikte yer alan;

- a) Kùltür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi; tarihî ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı ve/veya turizm potansiyelinin yüksek olduğu yöreleri korumak, kullanmak, sektörel kalkınmayı ve planlı gelişimi sağlamak amacıyla değerlendirmek üzere sınırları Bakanlığın önerisi ve Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilen bölgeleri,
- b) Turizm Merkezi; Kùltür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri içinde veya dışında, öncelikle geliştirilmesi öngörülen; yeri, mevkiî ve sınırları Bakanlığın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararı ile tespit ve ilan edilen, turizm hareketleri ve faaliyetleri yönünden önem taşıyan yerleri veya bölümlerini,
- c) Bakanlık; Kùltür ve Turizm Bakanlığın, ifade eder.

İkinci Bölüm: Çalışma Komisyonlarının Oluşturulması, Görev ve Yetkileri

Bakanlık İçi Komisyonun oluşumu ve Görevleri:

madde 4 - Bakanlık İçi Komisyon; Bakanlık Müsteşar Yardımcısının başkanlığında I. Hukuk

Müşaviri, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürü ile Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğünün ilgili genel müdür yardımcısı ve daire başkanından oluşur.

Komisyunun sekreteryaya hizmetleri, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğünce yürütülür.

Bakanlık İçi Komisyon; ilan edilmesi öngörülen Kültür ve Turizm "Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezlerinin mevki ve sınırlarını belirlemekle görevlidir.

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezleri; ülkenin doğal, tarihî, arkeolojik ve sosyo-kültürel turizm değerleri ile deniz, kış, dağ, yayla, sağlık, termal, kültür, spor, av, doğa turizmi ile mevcut diğer turizm imkanları göz önünde bulundurularak belirlenir.

Bakanlık Makamının onayı ile kesinleşen öneriler, Bakanlıkça Bakanlıklararası Komisyona götürülür.

Raporların Bakanlık İçi Komisyona Gönderilmesi:

madde 5 - Fotoğraf, video kaydı ve benzerleri görsel malzeme ile desteklenen ve mahallinde yapılan alan araştırmasına dayanan, bölgenin konumunu, mülkiyet durumunu, fiziksel ve doğal özelliklerini, teknik ve sosyal altyapısını, sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerini, arazi kullanım ve ulaşım sistemleri ile doğal ve çevresel verilerini içeren gerekçeli raporlar Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğünce hazırlanarak Bakanlık İçi Komisyonuna sunulur.

Bakanlıklararası Komisyonun Oluşumu ve Görevleri:

madde 6 - Bakanlıklararası Komisyon; Bakanlık Müsteşarının başkanlığında, Genelkurmay Başkanlığı, Maliye Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı temsilcilerinden oluşur. Bakanlık, gerekli görmesi halinde komisyona diğer bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarından da temsilci çağırabilir.

Komisyon, Bakanlıkça belirlenen tarihlerde toplanır ve Bakanlıkça öngörülen Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezlerinin mevki ve sınırlarına ilişkin önerileri inceler ve istişari nitelikte olan görüşünü bu toplantılar sonucunda birer tutanakla belirler.

Bilgi ve belgelerin Bakanlıklararası Komisyona Gönderilmesi:

madde 7 - Bakanlıkça ilan edilmesi öngörülen Kùltür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezlerinin mevkii ve sınırlarını gösteren haritalar ile bu yerlere ilişkin 5. madde kapsamında hazırlanan açıklama raporlarını içeren bilgi ve belgeler, Bakanlıklararası Komisyonun toplantı tarihinden en az bir ay önce Komisyon üyesi kuruluşlara iletilir ve toplantının tarihî bildirilir.

Önerinin Bakanlar Kuruluna Sunulması:

madde 8 - Bakanlıklararası Komisyonun görüşlerini içeren tutanak ile birlikte mevkii ve sınırları haritalar üzerinde belirlenen Kùltür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezleri ilanına ilişkin öneri, Bakanlar Kurulunun onayına sunulmak üzere Bakanlıkça Başbakanlığa gönderilir.

Bakanlar Kurulunca tespit edilen Kùltür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezleri, Resmi Gazetede yayımlanmak suretiyle ilan olunur.

Üçüncü Bölüm: Çeşitli ve Son Hükümler

Yürürlük

madde 11 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

madde 12 - Bu Yönetmelik hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihî	28.10.1979	
Doğum yeri	Karabük	
Lise	1992-1995	Karabük Demirçelik Lisesi
Lisans	1996-2001	Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fak. Mimarlık Bölümü
Yüksek Lisans	2002-2005	Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fak. Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı

Çalıştığı kurum(lar)

2002-2003	Prizma Mimarlık.
2003-2004	MimArt Mimarlık
2004-2005	Nadide Ebru Yazar Mimarlık
2005	EsYapı
2005	Tuşba Mimarlık